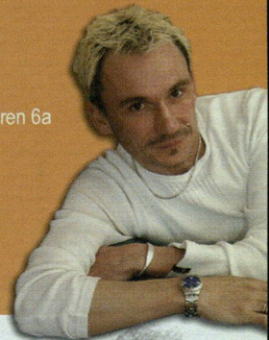

Claude Iruretagoiena: "Euskal Herrian dantzak kaos totala bizi du"

ARGIA

2005eko martxoaren 6a
LXVIII. urtea
1.982 zenbakia
3,30 euro

1980, Eusko Legebiltzarrerako lehen hauteskundeak

Botoa libre zenean

9 778402 113903

Euskarari buruzko inkesten emaitzak baikorregiak direla dio Lionel Jolyk, Avignongo soziolinguistak

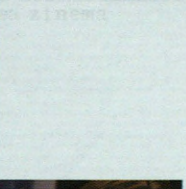
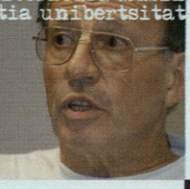
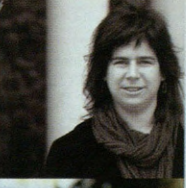
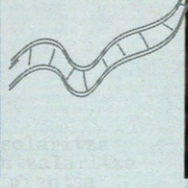
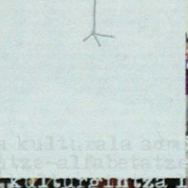
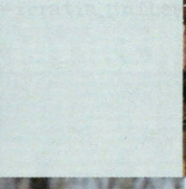
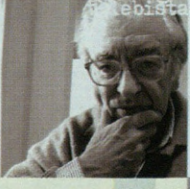
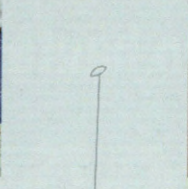
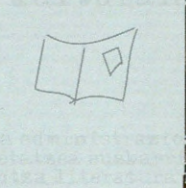
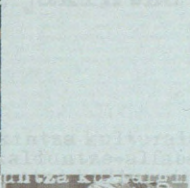
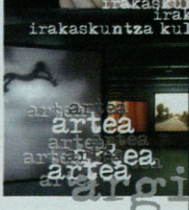
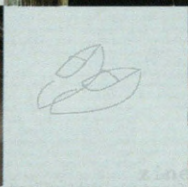
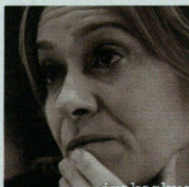

dantza

EUSKAL KULTURAREN URTEKARIA

2005

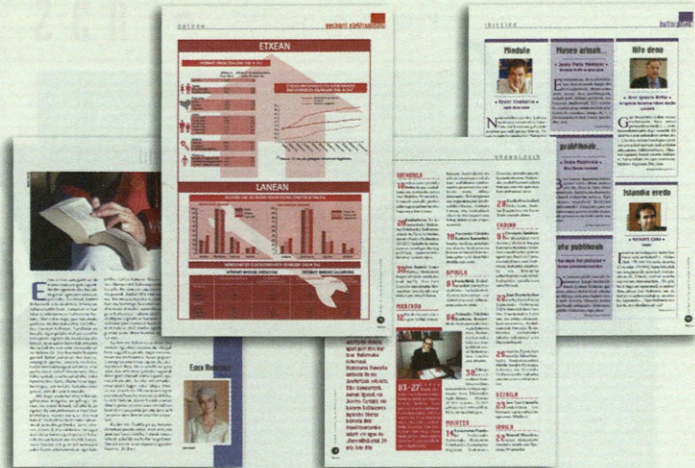

ARGIA

Liburudendetan salgai: 16€
harpidedunek etxean doan

sailez sail

- 17 atal
- iritziak
- infogramak
- elkarriketak

2004ko kronika

Anjel Lertxundi
«Urte zahartu
berriaz»

Jon Alonso
«Gurpilaren erradioak»

begirada
kritiko
zorrotzak

euskal kulturaren aurkibidea

- 8.000 erreferentzia baino gehiago
- helbideak
- telefonoak
- web orriak

www.argia.com

943 371 545

ARGIA

Larrun 84

Abiadura Handiko Trena Azkartu edo geldiarazi beharreko proiektua?

GALDERAK

Errepideetako saturazioa arintzen lagunduko al du?

Ingurumenean izango duen eragina

Zer garapen eredurantz garamatza?

Garraiorako zer azpiegitura sare behar du Euskal Herriak?

MAHAIKIDEAK

Toño Aiz

Roberto Bermejo

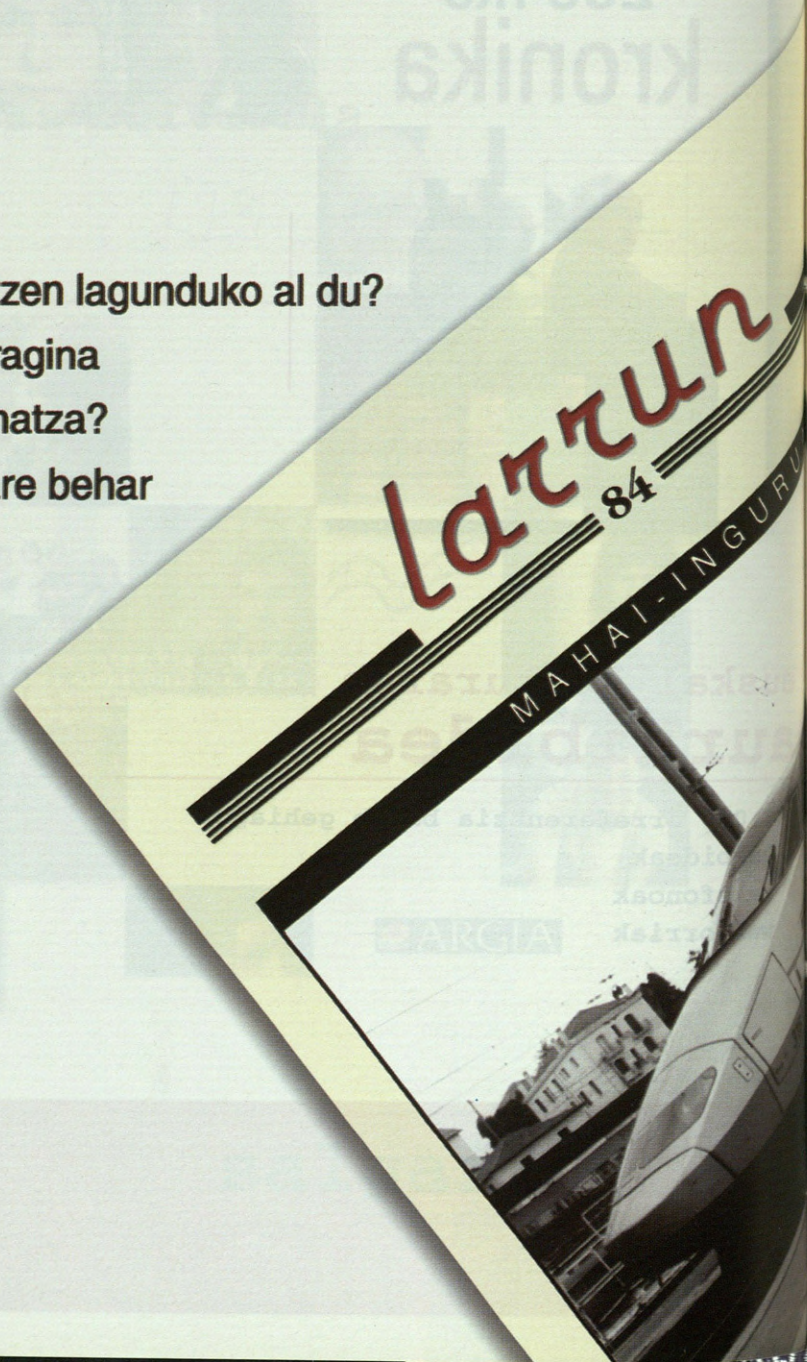
Iñaki Antiguiedad

iritzi-artikuluak

♦ Mikel Alvarez

♦ Julene Gabiola

♦ Javier Lopez de Robles

asteko gaia

- 1980ko hauteskunde kanpaina: Politikaren zirkoa kalean. JOSU CHUECA 6

pertsonaia

- Claude Iruretagoiena: "Euskal Herrian dantzak kaos totala bizi du". AMETS ARZALLUS 13

gaiak

- Txirrindularitza: Emakumeak errepideko sugean. AINHOA LENDINEZ 19

iritziaren leihoa

- Gora Pro Nobis: ASISKO URMENETA 23

- Poesia gizarteratzeko bide berrien bila. IÑAKI ZUBELDIA 24

- Hauteskunde aurreko gogoetak. XABIER GURRUTXAGA 25

- Luparekin: Protokolo bat indarrean jarri. IÑAKI ANTIGUEDAD 26

- Txandan: Bat bitan banatzen da. AMATIÑO 27

- Hiruko txikian: Etxean. J. M. OSTOLAZA 27

- Otsaileko hostoak: ANJEL LERTXUNDI 28

- Biktimak. ROSA M. MARTÍN SABARÍS 30

erdiko kaiera

- Nola erabakitzen da artelan baten prezioa? UNAI BREA 31

- Ezpalak: KATIXA GARATE 36

- Argitalpenak: Karlos del Olmori galdezka. PILAR IPARRAGIRRE 38

- Denbora-pasak 40

- Ihesi: Bergara, antzinako artearen xarma. AINHOA LENDINEZ 42

- Makina bat kontu. JABIER AGIRRE, JAKOBA ERREKONDO, JOXERRA AIZPURUA 46

- Winston Arizmendi 48

termometroa

- Rafa Larreina: "Estatutu Berriaren onarpenak ETArek atentatuek baino askoz urduiago ipini du estatua". MIKEL ASURMENDI 49

- Lionel Joly: "Jendeari galdetu ze hizkuntzatan hitz egin duen halakorekin duela bost minutu, eta ez daki". MIEL A. ELUSTONDO 52

- Net Hurbil: Bhopal-en badakite Dow Chemical-en plastikoen prezioa. PELLO ZUBIRIA 54

- Bero beroan 56

azkena

- Gerrikoa ala muturretakoa? IÑAKI MURUA 58

25 urte igaro dira lehenengo aldiz Eusko Legebiltzarrerako hauteskundeak egin zirenetik. 1980ko martxoaren 9an ziren bozak; kanpaina berri, otsailaren 15ean hasi zen ofizialki. 3 astetan 300 mitin egin zituzten, kartelak zeuden nonahi itsatsita, festa giroa sumatzen zen. Adolfo Suarez orduan Espainiako presidente zena eta Felipe Gonzalez bera ere EAEn egon ziren mitinak eskaintzen. Egun haietako bizipenak eta giro politikoa hartu dugu gogoan beste hauteskunde batzuen atarian gauden honetan. 6

Lehen kanpaina haiek

Claude Iruretagoiena

«Dantzariak teknikoki gero eta txarragoak dira»

Gaztetan ez zuen dantza irakasle izan nahi, baina egun koreografo, irakasle eta dantzari da. Hainbat konpainiatan ibilia den arren, orain Biarritzko Maritzuli konpainiako irakasle eta koreografo da. Gutxitan izaten da aukera dantzari buruz hainbeste jakin, eta haren inguruan hain garbi eta kritiko mintzatzeko. Dantzak kaos totala bizi du, bere hitzetan. 13

Luparekin

Iñaki Antiguiedad

26

ARTEA

Nola erabakitzen da artelan baten prezioa?

Zaila da, itxuraz, artelan baten balioa zehaztea. Artelanak saldu eta erosten direnez gero, derrigorrezkoa da haiei prezio bat jartzea. Beste arloetan bezala, merkatuak agintzen du. Baina nola jartzen zaio prezioa artelanari? Galdera horri erantzuteko asmoz, Bilboko arte merkataria eta subasta etxetako langileekin hitz egin dugu. Esan digutenez, gainera, artea erostea inbertsio ona den ustea okerra da. 31

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produkzioa: Berdaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estibuz Eizaguirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Sustapena: Kike Amonaritz. Harpidetza: Aratz Aranburu. Argitalpenak: Bego Zuza. Bezereen harrera: Olatz Korta. Publizitatea: Iñigo Txinburreta, Aloña Sorluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxe: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 123 euro. Iparr Euskal Herria: 149 euro. Espainia: 123 euro. Beste atzerriak: 157 euro. Airez: 245 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaita Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Argazkia: Arturo.

• ASTEKO GAIA •

Orain dela 25 urte aukeratu zen lehenengo aldiz Eusko Legebiltzarra. Gaurko egunez, orain 25 urte kanpaina abian zen. 1980ko martxoaren 9rako zeuden deituta Gipuzkoa, Bizkaia eta Arabako biztanleak euskal parlamentua izango zena hautatzera. Kanpaina otsailaren 15ean ofizialki hasi bazen ere, partidu politikoak aurretik ari ziren lan horretan, gaur egun gertatzen den gisan. Ez dira data berberak, ezta egoera bera ere. Baina orduan bezala aukeratuko dugu aurten apirilaren 17an legebiltzarra. Orduko hartan amnistia, autodeterminazioa, Nafarroa, Espainiaren harremana, lana... izan ziren kanpainaren ardatz. Bitartekoak, ordea, igarotako urteen lekuko dira: 1980an hiru astetan 300 mitin inguru egin zituzten alderdiek, kartelak itsatsi zituzten nonahi, festa giroko ekitaldiak ugaritu ziren... Alianza Popularrek abioneta eta guzti erabili zuen bere leloa zabaltzeko. Aurtengo kanpaina hastear dela, orain 25 urtetako oroitzapenetan murgilduko gara.

JOSU CHUECA

EUSKAL HISTORIAN ez zuen aurrekari zuzenik, 1839tik 1876a arte autogobernuaren tresna nagusiak izan zitezkeen Nafarroako Gorteak eta Bizkaia, Gipuzkoa eta Arabako Batzar Nagusiak lurralde horien esparru politikotara mugatzen baitziren. Hala ere, 1980an azken eskualde horiengan guztiengan eragina izanen zuen erakunde legislatibo bat jaiozear zegoen. Izan ere 1931-1936ko Estatutuek, era desberdinean aurreratzen zutena, 1979ko Autonomia Estatutuaren ondorioz gauzatu beharra zegoen Arabako, Bizkaiarako eta Gipuzkoarako.

Alderdiak lehian 7.ean aidanez

Ohikoa bihurtu den lege, nahiz eta Euskal Parlamentua hautatzeko burutu behar zen kanpainaren hasiera otsailak 15ean izan, Euskal Autonomia Estatutua 1979ko abenduan indarrean jarri zen unetik, alderdien arteko lehia abian zen. Ordurako euskal hiritarrek oso zanpatuta zuten hautestontzien bidea. Suarezek bere Erreforma Proiektua baimentzeko antolatu zuen Erreferendumetik zazpi garren aldia baitzen bozkatzeko. Izan zezaketen aspertzea aparte lagata, eroldako 1.571.775 boto emaleek arrazoi anitz zituzten berriro hautestontzietara hurbiltzeko. Izan ere euskal gobernuarekin batera autonomiaren ardatza izanen zen erakunde legeak hautatzeaz gain, aurreautonomikoaren bidezidorretik askoz haruntzago joan zitezkeen autogobernuari ekitea zuten helburu. Hori bai, Gernikako Estatutuak esparrutzat hartzen zituen hiru lurraldetara mugatuta.

Abagune zaila kanpaina berrirako

Erronka ez zen batere erraza izanen. Alde batetik, berriki onarturiko Autonomia Estatutua gauzatzeke zegoen. Euskal Erkidegorako onartzen zituen eskuduntzak gorpuztu gabe jarraitzen zuten eta eraikuntza instituzionalaren oinarri nagusienetakoa, Kontzertu Ekonomikoei bermatuko zuten ogasunezko arlokoa alegia, lortzetik arras urrun zeuden Gipuzkoa, Bizkaia eta Araba. Ekonomiaren oinarri horretan desberdintasun latza bistan

1980ko hautes

Politikaren

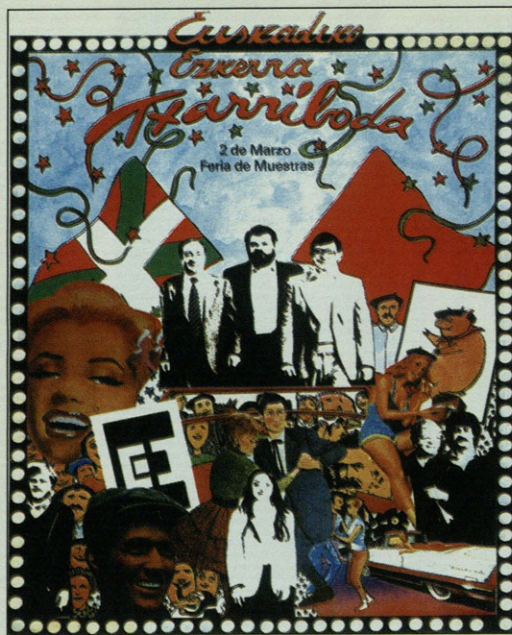
LUIS OTAEGI

gunde kanpaina irkoia kalean

2005eko martxoaren 6a

ARGIA

7

zegoen: 1937ko ekainean, Bilboratu bezain laster, Francok kontzertu ekonomikoak deuseztatu zituen lau egunetan, baina bera hil ostekoan, lau urte igaro arren, berreskuratu barik zituzten "lurralde traidoreak". Bestetik, Euskal Parlamentuak eta Jaurlaritzak sinesgarritasuna izateko gairitu beharko zuten Consejo General Vasco delakoak 1978-1979 artean izandako eragin apurra. Abagunea ere ez zen deus lagungarri, diktaduraren ondorengo trantsizioaren aldagai politiko eta ekonomikoen larritasuna areagotzen ari baitzen. Krisi ekonomikoak arlo guztiak baina bereziki industrialak astintzen zituelako, langabeziak gero eta gorago jotzen zuen. Era berean, 1980an hildako eta zaurituen kopuruak laster oso gairidutuko zuten indarkeriak 1979an izandako atentatuaren maila. Hala eta guztiz ere, hauteskunde autonomikoen emaitzek eratu zuten erakunde politiko berriaren alderdi politiko gehienek ahalik eta hobekien kokatzea nahi zuten. 1979ko martxoko hauteskunde orokorretatik urtebete pasa berria zelarik, hori egiteko aukera izan zuten baita beraien indarrak neurtzeko ere.

Bezperetako auzietatik kanpainakoetara

Dena den, hainbat partidutan, kanpaina has-tear zegoenean, zerrendak osatzeko tenorean arazoak eta liskarrak piztu ziren. Emaitzak ikusita, hauteskundeetan nagusi izanen zen EAJren kasuan, kanpaina has-tear zegoenean itxi barik zeuden Bizkaiko erakundeak Ormazaren eta Arzallusen jarraitzaileen arteko krisiaren zauriak. Lehendabizikoak, Sabinianoak deiturikoak, Bermeo bezalako herrietan militantziaren erabateko gehiengoak zuten eta hautagaien zerrendetatik erabat baztertuak izan zirelako, beraien botoak HBren alde joanen zirela uste zuten anitzek. Joera hori ama-

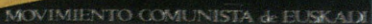
tatzeko alderdi nazionalistak 84 urte zituen Jesus Maria Leizaola lehendakari ohia jarri zuen Bizkaiko zerrenda buru, bide batez, Parlamentuko adineko mahaia osatuko zenean bereganatzeko asmoz.

Alderdi Sozialistan ere, 1979ko azaroan buruturiko II. Biltzarrak oso nabarmen utzi zituen bere baitan zeuden desberdintasun politikoak. Txiki Benegasek eta Juan Iglesia-sek gidatzen zuten zuzendaritza batzar hartatik garaile atera bazen ere, Ricardo Garcia Danborenearen irizpide politikoak nagusitu ziren. Horiek oihartzun zuzena izan zuten zerrendetan eta batez ere kanpainako jokabide zein helburutan. 1977ko ekainaz geroztik izandako hauteskundeetan, PSE pairatzen ari

zen boto galerei aurre egiteko egundoko lema kolpe bat eman zioten Danboreneak eta enparauek: euskal politika nazionala eginez gero, nazionalisten alde jotzen zutelakoan, hobe zutela ikusmolde euskaltzailei bizkarra ematea eta komunitate ez euskaldunaren baitan botoen bila aritzea. Sozialistek kanpaina zehar erabilitako lelo nagusiak –Una

Euskadi para todos (Euskadi bat guztiontzat)– nazionalistak garaile izanez gero bazterturik suertatuko omen zen komunitate espainolistaren babes eskuratu nahi zuten. Are gehiago, ordurarte Consejo General Vasco delakoan kide izandakoak, jeltzaleak alegia, arerio bilakatu zituzten sozialistek. Estatu mailan PSOEkoek, UCDrekin zuten lehia bazterrean lagata, euskal nazionalismoa kritiken jomuga bihurtu zuten. Hori atzerakoi eta erreakzionario zen bitartean, alderdi sozialistak etorkizuneko gizartea hurbilduko zuten Euskadira. EAJri buruz hitz egiterakoan, hitz larriak plazaratzen zituzten behin eta berriro: bai Danboreneak baita Benegasek ere "programarik gabeko alderdia, ganorabakoa eta

Hiru astetan 300 mitin inguru burutu zituzten. EAJ izan zen emankorrena, 84 mitinekin. Bere atzetik HB zetorren 55ekin, baina horiek, ez bairik gabe, bilkura jendetsuenak suertatu ziren

● Eusko legebiltzarrerako lehenengo hauteskundeak

bitartez saiatu zen Euskal Herrian zituen indar apurrak puzten. Hainbat ministro –Ricardo de la Cierva, Rafael Calvo Ortega– Euskadira ondoren, kanpainaren bukaerarako laga zuten Adolfo Suarezren etorrera azkarrak. Espainiako presidentea, hiru hiriburuetatik tximista bezala ibili zen, eta ozta-ozta bildu zituen egindako mitin bakarrean 300 entzule inguru, horietatik asko polizi eta kazetari andana. Masen berotasunik eza ez zen oztopoa izan UCDk aurreikuspen baikorrenak zabaltzeko. Zentristen arabera 12tik 15era irits zitekeen

zia konpondu nahian Bartzelonako matrikula zuten kotxeen karabana hiriburuetan barrena paseatu ez ezik, hegazkin bat ere erabili zuten Euskadiko zeruetan barrena bere lelo nagusia –*La razón de la Derecha en el Parlamento Vasco* (Eskuinaren Arrazoa Euskal Parlamentuan)– haitzeratzeko.

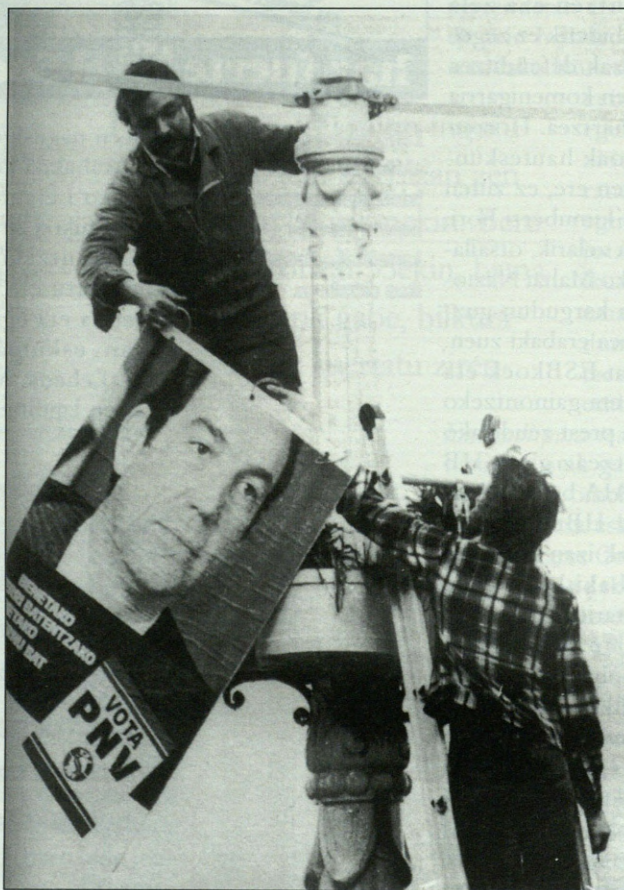
Igeltsero eta kartelistak lanean

Ezker estataleko bigarren indarrak, hau da Alderdi Komunistak, *Por la reconstrucción de Euskadi y la unidad de la Izquierda* izenburua zuen

diputatu taldea eskuratzea kalkulatzeko zuten. Era berean, EAJren aurka oso gogor aritu ziren arren, alderdi jeltzalea gobernu kideztat jotzen zuten UCDko buruzagiek. ABC egunkariaren laguntzaz, EAJk, EEK eta HBk osatu beharko omen zuten Fronte Abertzalearen mamua zentristek astintzearekin batera, UCDtarrek alderdi nazionalistarekin etorkizuneko gobernuan aritzeko prest azaltzen ziren.

Bitxiagoa edo estralurtarragoa izan zen beste talde estatal eskuindarra zen APren kanpaina. Alde batek, Fragak ohikoa zuen ahoberokeriarekin, ezohiko neurrien alde hitz egin zuen Euskadira bezain laster. Bere ustez ezarri behar zen salbuespen egoeraz horrela mintzo zen: "Oraingoz ez da beharrezkoa, horregatik aurkeztu gara, baina martxoak 9a arte egun asko ditugu tartean". Bestetik, APren ahule-

liburu mardula kaleratu zuen bere asmo politikoak azaltzeko. Inkesta guztiek ematen zioten eserleku bakarra erdietsi nahian –Bizkaitik Roberto Lertxundik bereganatuko zuena–, Santiago Carrillo, Marcelino Camacho edo Ramon Tamames bezalako buruzagi komunistak mitinlari etorri ziren. PCEko idazkari orokorrak UAR, GEO-koekin eta neurri polizialekin euskal arazoa ez zela konponduko zioen bitartean, argi eta garbi gogorarazten zuen berak gogoko zuen euskal nazionalitatearen eta Espainiaren arteko dialektika: "Euskadi eta bere autonomia defenditzen dugu baina euskal komunistok, euskaldun izateaz gain, Espainiaren parte osatzeaz harro gaude. ¡Gora Euskadi Askatuta! ¡Gora Espainia demokra-

tikoal". Euskadiko komunisten idazkari Roberto Lertxundik, bere aldetik, HBko boto emateengana jo nahi izan zuen esanez: "HBri botoa ematen dionak zaborretara botatzen du. Politika egiteari uko egiten dion HBren alde bozkatzea, ETAren pistolak hornitzea da".

Igeltsero zaleak genituen Euskadiko Ezkerakoak ere. PCEkoen antzera beraiek ere Euskadi ezkerretik eraiki nahi zuten. Programaren zati handi batean -Autonomi Estatutuaren garapen aurrerakoia eta Euskadiko instituzionalizazio politiko, sozial eta kulturalen- komunistekin bat egiten zuten arren, beste arazo batzuetan arras jarrera desberdina zuten. Indarkeria giroa desegiteko, esate baterako, polizia autonomoaren beharra aldarrikatzeaz gain, presoan auziari heltzen zioten esanez: "Eusko Jaurlari-tzak ezin du onartu autonomiaren alde borrokatu duten presoak egotea". Kanpaina osoan zehar behin eta berriro aldarrikatu zuten ez zirela geldituko "amnistia lortu arte" eta hori gauzatu bitartean Euskal Parlamentutik Euskadira presoak estraditatzeko eskatuko zutela.

Autodeterminazioa ere une egokian eskatuko zutela azaldu zuten, aro konstituziogilea amaituko zenean eta Estatutuak dituen eskuduntza guztiak martxan izanen zirenean, hain zuzen ere. Bide batez, PSEtik aldeniduz, behin eta berriro jorratu zuten Nafarroaren gaia: "Euskaldun sentitzen diren nafarrak etengabeko oihartzuna izango dute EEren bitartez Euskal Parlamentuan". Planteamendu horiek oso agerian uzten zuten orduko EE gertuago zegoela beste indar abertzale eta iraultzailetatik, PSE edo EPK bezalako alderdietatik baino. Nafarroari arreta berezia eskaintzea, esate baterako, izan zen LKIren kanpainako ardatz nagusienetakoa. Kartelen bitartez *¡Que hable Navarra! (Hitx egin dezala Nafarroak!)* eskatzeaz gain, alderdi horretako Nafarroako militante euskaldun batzuek mitin zentraletan lurralde horretako auziak konpondu gabe jarraitzen zuela azaldu zuten. Halaber, errepresioari dagokionez, beste indar politiko batek, EMKk alegia, lortu zuen bere jardun propagandistikoaren muina izatea. Gobernuak Saenz de Santamaría generala, GEO eta UARkoekin batera Euskadira bidali zuenean alderdi horrek "Euskal Herriaren aurkako gerra adierazpen-tzat" jo zuen. Hori dela eta militar hori karteratu zuen honako argazki oinarekin: *Herriak*

ez du nahi zigorrik. Lana eta libertatea baizik. Kartela debekatu ostean, polizia inprimategian bertan 5.000 ale inguru konfiskatu zituzten. Hala eta guztiz ere, kanpainak iraun zuen bitartean jarraitu zuten Saenz de Santamaría hormaratzeko. Bozketaren bezperetan, errepresioa salatzea baldin bazen helburua lortua zegoen, 103 militante atxilotuak izan zirelako kartela paratzeagatik.

Mitinak, zirkuak eta iragarleak

Ekimen propagandistiko horiekin batera, ohiko mitinak ugaritu ziren alderdien egitasmoak herriratzeko asmoz. Otsailak 15etik martxoak 7ra bitarteko hiru astetan 300 inguru burutu zituzten, hain zuzen ere. Kopuru horri begiratuz gero, Eusko Alderdi Jeltzalea emankorre-na izan zen 84 mitinekin. Bere atzetik HB zetorren 55ekin, baina horiek, ez bairik gabe bilkura jendetsuenak suertatu ziren. Jose Angel Iribarrek estraineko aldiz Urdulizen eskaini zuen mitinean, frontoia jende-z gainezka zegoelako, hainbat bozgorailu kaleratu behar izan zituzten kanpoan zeudenek entzun zezaten. Anoetako Belodromoan PSEk, Felipe Gonzalez hizlari zue-larik, 4.000 entzule bildu zituen bitartean, HBk areto bera leporaino bete zuen, sozialisten entzulegoa hirukoiztuz.

Hainbat alderdi saiatu ziren ohiko mitinetan festa giroa txertatzen. Euskadiko Ezkerrakoez esate baterako, Bilboko Ferialekuan "Txarriboda" ospatu zuten arrakasta handiz. EMKkoek berriz, EMK-Zirkusen saio berezia egin zuten Donostiako Trinitate Plazan. LKIkoe-k aitzitik, hain berea zuten internazio-nalismoari eutsiz, IV. Internazio-nalaren lagun ospetsuetaz baliatu ziren euren mitinetan. Hori dela medio, erakunde horren

Estralurtarragoa izan zen APren kanpaina. Fragak, ohikoa zuen ahoberokeriarekin, ezohiko neurrien alde hitz egin zuen Euskadiratu bezain laster

Guztiek azpimarratu zuten Madrilén gobernua zuen alderdiaren porrota. Izan ere, 1979ko martxoaren 1eko bozketetan lortu zituen 168.607 boto, urtebete geroago, 78.310 ziren, hau da, erdia baino gutxiago

Argiak Produkzio Arduraduna behar du

• Eskatzen da:

- Diseinu grafikoan ikasketaduna.
- QuarkXPress, Photoshop, FreeHand, Dreamweaver eta Javascript programen ezagutza handia.
- Windows eta Macintosh-en oinarritzko ezagutza.
- Gutxienez bi urteko esperientzia frogatua.
- Talde lanerako eta harremanetarako gaitasuna.
- Euskara jakitea eta alfabetatua izatea.

Interesa dutenek curriculum-a, argazkia eta harremanetarako telefonoa bidali martxoaren 11 baino lehen helbide hauetako batera:

142 Posta Kubra - 20160 Lasarte-Oria
produktzio@argia.com

Aukeraturakoel sollik erantzungo zaie

buruzagi zen Ernest Mandel eta burkide irlandarra zen Bernardette Devlin ekarri zituzten hizlari gisa aritzeko. Beste muturretako taldeak ia hutsaren hurrengoak izan ziren mitinak atontzeko garaian. FETk bakarria egin zuen baina UCD bera ez zen oso urruti ibili, kanpaina osoan 5 bakarrik antolatu zituelako.

Hala eta guztiz ere, hauteskundeetako emaitzek agerian utzi zuten mitinen termometroak eta etekin elektoralek ez zutela nahita nahiez bat egiten. Herri Batasunak mitineratutako jendetzak boto zenbakian isla nahiko zuzena izan zuela bistan gelditu zen. Baina alderantzizko adibidea PCE-EPKkoan antzeman zitekeen. Alderdi komunistak 55 mitin arras jendetsu burutu ondoren, diputatu bakarria erdietsi zuen. Antzeko zerbait suertatu zen inkesta gehienekin. Guztiguztiak EAJren garaipena iragarri zuten arren, inork ez zuen aurreratu hartuko zuen neurria. Berdintsu EEk eta bereziki HBk izan zituzten emaitzekin. Publikatutako aurreikuspen gehienek kale egin zuten, lortu zituzten boto eta eskainuak baino dezente gutxiago eman zizkietelako. Halaber UCDk eta PSEk izan zuten porrota ez zen azaldu, inolaz ere, kaleratutako ikerketetan.

Hauteskundeetako emaitzak: abertzaleen garapenetik EAJren gehiengora

Inkestak inkesta, hauteskontziak ireki zituztenean, martxoak 9ko gauez, berehala jabetu ziren Euskal Autonomia Erkidegoko benetako mapa politikoaz. Boto gehienak talde abertzaleek bereganatuak zituzten, eta horien uste baikorrenak txiki geratu ziren. Botoei zegokien parlamentarien banaketa jakin zenean bistan gelditu zen indar erlazioa: 60 eskainuetatik, 42 alderdi abertzaleek bereganatu zituzten. Lurralde bakoitzeko

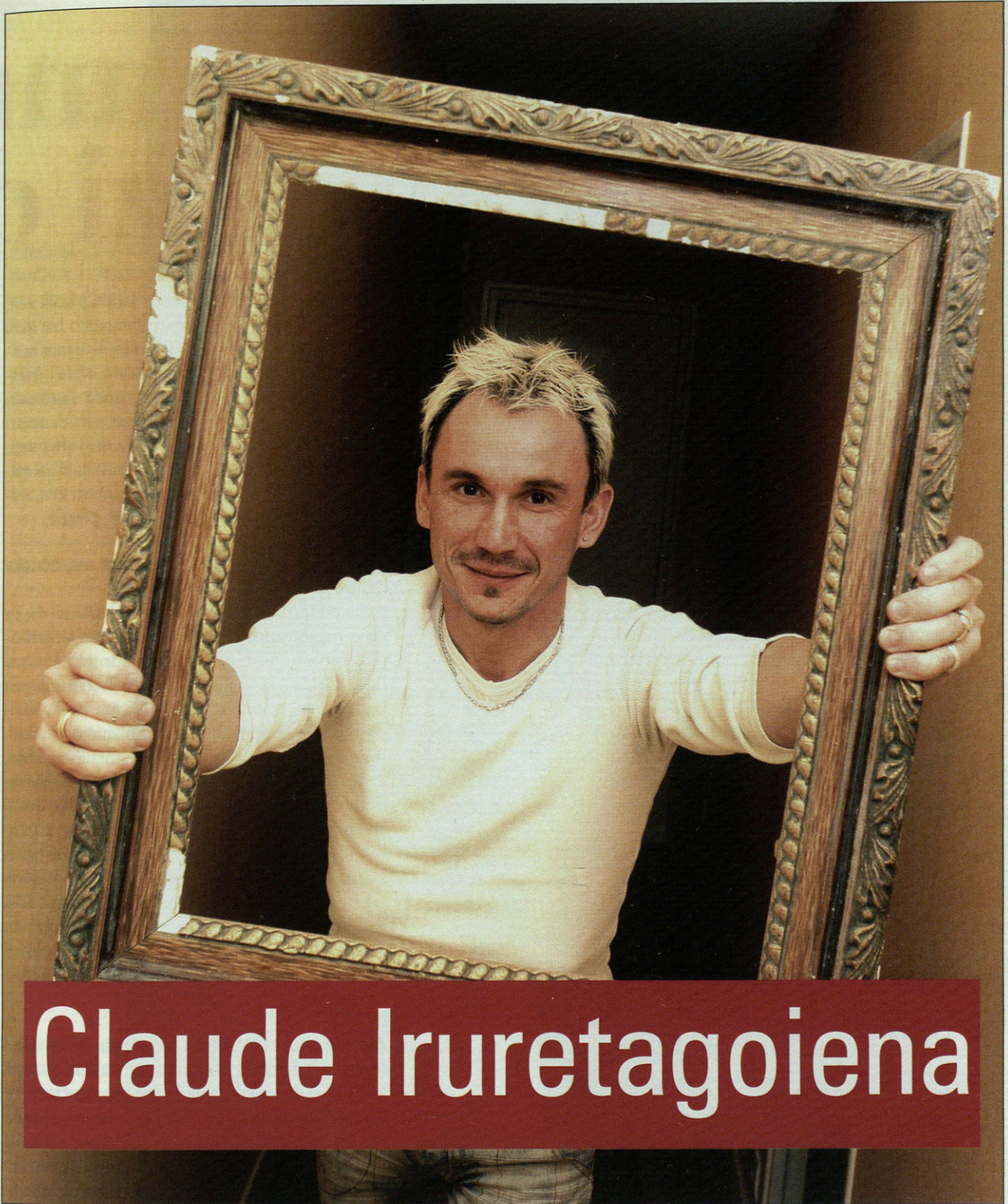
Ezkerretik eskuinera eta goitik behera: Felipe Gonzalezek eskainitako mitina; Carlos Garaikoetxea festa giroko ekitaldi batean; EEren kanpainaren aurkezpen ekitaldia; HBren mitina; eta 1980ko martxoaren 9ko EAJren ekitaldia.

20tik, Gipuzkoan 16, Bizkaian 14 eta Araban 12. Hiru barruti horietan EAJ alderdirik bozkatuena izan zen 350.283 boto eta 25 parlamentari erdietsiz. Bigarren indarra, PSE eta UCD atzean utziz, Herri Batasuna izan zen, 152.162 botoekin eta 11 eskainurekin. Hirugarren lekuan, Alderdi Sozialista genuen, 130.542 boto eta 9 ordezkariarekin. Geroxeago, nahiz eta seina parlamentari bereganatu, UCDkoak eta EEkoak zeuden. Azken hauek 90.100rekin aise gainditu zituzten alderdi zentristaren 78.310 botoak.

Guztiak azpimarratu zuten Madrilgo gobernuaren alderdi horren porrota. Izan ere, 1979ko martxoaren 1eko bozketetan lortu zituen 168.607 boto, urtebete geroago 78.310 ziren, hau da, erdia baino gutxiago. Estatuko bigarren alderdia PSOE ez zegoen hobekiago. 1977ko ekainaz geroztik, hauteskudez hauteskunde, etengabe jaisten ari zen eta orduko 267.753 boto 130.542ra murriztu zitzaizkion. Bi horiek euskal gobernuaren parte hartzeko gonbidatu ordezkari, barne gogoeta sakonak egitera eta oposizioa bidali zituzten sozialistak eta zentristak. EAJren aginte bidea aldiz, HBk berak argitu zuen, kanpainan zehar agindutakoa, hau da,

bere hautetsiek Parlamentuan ez zutela parte hartuko berretsi zuenean. Horren ondorioz, legebiltzarra 49 eskainutara murriztuta, EAJk aski zuen bere 25 parlamentariarekin gehiengoa izateko eta bide batez, amets izan zuen alderdi bakarreko gobernuaren eratzeko. ■

Claude Iruretagoiena

Gaztea zelarik inkesta bat egin zuten Claudek ikasten zuen lizeoan. Magnetofoi handi bat jarri zioten aitzinean, eta ea geroan dantza irakasle izan nahiko zukeen galdetu. Izuturik, "... ez, hori ez..." izan zen bere arrapostua. Orain dantza irakasten ere aritzen da, eta guk magnetofoi ttipi bat eman diogunean bisean bis, lasai mintzatu da, ahoan bilorik gabe.

AMETS ARZALLUS
Argazkiak: Dani Blanco

«Euskal Herrian dantza kaos totala bizi da»

Nondik heldu zaizu dantzarako gustua?

Ez da dantzarako tradiziozko izan gure familian. Zazpi urterekin hasi nintzen dantzan, sinpleki, nire gurasoak Baionako kirol gela bateko zaindari zirelako, eta hor kurtsoak hartzen hasi nintzelako. Kasualitatez sartu nintzen mundu honetan.

Eta nola pasa zen kasualitate izatetik pasio bihurtzera?

Hastapenean bertze kirol batzuk ere egiten nituen, bereziki judoa, baina aski istripu larria izan nuen, lehiaketa batean eroria. Hiru hilabetez igeltsatua egon nintzen, zutik, baina kasik ezin mugituz. Lesioa zela eta ezingo nuela dantzatu erran zidan sendagileak, eta hor ohartu nintzen zinez gustuko nuen zerbaite zela, medikuaren diagnostikoa errefusatzeko bainuen, debekua ez bainuen onartzen. Menturaz debeku hori izan zen ene barnean erreakzioa sortu zuena, dantzarako grina indartu zidana. Eta hortik landa dut deskubritu sakonetik dantzaren mundua.

Balichonen hasi nintzelarik kultur alor horren zabaltasunaz ere ohartzen hasi nintzen, zein zen bere indarra. Garai hartan Dantzari Egunak antolatzen ziren 4.000 edo 5.000 dan-

tzari elkartuz. Aldarrikapenez jantzi garaia zen, dantza ere aldarrikapenerako bitarteko bat zen. Hego Euskal Herriko bilakaeraren urrats handienak segitzen genituen, Bidarten afera... Ezagutzen genuen jendea zen, gure lagunak. Dimentsio hori funtsezkoa izan zen dantzari lotzeko. Dantza eguneroko biziari lotua zen, karrikan existitzen zen kultura bat, ez historia-
ren armairutik errautsez beterik atera zen zerbaite. Horrek iratzarrarazi zuen nire pasioa.

Orduan dantza aldarrikapen bide bat zen, borroka molde bat, orain zer da?

Euskal Herrian dantza arras desantolatua da, ez da gehiago errituala, ez da hainbertze aldarrikapen fenomeno bat. Dantza, sinpleki, dantza bilakatu da, dantza arte bezala. Lehen dantza kultura zen, tradizioa, bizitza. Egun ez da hainbertze bizitza afera bat, ez da bizitakoaren kultura, ez eta kultura bizi. Ez da kantaldietan bizi, ez erromerietan, ez plazan, baizik eta ikuskizunetan, antzokian, kutxa beltz baten barnean. Beraz hori guzia berrantolatu behar da. Egiturak sortu behar dira berriz dantzaren jabe egiteko, eta dantzaren jabe egitea da, bere historia jakitea, teknika jasotzea, inguruko teknika ezberdinak menperatzea, eta magma berri bat sortzea Euskal Herriko labela luketen dantzari eta estiloak sortzeko. Dantzari mamia eman behar zaio.

Aldarrikapen bide izateak erran nahi du emozioa transmititzen duela. Aldarrikapen indarra galdurik ere, emozioaren karga badu oraingo dantzak?

Ni beti entseatu naiz dantza emozio aldetik baloratzen. Dantza tradizionala emozioa baita oroz gainetik. Beharbada ez da berdin gertatzen bertze dantza moldeetan. Horietan teknikak irabazten du, teknikaren handitasunak hunkitzen gaitu. Dantza tradizionala ez da pausoetan edo teknikan oinarritzen, egoera bat da, irudi bat, istorio bat, izaki biziago bat. Beraz anitzez gehiago lotzen da emozioarekin, eta beti nahi izan dut bertzeak hunkitu aitzin, dantza horrek ni hunkitzea. Istorioak hunkitzen baldin banau, hartzen dut, eta mugimenduan jartzen entseatzeko naiz.

Pausoez baino gehiago istorioaz mintzo zara, eta

Nortasun agiria

1960ko urriaren 18an sortu zen Baionan. Nahiz eta kontabilitate ikasketak egin, ttipi-ttipitik dantzaren munduan sartu eta oraino ez da atera. Hamaika taldetan eman ditu bere urratsak: Batzalai Baionako taldean, Balichoneko Aurrera-n, Orai Bat-en, Begiraleak-en, Suizan ere ibilia da Nomades-Le Loft Vevey konpainian, Juan Antonio Urbeltzen Argia-n..., orain Miarritzeko Maritzuli konpainiako irakasle eta koreografoa da. *Elkanoen Semeak* (1995), *Ixtorio Mixtorio* (1996, Maritzuliren sortzea), *Euskal Herriko Izarrak* (1998), eta bertze andana bat koreografia egin ondotik *Kutx ala Pil...* ikusgarria prestatzen ari da 2006ko irailerako. Jantzien alorrean ere aditua da, eta Kukai taldearen *Ote(h)itzari biraka* emanaldian jantziez arduratua da. Baionan, Aturri ertzean bizi da.

Dantzak

istorioak ulermen bat eskatzen du. Ikusleak zenbat ulertzen du dantzari-
en gorputzak kontatzen duen istorio
hori?

Inpresioa dugu ikuskizun batean,
mugimendua, gorputzaren mintzai-
ra, erraza dela ulertzen. Baina fun-
tsean biziki gauza konplikatua eta
mamitsua da. Dantzak badu oinarri
bat, mintzatzeko alfabeto bat. Badu-
gu gure alfabetoa, baditugu gure
hizkiak, eta horrekin emeki-emeki,
hitza osatzen dugu, esaldia, eta isto-
ria. Ni nire dantzariekin anitz min-
tzatzen naiz gorputzaren memoriaz,
gorputza baita mintzo, eta mintzaira
horrek irakurketa bat eskaini behar
baitio ikusleari. Hor hasten da ikus-
leen aldetik teknikaren ezagutza
beharra, mugimendua hurbiltzeko
eta mugimendua integratzeko
garrantzitsua baita jakitea zer erra-
ten ahal dugun guk zango bat edo
esku bat mugituz.

Eta hori jakin gabe, dantzariaren min-
tzaira ulertu gabe, gozatzen ahal da,
hala ere, ikuskizunaz?

Ikusle bezala ez da bortxaz koreo-
grafoaren diskurtsoa harrapatu
behar, baina istorioa biziki konkre-
tua bada, hobe da ikusleak mezua
jaso dezan. Bestela aski frustrantea
izanen litzateke. Hori dantza tradi-
zionalarentzat. Dantza garaikidean
ikuslearen irudimena libreagoa da. Nik ikusi
izan ditut Mizel Theret-en ikuskizunak, eta
bukaerako jendeen komentarioetan arras mezu
ezberdinak entzuten ziren. Interesgarria da ikus-
learen irudimenak bere bidea egin dezan. Dan-
tza tradizionalan hetsiangoak gara, ikuslea ere
hetsiangoa dugu, eta agian merezi luke libre
hegan egin dezan uztea.

Dantza garaikidea aipatu duzu. Kritikoek diote
dantza garaikidera joz tradizioa ahazten ari garela.
Zuk zer uste duzu?

Gure dantza tradizionalak bi aurpegi ditu. Alde
batetik bada protokolo bat, kultura errespetatu
behar bat, eta ez badugu horrela egiten traizioa
da. Erdijio baten barnean bezala gara, eta estre-

Bideo grabagailua

**"Gaztetarik deskubritu
zuten banuela dohain
berezi bat, arras
memoria bisual ona
nuela. Ikusten nuen
dantza bakoitza buruan
gelditzen zitzaidan, eta
gero aski errazki iristen
nintzen hori pausoetan
deskonposatzera.
Beraz, taldeko bideo
bezala baliatzen
ninduten".**

mista bihurtzen gara. Baina bestalde, gure dan-
tzak, bere teknika bizia delako eta emozioa
garraiatzen duelako, bertz dantza moldeetara
egokitzeko aukera ematen digu. Posible da erre-
presentazio batzuk egitea arras folklorikoak eta
tradizionalak direnak, niretzat balio anitz dute-
nak, eta aldi berean posible da istorio baten bar-
nean sartu eta baleta egitea. Teknika hartu eta
istorio bat idazten ahal dugu, kultua alde bat
utzi, eta dantzari garaikideak bilakatu. Gurea
aitzina egiteko lehengai ona da.

Eta zer da aitzina egitea?

Nik uste merezi duela musikan egiten den beza-
la, instrumentu tradizionalak eta musika garaiki-
dea nahastea. Zeren eta beti erakartzen gaituzte

forma berriek, eta horiei kasu egin behar zaie. Baina kasu, kasu egitea ez da gure soinean den kultura hori erantztea. Orain Errusia modan da, eta inpresioa dugu denek joko dutela molde errusiarrera. Ados naiz ni molde berrietatik zerbait hartzeko, baina ikusten ditugularik dantzari euskaldunak errusiarrak bezala dantzatzeko, mundializazio hori ez zait polita iruditzen.

Dantza garaikidea, errusiarra, baletaren munduan sartzen ari gara. Baletaren kulturarik ez omen da Euskal Herrian.

Ez da. Nik erraten dut kulturalki azpi garatuak garela. Biziki gaixtoa da, baina egia. Hezi behar da jendea, ikasleak behar dira hezi, kultibatu, eta motibazio bat sortu. Ikusleak berdin. Ikasle dantzariak behar dira, eta ikasle ikusleak behar dira. Orain antzinako dantzaren inguruan lan bat egin dugu, eta interesgarria da ikustea jendeak ezezagutzaz nola errefusatzen duen gure historia. Ikustean euskal dantzariak XVIII. mendeko jantziekin iristen, erran nahi baita gorteko jantziekin, ikusleek ez dute onartzen. Min egiten duen iraultza bat da. Baina esplikatu behar zaio jendeari euskaldunak dantzaren historiaren parte direla, nahi izan edo ez dantza frantsesaren historiako zati gara gu. Luis XIV.-ak, jauzilari onak zirelako, euskal dantzariak eraman baitzituen berekin gortera, eta hortik sortuko zen dantza klasikoaren eskola, eskola errusiarra, eta abar. Dantzaren terminologia ere frantsesezkoa da planeta guztian, eta gure aztarnak hor gelditu dira: *euskaldunen pausoa* edo *euskaldunen jauzia*. Ez dugu beraz errefusatzetik, alderantziz harro egon behar dugu, gure izatearen parte da.

Baletarekin konparatuz oso trinkoa da euskal dantza, bereziki gerritik gora. Horrek asko mugatzen du koreografia bat sortzea? Egia da gure teknika gerritik

beherakoa dela, gure gorputza hankekin mintzo dela, ez dugu besorik. Gorputzaren goiko alde guzia izoztua dugu. Eta istorio bat kontatu nahi denean, rol zehatz batekin emozio bat sortu, hankekin bakarrik aski zaila da. Horren ordez eszena gainean diren pertsonen arteko harremanak lantzen ditugu, baina ez zaigu aski. Ikusi beharko da gorputzak gehiago parte hartzen duen teknikak gurerara integratzen ahal direnentz.

Zure gustuko hizpide bat: profesionaltasuna. Beti erran izan duzu dantzari profesionalak eskas ditugula Euskal Herrian. Zertan gara egun?

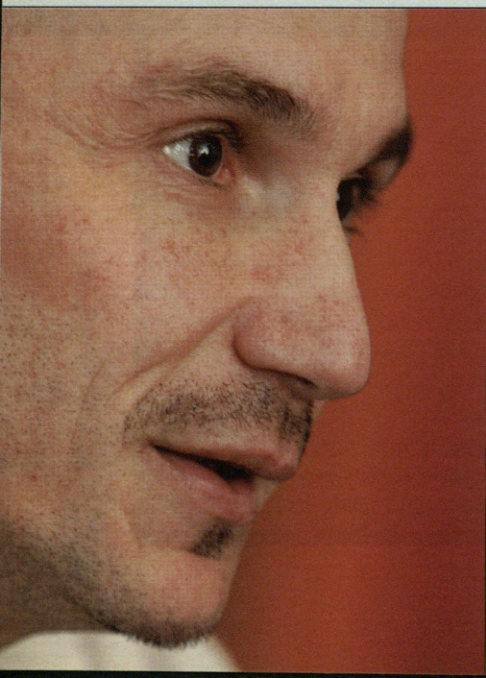
Euskal Herrian ez da dantza profesionalaren kulturarik, dantzari profesionala zarela erratea biziki peioratiboa da. Bereziki dantza tradizionalan. Dantzari naizela erran eta jendeak galdetzen du: "Zer egiten duzu, klasikoa ala garaikidea?". "Dantza tradizionala", nik. Eta orduan isildu egiten dira. Dantza tradizionala folklore bezala ikusten da, eta nola ez den dantzari profesionalik Euskal Herrian, baztertuak sentitzen gara, eta ez dugu aipatzeko gogorik ere ukaten. Bestenaz justifikatu beharra sentitzen duzu. Nire kasuan bederen horrela pasatzen da. Balia-tzen dugun terminologiak ongi islatzen du gure egoera. Dantza tradizionalan ez da irakasle erraten, ez da erraten koreografo, ez da erraten ikuskizun. Hiztegitik ezabatuak dira hitz horiek, mundu hori hunkitu nahi ez bagenu bezala. Ikuskizun erran ordez, ateraldi erraten dugu. Irakasle ordez, begirale, edo animatzaile. Baina irakaslea eta begiralea ez da berdina! Eta ateraldia promenara ateratzea da, aldiz ikuskizuna ikuskizun! Ni ere bizi izan naiz hiztegi horren barnean, eta lotsatzen nintzen erraten zidatelarik "horra hor gure koreografoa". Ez genuen aski lizentzia koreografo izendatzeko gure burua.

Bertsoa

DOINUA:
ERREGUETAN

Burutik esku batera eta sorbaldatik oin puntara, mugimenduek istorio bat kontatzen duten erara, hainbat istori txikik dakarte mugimendua dantzara historia bat egin dezaten zein mugimendu falta da?

Aitor Mendiluze

Dantza taldeetarik ez badira ateratzen, zein da profesionalak sortzeko bidea?

Aspaldi amestu izan ditugu Juan Antonio Urbeltzekin eta bertze batzuekin formakuntza proiektu batzuk, bederen pilotuak, hastapenerako. Dantza tradizionalan sakonduko lukete, dantza euskaldunaren historian, eta aldi berean ikasiko lituzkete dantza klasikoaren eta garaikidearen teknikak, antzinako dantzak eta abar. Badira eredu bezala balio duten egiturak: kontserbatorioak. Kontserbatorio nazionalen ereduak kopiatzen ahal dugu, izan frantses edo espainol, mundu guztian diren kontserbatorioak direlako eta lana egiten dutelako. Hortik aterako lirateke espezialistak diren pertsonak, eta bertze batzuekin esperientziak trukatu, ideiak trukatu, aberastu eta mugimendu berriak jalgiko lirateke. Eltze horretan egosi behar du aro berriak. Baina horretarako sostengu beharra dugu, antolaketa baten beharra, orain duguna kaosa baita. Dantzak Euskal Herrian kaos totala bizi du. Eta dantzariak teknikoki gero eta txarragoak dira, ez dutelako interesik dantzara dedikatu eta inguruko guztia alde bat uzteko, sakrifikatze.

Iruditzen zait instituzioei deika ari zarela...

Lehenik jendea konbentzitu behar dugu, dantza hau ez dela animazio hutserakoa. Baina zoritxarrez, maiz, kultura gutxien duen jendea politikariak dira. Kulturen duten ezagutza oinarritzkoaren azpitik dago. Beraz hautetsiekin dantzaz edo jantziez mintzatzea aski zaila da. Bertze nolazpait konbentzitu behar dira. Ikuskizunak egin behar ditugu, baina ikuskizunak egiteko ere sosa behar da, dantzariak behar dira, teknika behar da, eta deus gabe hemen ari gara borobilean itzultzen. Egun batez agian atzemanen dugu norbait begiak itxirik sinestuko duena guregan, eta lagunduko gaituena. Ez baita zaila, makina martxan ezartzeko aski litzateke behatzekin *klikk* egitea.

Nork egin behar du *klikk* behatzekin? Eusko Jaur-

Sinple eta jenial

"Balichonen edo Oinak Arin-en nintzelarik, saiatzen nintzen dantzariak eszenan garatuko zuten istorio bat sortzen, usu arras bide korapilatsuetatik. Barrokoa bezala zen nolazpait, monumentuak betetzen dituen barroko hori. Ederra izaten ahal da, baina niretzat ez da luzaz izanen eder, akituko zaitu, gehiegi kargatua baita. Eta Juan Antonio Urbeltzekin ikasi nuen gauza sinpleak anitzez jenialagoak direla gauza kargatuak baino. Bazen teknika bat, baina sinpletasunaren ideiak egiten zuen hunkigarri".

laritzak, Kontseilu Orokorrak, Euskal Kultur Erakundeak...?

Hautetsi eta politikariek, Kontseilu Orokorra- rekin, Erregioarekin, Euskal Gobernuarekin... lan handia dugu egitekoa. Euskal Kultur Erakundeak ere badu zer egin. Behin betikoz ezta- baida ireki behar du, dantzaz orokorrean min- tzatu, eta ez talde puntualen beharraz. Kuraia ukan behar du errateko "bai, proiektu hau inte- resgarria da eta %200ean lagunduko dugu, lehentasuna emanen diogu". Ni oraindik beha nago ea noiz izanen dugun dantzaren urte bat Euskal Herrian. Momentuz ez gara horretan. Eta heldu den mendean baldin bada, beharbada berant izanen da.

Zuen ikuskizunak aurrekontu handikoak ere badi- ra. Bidea ez da, Kukairen adibidea segituz, sor- kuntzak sinplifikatzea, eta aurrekontua txikitzea? Anitz galtzen da?

Nik beti talde handian egin dut lan, eta egia da hogeita hamar dantzari makinaria astuna dela. Nik usu inpresioa dut antzinako arma bat, kata- pulta gisako bat garraiatzen dugula. Katapulta bat ehun metroz aitzinatze berrehun pertso- na behar ziren. Eta orain aldiz badira ganibeta bezain arinak diren muntaia. Sinplifikatu ber- tze zerbait egiten da. Zerbait galduko da baina bertze zerbait irabazi.

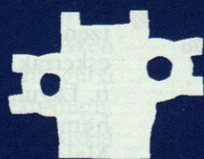
Eta publikoa bada?

Bada ikuslego bat ikuskizunetara joateko gogo- a duena, eta nahiago duena euskal ikuskizun bate- ra joatea ikuskizun garaikide erdaldun batera baino. Ohartzen gara ikuskizunak egiten ditugu- larik ikuslegoa erakartzeko gai garela. Beraz, badira dantzariak eta badira jarraitzaileak. Eskas dena sostengua da.

Eta sostengua lortzeko, dantzariak badute aski kalitate?

Uste dut kalitate eskasiarena elkar elikatzen den argumentu zirkular bat dela, txakurra buztanari koskaka. Ez gara finantzatzera iristen, beraz, ez

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

gizarte ekintza

dugu mediorik balioa badugula erakusteko. Eta bestaldetik ez dugu baliorik erakusten, ez da gauza interesgarririk sumatzen, eta ez da finantzatzen.

Bertze herri anitzetan bezala, diru publikoz Euskal Balet Nazional bat sortzea interesgarria litzateke? Nola osatu?

Beharrezkoa da? Eta zer da Euskal Herriko balet nazionala? Zer sartuko genuke? Ukana dugu jadanik Euskal Herriko balet nazional pribatu bat, Urbeltzek egin zuena. Onartu edo ez, dantza tradizionalaren Balet Nazional moduko bat egin zuen, eta biziki pozik naiz parte hartu izanaz. Niretzat esperientzia handia izan zen. Ongi finantzatutako zerbait izan zen, hori ere bai. Baina diru publikoz ordaindu balet nazional profesional bat beharrezkoa litzateke, ikusiz eta zenbat kostatzen den? Ikusi dugu Euskadiko Orkestra Sinfonikoa zenbat kostatzen den. Beraz, balet nazionala diru kuxkak husteko baldin bada, beharbada ez du merezi. Amateurrak izan arren konpainia garrantzitsuak liratekeen taldeak finantzatzea ez litzateke hobe? Agian lorgarriagoa da, eta fruituak berdin emanen litzuke.

Denboran gibelera eginez, Frantziako fandango txapelketako txapelduna izan zinen, baina sariari uko egin zenion. Zergatik parte hartu zenuen?

Erabaki genuen Frantziako fandango txapelketan parte hartzea, sinpleki, irabazi eta saria hankaz gora botatzeko. Politikoki ez genuen hori zuzen ikusten. Udan zen txapelketa, folklore hutserako, turistei begira antolatua, ondradua ez zena gainera. Euskal Herriari irri egiten zitzaion,

Jantzieta jantzia

"Asmoa izan nuen, eta badut oraino jantzien inguruan entziklopedia baten egiteko.

Entziklopedia zergatik? Modan den hitz bat baita, hitz moderno bat, eta ikerketara eta historiara itzulia den hitz bat. Euskal Herrian ohartzen gara jende guti dela jantzien inguruko lanak egin dituen, eta aldez badira milaka pertsona jantziak direnak, eta jantzi behar direnak. Ez da garrantzitsua jakitea zer dugun soinean? Kulturaren parte da. Gainera Euskal Herrian jantzien unibertsoa biziki anitza eta aberatsa da, eta merezi luke argia ikustea, editatua izatea. Bertze herrietara joaten garelarik eta liburudenda batean sartu, jantzien eta historiaren inguruan informazioa atzematen dugu, Euskal Herrian ez da liburu bat ere existitzen horren inguruan. Den bakarra agortua da, eta gainera ez da berriz editatzen".

eta irri egiten zitzaion turistei ere. Beraz, serioски prestatu genuen gure parte hartzea, irabazi, eta saria errefusatu genuen. Bistan dena biziki gaizki bizi izan zutela, fandango txapelketara frontoi batera pintada bat egitera doana bezala joan ginela leporatu ziguten, gaizkile bezala hartu gintuzten, baina gure helburua otoi errespetu pixka bat eskatzea zen.

Txapelketak badira orain ere, Hegoaldean anitz, Luhuson kreazio bat saritzen zuen txapelketa antolatu zen iaz. Txapelketek badute funtziorik?

Niretzat ez dute inongo funtziorik. Ez bederen ebaluaketa baliorik. Momentuz ez dugu jendea ebaluatze bitartekorik, ez baitugu bitartekorik formatzeko ere. Nola ebaluatuko ditugu ez baldin badira formatuak? Gurdia idien aitzinetik ematea da. Ez ditugu formatu, eta ebaluatuko ditugu? Eta beren baitarik formatzen direnak biziki arraroak dira, autodidakta milatik bat izaten da. Orduan, lehiaketak egun ez du inongo funtziorik. Eta dantza talde osoak ematea sorkuntzak egiteko ere ez dakit ideia ona den, ez bainaiz segur dantzari guztiek kreazioan ari nahi dutenentz. Ez dut uste. Niretzat akats bat izan zen. Ni, txapelketak antolatzeko ados nintzateke, baina bi baldintzarekin: jendea txapelketarako prestatzea lehenik, eta txapelketak segida bat izan dezan gero. Zeren eta Luhusoko dantza sorkuntza txapelketan gertatu dena domaia da. Biez Bat taldea sari bezala Kuban izan da, eta hara joanik ez da harremanetan sartu Alicia Alonsoren eskolarekin. Alicia Alonso ezagutu beharreko norbait da, dantzari baten bizitza markatu behar duen norbait. Bidaiaeren funtzioak hor izan behar zuen. Baina txapelketa izan zenetik ez da deus gertatzen. Eta domaia da. Txapelketak antolatu behar badira txapelketak antolatzeagatik bakarrik, Frantziako fandango txapelketaren kasu berean gara. Niretzat bera da, nehor mindu nahi izan gabe, berbera. Manifestazio bat egin dugu manifestazio bat egiteagatik bakarrik.

Baina, Kukai taldea, Xukan, Biez Bat, zure Martzuli konpainia... Zerbait positiboa ere izanen da dantzaren munduan, ezta? Bestela erranen dute ipurterre bat zarela.

Bai, gogo handi bat bada zerbaiten egiteko. Hor dago Jon Mayaren adibidea. Biez Batek ere ikusi dugu zerbait ezberdina ateratzen. Gu ere, Maritzulin, lanean ari gara. Eta eskerrak eman behar dizkiogu Biarritz Balleti. Lagundu izan ez baligu gu ez ginen orain hemen izanen. Zorionez, badira Thierry Malandain eta Yves Kordian bezalako pertsonak. Interesatzen zaie egiten dugun lana, eta interesatzen zaie euskal dantza. Beharra dagoenean sostengu handia ematen digute. Sinesten dute, maite dute, eta ez dira bizi haien dantzari beha bakarrik. ■

Emakumezkoak errepideko sugean

Emakumeek kaskoa jantzi zutenetik errepideen kolorea aldatu egin da. Neskek ere lehiatu nahi dute, eta bizikleta gainean, munduari bira emateko gai direla frogatu dute askok. Baina beste arlo askotan bezala, txirrindularitzan ere alde handia dago gizonen eta emakumeen artean. Neska gutxi aritzen da txirrindularitzan eta taldeak ere gutxi dira. Euskal Herrian Elite mailako bi talde daude, Debabarrena eta Sabeco, profesionala edo Elite UCI mailakoa, berriz, bakarra, Bizkaia-Panda Software-Durango. Talde horietan dauden nesken berri jakin nahi izan dugu. Zuzendariek alderdi teknikoen berri eman digute, neskek, berriz, txapelketetan gizonezkoen aldean izaten dituzten desabantailak kontatu dizkigute.

MUTILEK BETIDANIK IZAN DUTE txirrindularitzan aritzeko joera Euskal Herrian eta hari horretatik makina bat talde dago. Nesken errepideko txirrindularitza taldeak, berriz, gutxi daude, eta horien berri jakin nahi izan dugu. Elite mailan emakumeen bi talde daude Euskal Herrian, Debabarrena eta Sabeco. Talde horiek nazionalak dira eta beraz, talde horietako txirrindulariek estatuko proba eta lasterketetan har dezakete parte. Goragoko maila bat ere badago ordea, Elite UCI deiturikoa. Maila horretan talde bakarra dago Euskal Herrian,

**AINHOA
LENDINEZ**

Bizkaia-Panda Software-Durango izenekoa. Badira baina, talderik ez duten neska txirrindulariak ere. Eneritz Iturriagak, esaterako, agur esan berri dio bi urtez babestu duen Italiako taldeari, "etxean" korritu nahi duelako. Talderik gabe dago durangarra eta estatuan beste hiru neska ere egoera bertsuan daudela esan digu. Euskal Herriko taldeen egituraren eta antolamenduaren berri badu baina nahiago izan du bakarrik, marka batek babestuta ekin. Orbea etxeak babestuko du Eneritz Iturriaga. Talde batean ez egoteak lasterketaren batean parte

Nekane Lasa. 2004ko Espainiako ziklokros txapelduna eta mendi bizikletako txapelduna (Debabarrena)

«Lehen, lasterketak herri txikietan egiten zirenean, mutilentzat bakarrik egoten ziren aldagelak»

MARIN DI RAMIREZ / ARGIAZKI PRESS

"Aldeak nabariak dira oso. Joan den urtean ziklorosean aritzen garen zenbait neska elkartu eta gure kexak idatzi batean bildu genituen. Komunikabideetan zabaltu genuen eta Federazioa berehala jarri zen gurekin harremanetan, arazoa konpondu nahian. Urtero denboraldia hasi aurretik araudiak aztertzeko egiten duten bilerara joateko eskatu ziguten eta 2004-2005 denboraldirako hainbat gauza aldatzea lortu genuen. Joan den urtean esaterako, lasterketak herri txikietan egiten zirenean mutilentzat bakarrik egoten ziren aldagelak. Gainera, neskak ez geneukan ez saririk ez sailkapenetan azaltzeko aukerarik. Horiek guztiak kexatu ginelako aldatu dira. Zikloroseko eta mendi bizikletako lasterketetan neskak eta mutilak batera aritzen gara, baina errepidekoetan ez, neskak eta mutilak bereiz lehiatzen dira. Horietan baina aldea ere nabaria da. Euskal Herrian mutilen lasterketa asko daude, neskek, berriz, oso lasterketa gutxi dituzte hemen eta kanpora jo behar izaten dute. Babesleak lortzea ere askoz ere zailagoa da neskentzat. Niretzat zorte handia izan zen Debabarrenan sartzea. Hasieran neska bakarra nintzen eta orain gehiago daude, baina bai lehen eta bai orain, oso ondo tratatu naute".

hartzea eragotziko dion galdetu diogu baina "estatuan nahi beste lasterketetan" parte har dezakeela esan digu, eta "estatutik kanpo Espainiako selekzioarekin" jardungo duela.

Entrenatzeko saioetan ere neskek mutilekin jarduten dute, izan ere, Debabarrenan eta Sabecon nesken taldea osatu aurretik mutilena osatu zuten. Horrela, bateko eta besteko neskak mutilak bezalatsu entrenatzen direla esan digute. Txapelketetan nabaritzen da, baina, bi sexuen arteko alderik handiena. Nesken txirrindularitza probak oso urriak dira Euskal Herrian eta horregatik atzerriara joan behar izaten dute askok. Eneritz Iturriagak, esaterako, bi urte egin ditu Italiako talde batean lehiatzen. Horrez gain, materialean eta instalazioetan ere aldeak handiak dira oraindik. Nekane Lasak esan digunez, orain dela pare bat urte, lasterketa askotan neskentzako ez zen aldagelarik izaten. Eneritzek esan du Italiara joan aurretikoan Euskal Herriko lasterketetan alde handia nabaritzen zela mutilen eta nesken artean, hala sarietan nola lasterketetako azpiegituran oro har.

Talde bateko eta besteko arduradunekin egon gara, nesken ibili herrenak jakiteko. Asmoak eta egiturak erabat ezberdinak dira talde batetik bestera. Debabarrenan herri mailako lasterketak izango dira helburu nagusi,

Bizkaia-Panda Software-Durango taldearen asmoak, berriz, harago doaz. Bi zuzendariak gogotsu daude, emakumeek bizikleta gainean egiten dituzten pedal kolpeei begira.

"Neskekin diru gutxi inbertitzen da"

Juanjo Sebastian Debabarrenako zuzendaria da, eta orain hamabi bat urte osatu zuen mutilen taldea. Nesken errepideko txirrindularitza taldea beste kirol batzuetako jendearekin osatu dute, besteak beste, neska gutxi daudelako oraindik espresuki txirrindularitzan jarduten dutenak. Orain hiru urte ezagutu zuten Nekane Lasa. Ziklokros lasterketetan bakarrik aritzen zen Nekane eta neska gazteari mutilen aukera berak emateko gogoz ekarri zuten Debabarrena talde-
ra. "Mutilen taldea osatuta geneukan eta ez zitzaigun batere inporta taldean neska bat sartzea", esan digu Juanjok. Nekane bakarrik aritzen zen lehiatzen, inolako babesik eta laguntzarik gabe eta gutxieneko azpiegitura eskaini zion Juanjoren taldeak. Izan ere, txirrindularitzan aritzeak kostu asko ditu, materialaz gain, lehiatzeko lizentzia behar da, eta lasterketa batetik bestera mugitzeko azpiegitura ere bai. Nekane bi urtez ibili da mutilekin eta orain Debabarrenak osatu berri duen nesken taldean dago Zumarragakoa. Nekane taldera ekarri ostean, 2004an jakin zuen Juanjok Maria Gallastegiren berri. Eibartar neskak bakarka egiten zituen duatloiak –bizikleta eta oinezko lasterketa uztartzen duten probak– eta hura ere taldera ekarri zuten. Hari horri tiraka, inguruan bizikletan ibili zale diren neska ugari hurbildu zaie eta 10 laguneko taldea osatu dute. "Gure proiektua egin ondoren, Gipuzkoan antzeko talderik ez dagoenez, interes handia piztu da. Federazioak interesa du, Aldundiak ere bai eta asmoa kudeatzen ari gara", esan digu Juanjok. Hala ere, gauzak pixkanaka egin behar direla uste du. Korrikalari

Maria Gallastegi. Ibilbide ertaineko Euskadiko duatloi txapelduna (Debabarrena)

«Duatloietan egoera nahiko ona da, mutilen eta nesken arteko alderik ez dago ia»

DEBABARRENA

"Duatloietan egoera nahiko ona da, mutilen eta nesken arteko alderik ez dago ia. Sarietan esaterako, lehenengo bostentzako sariak baldin badaude berdinak izaten dira normalean. Hala ere, askotan mutiletan lehenengo hamarrei ematen diete saria eta nesketan lehenengo bostei bakarrik. Instalazioei dago-kienez ere oso ondo antolatzen dituzte beti, bai neska eta bai mutilentzat. Eragozpen nagusia lasterketetan neskak mutilekin atera behar izaten dugula da, hau da, denok batera".

bakoitzaren egoera ezberdina da oso, ez baitira errepideko txirrindularitzan bakarrik jarduten. Nekane Lasak, esaterako, ziklokrolean eta mendi bizikletan jarduten du, Maria Gallastegik, berriz, duatloi eta errepideko lasterketetan. Emakumeen eta gizonen arteko aldeaz ere

galdetu diogu. "Oraindik diskriminatutako sexua da neskena eta baldintzak ez dira berdinak. Kirola ikuskizuna da eta oraindik ez da onartzen nesken lehiaketak mutilenak bezain onak eta entretenigarriak izan daitezkeenik. Horregatik, neskekin mutilekin baino askoz ere diru gutxiago inbertitzen da".

Etorkizunerako zein asmo duten galdetu diogunean begiak alaituta erantzun digu Debabarrenako zuzendariak: "Osatu dugun nesken txirrindulari taldea landare txiki bat da. Urte gutxiren buruan fruitu onak emango dizkidala uste dut, baina orain zaindu egin behar dut. Izotza datorrean berotasuna eman eta lehorteaz ura bota. Lehenengo loreak ateratzen direnean, ondo landu beharko ditugu".

"Nesken sakrifizioa eta entrenamendua berdinak dira"

Bizkaia-Panda software-Durango taldeko zuzendari Jon Elorriagarekin ere hitz egin dugu. Nesken bi txirrindularitza talde gidatzen ditu; Elite mailako Sabeco eta Elite UCI mailako Bizkaia-Panda Software-Durango. Talde gorena Elite UCikoa da, eta zortzi txirrindularirekin osatu dute. Hala ere, taldea hamarrera zabaldu nahi dutela esan digu zuzendariak. Bi taldeak Durango txirrindularitza elkartearen barnean daude eta Jonek esan digunez aspaldi hasi zuten

kulturagenda

Otsailaren 28tik martxoaren 13ra

Areto nagusia

Nanoteknologiari buruzko ikastaroa:

Martxoak 3. 19:30

Gauzakia eta Gizakiak - Nanocosmos

Hizlaria: **Fran Lasuen**.

Ganbara

Otsailak 24-apirilak 16

Esther Ferrer

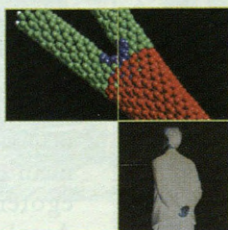
Denboraren arrastoan

Erakustaretoa

Martxoak 3-apirilak 30

Gure mundua:

Oliver Boberg eta Philippe Ramette

Untzi Museoa

Martxoaren 5a arte. Erakusketa.

Urpeko oroimena

Euskal Herriko urpeko
arkeologia eta ondarea

arteleku

www.arteleku.net

Artista larrugorri. Martxoak 20 arte.

Erakusketa

Javier Alkain, J.R. Amondarain, Faustino Aranzabal, Mariano Arsuaga, Javier Balda, Marta Cárdenas, Jesús Mª Cormán, José A. Fermín Gorosabel, Arantza Gabino, Juan Luis Goenaga, Iñaki Gracenea, Arantxa Guereño, Koldobika Jauregi, Joseba Lacadena, Martina Dasnoy, Edu López, Manu Muniategiandikoetxea, Andrés Nagel, Dora Salazar, José Zugasti, José Luis Zumeta, Ramón Zuriarain.

Animac artelekun. Martxoak 1-2-3-5.

Animazio Zinemako Nazioarteko 9. Mostra
Koordinatzailea: **Isabel Herguera**.

Arteleku

Martxoak 1. Vuk Jevremovic. 18:00

Alex Mendizabal. 19:00

Martxoak 2. Christine Panushka. 18:00

Gul Ramani. 19:00

Martxoak 3. Brou Animac. 18:00

Kutxa aretoa

Martxoak 5. Haurrentzako Programa. 18:00

Les Triplettes de Belleville

neskekin ibilbidea. 1978an osatu zuten nesken lehenengo taldea, Elite mailakoa, ez profesionala, korrikalari amateurekin eratua. "Ondoren pare bat urtez talderik gabe egon ginen, inguru honetan neskarik ez zegoelako ia", esan digu. Baina garaia aldatu eta 1995etik gaur arte nesken taldeak izan dituzte. 2000. urtera arte Cafe Baque etxeak babestu ditu eta ondoren Sabeco izan da sustatzaile nagusia. 2003. urtean sortu zuten Elite UCI talde profesionala, Joane Somarriba eta beste hainbat txirrindulari handirekin. Bizkaia-Panda Software izan zen lehenengo babeslea eta 2004tik Durangoko udalak ere indartu du Euskal Herriko nesken txirrindulari talde profesional bakarra.

Mutilen taldeez gain, nesken bi talde kudeatzen ditu Jonek eta bi sexuen arteko

MONIKA DEL VALLE/ARGAZKI PRESS

Agurtzane Elorriaga (Bizkaia-Panda)

«Mutilek etorkizunari begira irtenbide gehiago dituzte, babesle gehiago dituztelako eta maila hobetzeko ere lasterketa gehiago dituztelako»

M. RAMIREZ/ARGAZKI PRESS

"Ezin da konparatu. Mutilek etorkizunari begira irtenbide gehiago dituzte, babesle gehiago dituztelako eta maila hobetzeko ere lasterketa gehiago dituztelako. Egia da gu une honetan inoizko laguntza handiena ari garela jasotzen Foru Aldunditik, baina oraindik mutilen parera iritsi arte alde handia da. Antolatzaileek ez dute horrenbeste konpromiso hartzen neskekin. Sarietan ere alde handia da. Giroan eta Tourrean esaterako, nesken saria ez da mutilenaren laurdenera ere iristen. Mutilena berrogeita hamar milioi ingurukoa bada, neskena ez da milioi batera ere iristen".

Eneritz Iturriaga. Joko Olinpikoetan korritu du eta etapa asko irabazi ditu hainbat lasterketa handitan (Orbeak babesturiko txirrindularia)

«Neskok ere emaitza onak lor ditzakegula erakutsi dugu eta garrantzia ematen hasi dira»

"Aldea handia da bai. Nik 24 urte ditut eta 14 daramatzat bizikletan eta azken aldian ikusi dut urtetik urtera txirrindularitzan, eta kirolean oro har, zabaltzen ari dela emakumeak ere kirola egiten duenaren diskurtsoa. Normala ikusten dut oraindik baldintzak berdinak ez izatea, aldaketa ezin delako egun batetik bestera gertatu. Mutilek ez eze, neskok ere emaitza onak lor ditzakegula erakutsi dugu eta garrantzia ematen hasi dira. Hiru urte egin ditut Italian eta orain Euskal Herrian geratzea erabaki dut. Hemendik joan nintzenean emakumeen egoera oso bestelakoa zela badakit, eta egoerak hobera egin duela. Talde gutxi egon arren indartsuagoak dira eta babesleek ere badute interesa. Niri, esaterako, Orbeak asko lagundu dit, ez nago talde batean, baina ez eskaintzarik ez dudalako, horrela erabaki dudalako baizik. Beste bi neska ere ni bezala daude, baina ez dago lehiatzeko arazorik, Espainiako lasterketetan parte har dezakegu eta kanpora Espainiako selekzioarekin joaten gara. Eguneroko harremanari dagokionez, mutilekin ez dago alderik, orain esaterako, Benidormen ari naiz entrenatzen, 30 mutilekin, eta ni beste edonor bezala entrenatzen naiz".

aldeez hitz egin digu. "Diferentzia handirik ez dago, batzuk neskak dira eta besteak mutilak, baina entrenamenduetan ez dago alderik. Lasterketetan bai, lasterketetan alde handia da", esan digu. Probetan esaterako, normalean nesken profila leunagoa izaten da, kilometro gutxiago egin behar izaten dituzte eta mendateak ere leunagoak izaten dira. "Baina horretara iristeko entrenamendu berdinak egin behar dituzte. Egunero atera behar dute errepidera", gaineratu du. Alde nabarmenena, baina, sarietan dagoela esan digu durangar zuzendariak; "Elite UCI mailan mutilen sariak neskenak baino lau edo bost aldiz handiagoak izaten dira eta kanpora joaten garenan ere, mutilak bost izarreko hoteletan egoten dira, neskak, berriz, hirukoetan". Antolatzaileak arduratzen omen dira txapelketetako azpiegiturez eta neskei beti tokatzen zaizkie instalazio eta garaikur apalagoak. "Diruaren arabera antolatzen da dena, mutiletan ikuskizuna handiagoa da eta diru mugimendua ere ezberdina da. Horrek baldintzatzen du bi sexuen arteko alde nagusia", amaitu du Jonek.

Aurtengo denboraldian hainbat lasterketan hartuko du parte Bizkaia taldeak. Besteak beste, Munduko Kopan, Gaztela Leongo itzulian, Italiako Giroan, Frantziako eta Italiako itzulietan eta Euskal Herriko lasterketetan. ■

Arisko Urmeneta

DELAKO
HORREK,
\$0\$ PUBLIKOAZ,
LIBURU
ARGITARATU DIO
HONAKO HONI

Jorge Latorre Izquierdo. Nacido en Logroño en 1969, Doctor en Historia del Arte (Ph. D. 1998) y Bachelor en Filosofía (B. A. 1996) por la Universidad de Navarra. Visiting Scholar del Department of Fine Arts de la New York University (NYU) y fotógrafo en el International Center of Photography de Nueva York, durante el curso 2001-2002. Fruto de este trabajo de campo en momentos históricos como los del 11 de septiembre, es la exposición de sus fotografías de Nueva York, antes y después, celebrada en el Edificio de Ciencias de la Universidad de Navarra y en la sala de expo-

BERTAN, ARGAZKI HAU IKUSGAI DELARIK:

Guernica, el día de su liberación

SEGURKI, NEW YORKKO ERAKUSKETAREN IZENA
ZATEKKEEN "MANHATTAN, LIBERATION DAY"

LIBURUAREN IZENA: EL FOTOGRAFO SANTA MARIA DEL VILLAR Y NAVARRA
IRUÑEAN 2004 (!!!!)

Poesia gizarteratzeko bide berrien bila

Abenduaren 3an Zumarragan ikuskizun bikainaz gozatzeko parada izan genuen. Poesia emanaldi berezia, musikaz eta dantzaz lagundua, giro barnekoi, intimista batean. Baina, ekitaldiaren beraren gogoeta eta balorazioa egiten hasi aurretik, zilegi bekik ikuskizun horren sorrera zerk eragin zuen azaltzea. Andoni Salamerok eta Josi Labajosen poesia liburu bana idatzi eta autoeditatu zuten. Lehenengoak, *Zu. Ni. Bi. Bidean...* izenekoak, euskaraz. Eta bigarrenak, *Por tierra de nadie* izenekoak, erdaraz. Bi liburuak mamitsuak, sakonak, bizikizunetz beteak, estiloz eta edukiz desberdinak, baina barruko mintzetaraino iristen zaizkizunak dira.

Eta liburuak argitaratu ondoren, argitaletxe-rik ez zeukatenez horien promozioa egiteko, pentsatu zuten poesia emanaldi berezi, hunkigarri batzuen bidez jendearenganaino iristea eta beren obra ezagutzera ematea. Eta egia esan, bide hori baliagarri suertatu zaie ez euren obrak ezagutzera emateko bakarrik, jendeari poesiaren xarma eta ikuskizun zirrargarri baten edertasuna transmititzeko ere baizik.

Ekitaldia jendetsua eta beroa izan zen Zumarragakoa, Legazpi Dorretxeo aretoan. Andoni eta Josi zumarragarriak direnez, herri-tarren babesa eta beroa gertutik sentitu zuten. Aurkezpen lanetan Pello Biain aritu zen. Eru-dizioz, literatur aipamenez eta sentimenduz beteriko aurkezpena berea. Hona hemen, besteak beste, Josi Labajosen poema liburuari buruz aipatu zuena: "Poema hauek irakurtzea geure inozentzia propioa eta geure hitzena berreskuratzea bezalaxe da, hitz laidotatuak garbitzea, mintzatzen ari zaizuna asmorik garbienarekin ari zaizula ziurtatzea...". Andoni Salameroren olerkiei buruz, beste gauza askoren artean, hauxe esan zuen: "Zer helarazten digu Andonik bere liburuan? Lehenik, bizitza hau bide bat dela, eta bakoitzak bere bidea bilatu, aurkitu eta ibili egin behar duela, eta bide asko daudela, baina gizaki guztion eginkizuna dela benetako bidea bilatzea eta aurkitzea".

Eta poesia emankizuna bera zoragarria izan zen. Oso kalitate handikoa, hunkigarria eta duina. Andoni Salameroren errezitazioa hunkipenez, sentimenduz, ñabarduraz, mugimenduz, keinuz, isilunez eta ahots intonazio bariatuz josia egon zen, behar zenean tximeletaren hegaldi arin, leunaren antza hartuz edota haize burrunbaren zarata eta dardarro-

ALBERTO ELOSEGI

tsa sentiaraziz edota, Josi Labajosen armonikaren hotsarekin batera, doinu burlati, ironikoa hartuz. Hauxe izan zen niretzat momenturik apoteosikoena.

Josi Labajosen lana izugarria izan zen pianoa, gitarra akustikoa eta elektrikoa, baxua eta armonika joz eta doinu sakon, triste, alai, ironiko, intimista eta sujerikorrak interpretatuz. Era askotako doinuak interpretatzen ditu Josik, hala nola soul, funki, jazz, blues eta country tankerakoak ere bai. Poesia errezitaldian musika mota hauek guztiak nolabait presente zeudela esan genezake ukitu intimista batez blaiturik.

Eta nolatan dantzari bat emankizun honetan? Uste dut bete-betea asmatu dutela bi poetek Ana Remioren kolaborazioarekin. Zeinen ondo sartzan zen poesiaren mamian eta nolako goxotasuna eta edertasuna ematen zion hitzezko mezu zirrargarriari eta musika sujerikorra eta barnekoiari... Eta nolako edertasuna zabaltzen zuen eszenatokian barrena, giroak

Esan dezadan euskara eta erdara hain modu naturalean uztartzea, eta poesia, dantza eta musikarekin halako sinbiosia egitea lorpen izugarritzat jotzen dudala. Hauxe zen nik ekitaldi garaian egiten nuen gogoeta: zein aberatsa den elebidun izatea eta bi hizkuntzetan emandako mezu eder eta hunkigarriak ulertzeko gai izatea

hala eskatzen zuenean mugimendu sentsual lasaiak edo mugimendu arin eta indartsuak interpretatuz eta mugimendu hauen bidez poesiaren eta musikaren magia konpendiatuz.

Azken balorazioa eginez, esan dezadan euskara eta erdara hain modu naturalean uztartzea, eta poesia, dantza eta musikarekin halako sinbiosia egitea lorpen izugarritzat jotzen dudala. Hauxe zen nik ekitaldi garaian egiten nuen gogoeta: zein aberatsa den elebidun izatea eta bi hizkuntzetan emandako mezu eder eta hunkigarriak ulertzeko gai izatea. Zenbat hobeto biziko ginatekeen denok elkarri ulertzeko gai izango bagina eta denok elkarrena errespetatu eta maiteko bagenu. ■

Xabier Gurrutxaga

ABOKATUA

Hauteskunde aurreko gogoetak

Datozen urteetarako euskal politikaren nondik norakoak apirilaren hamazazpian egingo diren hauteskundeetako emaitzek argituko dizkigute. Gau horretan jakin izango dugu Ibarretxe-ren egitasmoa bezala ezagutu dugunak berezko ibilbiderik duen ala ez. Hau da, egungo Autonomia Estatututik harantzago jaurtiketa erradikala egiteko masa kritiko nahikorik baden. Abenduaren hogeita hamarreen euskal parlamentuak onartu zuen Estatutu Berria negoziatziorako tresna baliagarria izango da baldin eta gaurko hiruko gobernua osatzen duten alderdiek gehiengo absolutua lortzen badute. Kontuan izanik euskaldunon erabakitze eskubidean oinarritutako autogobernu berri baten alde jeltzaleek duela urte batzuk hartutako erabakiak zailtasun politiko handiak dituela errealitatean gauzatu dadin, ezin bestekoa zaio abertzaletasun horri gehiengo oso hori lortzea Estatuko ordezkariekin modu eraginkorrean negoziatu ahal izateko.

Baina estatuko ordezkariekin baino lehenago elkarriketa eta negoziatzioa Euskadin eman beharko da oraingoan bertako herri ordezkarien artean. Emaitzek esango digute zein izan beharko lukeen akordioaren eduki nagusia. Eduki horri dagokionez bi joera nagusi nabarmen ditzakegu gaur bertatik. Abertzaletasunaren eta Ezker Batuaren garaipen argi batek posible egingo luke Jesus Egigurenek ordezkatzeko duen sozialismoarekin elkarriketa eta negoziatzioa euskaldunon erabakitzeko eskubideari buruz. Beste gauza bat litzateke herritarrek gehiengo osoa sozialisten eta popularren emaitzen esku utziko balute. Hipotesi hau konfirmatuko balitz hauteskundeetan euskal politika beste koordenada batzuetan mugituko litzateke sozialisten zuzendaritzapean eta autogobernuaren eztabaidak beste norabide bat hartuko luke. Aipatu aukera hori emango balitz kolpe ikaragarria suposatuko luke abertzaletasunarentzat eta, batez ere, Ibarretxe lehendakariak azken lau urte hauetan eraman duen estrategiarentzat. Aldaketa sakonen premia begi-bistakoa litzateke ustezko egoera horre-

DANI BLANCO

tan, nahiz eta gaur egun Ibarretxe-k babes osoa izan jeltzaleen munduan.

Probabilitate hori posible al da egungo errealitate elektoralean? Galdera honen erantzunak Batasunarengana garamatza zuzen zuzenean. Batasunak ordezkatzeko duen ezker abertzaleak ez badu lortzen hauteskundeetan modu legalean egotea, uste dut orduan bakarrik izango litzatekeela posible sozialisten eta popularren arteko emaitzen baturak gehiengo osoa lortzea, eta hori gainera konfirmatuko balitz sozialisten igoera handiagoa dela popularren jaitsiera baino. Ez da erraza, baina, Batasuna Legebiltzarrean ez badago, posible da. Eta zer ondorio izango litzuke besteengan Batasunak hurrengo legegintzaldian ordezkaritza parlamentarioa izateak? Behin baino gehiagotan esan ohi dudan bezala, bere ordezkartzaren pisu politikoa baino askoz

ere pisu eta eragin handiagoa izango luke euskal politikan. Hau da, politikaren nondik norako bat baino gehiago baldintzatzeko moduan legoke. Gehiengo absolutuaren posibilitatea itxirik geldituko litzateke PSOE-PP bikotearentzat eta, segur aski, baita gaurko hiruko gobernuarentzat, eta horrek aukeren eta alternatiben mundua zabalduko luke. Besteak beste, euskal politika bi ardatz nagusien arabera taxutzeko aukera azalduko litzateke. Bata, jeltzaleek eta agian EAKoek sozialistekin osatu dezaketen ardatza. Bestea, ETarik gabeko ezker abertzaleak PNV-EA bikotearekin hitzartu dezakeena. Bi eszenatoki guztiz diferenteak, bietan jeltzaleak barneko eztabaida bat baino gehiago egitera behartuak.

Eta Batasuna prest al dago politika eraginkor hori egiteko, hartu behar dituen erabakiak hartzeko? Alegia, prest al dago Anoetako proposamenaren arabera etxeko lanak egiteko etxekonekoei pilota ate aurrean utzi baino lehen? Txomin Iturbek aspaldi esan omen zien, esan behar zienei, Aljerreko elkarriketak zirela-eta, negoziatu dezagun negoziatzeko zerbait dugun bitartean. Alperrik, ordea. Gizona baita harri berdinean estropezu egiten duen animalia bakarra.

Batasuna prest al dago Anoetako
proposamenaren arabera etxeko
lanak egiteko etxekonekoei
pilota ate aurrean utzi baino
lehen? Txomin Iturbek aspaldi
esan omen zien, esan behar
zienei, Aljerreko elkarriketak
zirela-eta, negoziatu dezagun
negoziatzeko zerbait dugun
bitartean. Alperrik, ordea. Gizona
baita harri berdinean estropezu
egiten duen animalia bakarra

Iñaki Antiguada

EHUKO IRAKASLEA ETA EHKO LEGEBILTZARKIDE OHIA

Protokolo bat indarrean jarri

Askotan aipatu da gurean burujabetzaren aldekoak tuneletik ezin atera genbiltzala. Baina orain tuneleko irtenbidera hurbildu garen honetan zer ikusi eta hamai-ka tunel berri dakusagu aurrean. Norabide askotakoak; sarbidea bai, baina denek ez bide dute irtenbiderik. Mataza batean korapilatuta nago, hari egokiari heldu nahian. Izan ere, inoiz ez besteko osagarriak dira agerian gatazkaren konpon-hariari behingoz eusteko; ez dakit klima aldaketaz edo, baina proposamenen loraldia izan da negu gorri honetan. Euskaldunon erabakitzeko ahalmena dute horietariko askok aipa-

INIGO AZKONA

zegoelako inertziak hartuta, burujabetzan gelditi". Harrez gero gauzak arindu egin dira, ustez arindu, baina geunden lekuantsu segitzen dugu, erabakitze eskubidea hizkera politikoa komodia, garapen iraugarria bezala. Lakuako lehendakariak, kalkulagailuak kalkulagailu, hauteskunde autonomikoak aurreratzeko bat-batean iragarri erabakia-ri vendetta-itxura hartu diot nik, bilkura hartan ezker abertzaleak hartu jarrerari ordainekoa emanaz, Batasunak hauteskundeotan parte hartzeko zituen aukerak, berez murriztak, are gehiago murriztuz. Esanguratsua gero, hauteskundeak deitzeko eskubidea duenak hauteskundeotan guztion presentzia bermatzeko eskubiderik ez izatea, gainera pilota bestea teiltatuetan jarritz. Hari horretatik ez da mataza askatzerik. Hemen teiltatu guztiek dute pilota, batzuek hain goian egonda euren ikusi ez arren.

Abenduko astinduak garbi utzi zuen, Diputatuen Jauregian ere, gatazkaren muina zein den: erabakiguneen konfrontazioa. Lehendakariaren hango hitzetan: "erabakitzeko eskubidea eta negoziatzeko betebeharra". Baina, gauzak hain argi izanda, zergatik brodatzen hasi ez, Euskal Herria Espainiaren "manupeko zatia" izan ez dadin? Hango alderdi-legeari hemen segida ematea non sartzen da, erabakitzeko eskubidean ala negoziatzeko betebeharrean?

Azken asteotan hainbat ekimenetan elkarlanean ikusi dira erakunde politikoak, sindikalak eta bestelakoak. Ipar Euskal Herriko Laborantza Ganberaren alde, edo Nazio Ertzaideaguneari, edo Europako Itun Konstituzionalaren kontra, edota 18/98+ izeneko ekimenen ere. Denak funtsezkoak burujabetzarako ezkerreko prozesu batean. Zergatik, baina, eremu zehatzetako baxurako elkarlan hori alturako politikaren eremura ezin eraman? Non da oztopoa? Itxura batean, jauzarako traba nagusia erakunde armatuaren jarduerarekiko jarreretan omen dago.

Askatu beharra dago, behingoz, mataza hau, gainerakoak, nagusiak, askatzen

Esanguratsua gero, hauteskundeak

deitzeko eskubidea duenak

hauteskundeotan guztion presentzia

bermatzeko eskubiderik ez izatea,

gainera pilota bestea teiltatuetan jarritz

gai nagusi, hala ere, ez dirudi gaurkoz euskaldunok ahalmen hori gauzatzeko behar besteko gaitasuna dugunik. Uztarketa falta itzela susmatzen dut euskal politikaren probalekuan; idi parearena izan daiteke ia uztarri bakarra gurean. Patioko umeen berbetaren itxura hartzen diot askotan alturako euskal politikari: "baina zuk lehenago". Balizko sukaldeetatik kanpo baxurako politikan garen batzuek horrela ikusten dugu, sikiera. Funtsezkoa esana dago, matazaren benetako hariak hortxe dira, falta dena brodatzen hastea da, baina orduantxe azaltzen da betiko kontua: "zeuk lehenago".

Orriotan idatzi nuen orain gutxi, Gasteizko Legebiltzarreko abenduaren 30eko bilkura haren harira, "herri honetako egoera politikoak bazuen astindu baten beharra, aspaldian

Nik neuk ez nuke batere arazorik
izango ozenki esateko biolentzia
modu guztiak gaitzesten ditudala,
datozen lekutik datozela ere. Eta
zer? Horretan ere astindua ematea
mereziko luke, batzuen miseriak
agerian uzteko

elkarlan sendoa izan dadin. Zelan? Irudimena agintari, "nik lehenago" beharbada. Benetan sinesten bada elkarlan zabal horren eragin sozio-politikoan, horren gauzatze seniorako traba den guztia bazter utzi behar da, nire ustean, inertzia-zama handiko borroka armatua eta kale erasoak izan, "bagoaz bagoaz" esan baina ez joateko jarrera izan, "zuk lehenago" etengabeko komodina moduan izan. Jarrera trabatzaile guztietan behar da astindua, beharrezkoa den elkarlana benetako eragile uztartzaile izango bada, aukera berrien berme. Bestea, nork bere traba mantentzea, elkarlan eragilean sinesmen faltaren seinalea da, edo kosta ahala kostako gidaritzza nahiarena.

Erakunde armatuaren jarduerarekiko jarrera da, bestalde, herritar askoren eskubide zibil eta politikoak behin eta berriz ukatzeko argudio ofiziala, han eta hemen ere berdin; Lakuako Gobernuaren komenientziatzko etengabeko diskurtsoa, adibide. Alde honetatik, sasi-demokraziaren maskaradarik maskarada, nik neuk ez nuke batere arazorik izango ozenki esateko biolentzia modu guztiak gaitzesten ditudala, datozen lekutik datozela ere. Eta zer? Horretan ere astindua ematea mereziko luke, batzuen miseriak agerian uzteko.

Azkenik, bat nator Euskal Herriko parte guztien arteko elkarriketaren beharraz, baina oinarrian nork bere ezinbesteko erabakigunea duenez ez dut epe motzean gauzagarri ikusten. Kyotokoa indarrean jartzeko ere ez dira denak sartu behar izan, kutsatzaileenak, kasuko, kanpoan dira, baina indarrean da. Nik protokoloa nahi nuke, oraingo klima politikoa aldatu nahi dutenen artekoa, behinik behin, nor bere trabak murrizteko borondateaz. Eta indarrean jarri, brodatzen. Gaurko klima jasanezin bihurtu delako. ■

Amatiño

Bat bitan banatzen da

Hiru hilabete joan dira Arnaldo Otegi bide politiko eta demokratiko hutsen aldeko apustua egin eta borroka kaleetatik atera beharra Anoetan aldarrikatu zuenetik hona. Are gehiago, hurrengo egunetan esan ere esan zuen, ETAk proposamen hura kontuan hartzea itxaro zuela. Hiru hilabete geroago, panorama ez da batere itxaropentsua.

Batetik, azaroaren 14tik honako gertakariak frogatu dute zein ahula zen praktikan Otegiaren eskaintza. Batasunaren bide politiko eta demokratiko hutsen aldeko guraria ez baita ETaren indarkeria gaitzesteko bezainbatekoa agertu, ez eta borroka kaleetatik erabat ateratzeko gauza ere.

Bestetik, auskalo gero ETak zein neurritan hartu duen kontuan Anoetako proposamena baina, begibistako jokabideen arabera behintzat, ez dirudi estimu handitan hartu duenik.

Ondorioz, ematen du eman, talde armatua eta esparru politikoaren arteko distantzia sekula baino handiagoa dela. Behar bada, Batasunak ez dio inoiz ETari horren enplazamendu zehatzik egin eta, aldi berean, ETaren jaramonik ezak inoiz ez du Batasunaren egitasmo politikoa honenbeste baldintzapetu.

Laburbilduz, Batasuna hauteskundeetan parte hartzeko irrikaz omen dagoen bitartean, ez bide da xede hori ETaren lehentasunetan sartzen. Oraingoaz. ■

Joxe Mari Ostolaza

Etxean

Dugu arazoa. Lan bilkura bat bezero batenean. Lau lagun bere aldetik, ni bakarrik guretik. Lautik, alerik ez euskalduna. Bi orduko saioa bete dugu haien proposamenak azterbide. Ongi joan da. Adostu dugu zeregina, finkatu ditugu lanak eta prozedurak, zehaztu ditugu epeak. Telefonoz hots egiteko baimena eskatu dut. Zenbakia markatu eta gure etxeko telefono hartzaileari eskatu diot mintzatu nahi nuen lankidearekin deia pasa ziezadan. Bi bat minutuko komunikazioari etena eman eta eskegi dut telefonoa. Itzuli naiz eta begirada lauengana zuzentzean, tentsio puntua nabaritu dut haiengan. "Ez zaigu ongi iruditu zuk euskaraz hitz egin izana". "Edukazio eza adierazi duzu". Noski, erdaraz azalerazi didate eurenena. Eta lauak batera hasi zaizkit balorazioak egiten, beren bakoitzaren euskararen ezagutza eza justifikatuz. Lauak maite zuten gure hizkuntza, eta hura desager ez zedin laguntzeko prest zeuden. Batek, ikastolan zituen alabak. Beraz ez zeuden aurka, ez pentsa. Halere, gu ez ginen katalanak, guk euskaraz ez zekitenekin errespetuzko jarrera izan dugu beti haiek ez bezala. Hori izan dugu balore euskaldunok, orok aitortu diguna, sukaldaritzza bikainarena eta ongi kantatzearenaren parekoa. Ezin esan nola bukatu dugu, hasi besterik ez baitugu egin. ■

Anjel Lertxundi

IDAZLEA

Etkeen prezioak gora

Topografo batek, barreiatzen ari den arrastoez arduratzen gabe, hesola bat sartu du soroaren erdian; perimetroaren ardatza seinalatu du; mugak markatu ditu; zulaketa egiten hasteko toki egoki bat zehaztu du. Hesola, perimetroaren ardatza, mugak, zulaketarako kokapena: zuten distira urria galtzen hasi dira ordu arte orube horretan zeuden arrasto ia ikusezin horiek, topografoak ez du barkamenik eskatuko hango harri, belar eta lohien patxada beti zaharra profanatzegatik.

Topografoaren neurriak baliaturik, promotoreak orubea erosiko dio baseritarrari.

Hasi da espekulazioa.

Europa

Baietzak irabazi zuen ala abstentzioaren handiak? Emaizta oso desberdinak izan ziren, behintzat, Euskal Herrian eta estatuan. Itsuen erresuman begibakarra errege omen: nahi diren interpretazio guztiak atera daitezke joan den otsailak hogeiko emaitzetatik.

Europa sistema osatu bat al da gure burmuinetan, Euskal Herria sistema osatu baten gisa ikusten dugun modu bertsuan? Maria Zambranok zioen: sistema

bat indartsua da bere baitan dauden kreaturak forma baten jabe direnean, eta ez formaren zerbitzari.

Forma baten jabe. Europakoak gara, baina zenbat urte beharko ditugu europarrak izateko? Vasco-españolak edo vasco-frantsesak izan nahi ez eta hemendik aurrera vasco-europarrak izateko bidean jarri al gara?

Balentriak

"Asteburu honetan Toledora joateko asmoa dugu heroismo pixka bat arnastera", hala esan omen zuen Mutrikuko kondesak Espainiako gerra bukatu eta hilabete gutxitara. Alkazarrean iritsirik, Moscardó-ren balentrien

ALBERTO ELOSEGI

Europakoak gara,
baina zenbat urte
beharko ote ditugu
europarrak izateko?

Ez da batere on ez
osasungarri aberria
ezkutu gisa baliatzea
mundutik bereizteko

irudiak:
Antton Olariaga

usain minduarekin lebitatzerainoko gozame-na hartzen omen zuen Mutrikuko damak!

Heroismoaren garaiak, aldi eta leku guztietan, terrorearen garaiak izan ohi dira, batzuen heroismoak besteen terrorea izaten baitu bazka.

Trukean

"Orain urte batzuk polemika bat izan nuen nire euskarako irakaslearekin. Egia esateko, biziki estimatzen nion

irakaskintzari erans-ten zion eszeptizismoa, baina ziplo bota nion:

– Irakasle jauna, euskal gaztediak zergatik ez du benetan baliagarria zaiona ikasten? Zergatik sartu behar ditu kaskezurrean bigarren mailako gauzak?

– Zertaz ari zara, Lertxundi? Zer esan nahi duzu?

– Oso xumea da. Literatura orduetan Arrese-Beitia, Bilintx eta Mogel ikasi behar izaten ditugu, literatura unibertsalaren ikuspegitik guztiz bigarren mailakoak diren idazleak, eta hori Gamiz kontutan hartu gabe... Eta, bitartean, ez dugu Shakespeare edo Goetheri buruzko arrastorik. Denbora galtzen dugu Gamazada ikasten, baina ez ditugu Europako eta munduko historiak ezagutzen. Eta latin-hiztegia? Irakaskuntza honen erruz, ez daukagu Erromatarrean eta Grezian, guztiz ezezagunak zaizkigun bi kultura handi horietan, familiaratasunez ibiltzeko betarik. Zer balore du horrelako heziketa batek?

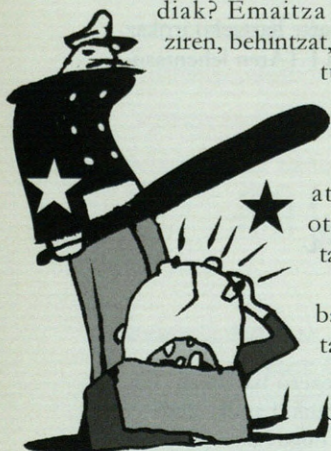
– Ez zaizu arrazoirik falta. Eskolak arreta gehiago eskaini diezaioke kultura unibertsalari. Baina ez ahaztu euskaldunak garela.

– Eta?

– Lertxundi, ahaztu egin al zaizu orain gutxi arte zure gurasoak eta zure gurasoen gurasoak zigortuak izaten zirela eskolan euskaraz hitz egiteagatik?

– Ez, ez, jakina, ez zait ahanzten. Baina horregatik ezjakinak izan behar al dugu guk?"

Trukatu berri dudana testu bat da. Arrese-Beitia, Bilintx, Mogel eta Gamiz zioen tokian jar itzazue Mickiewicz, Slowacki, Krasinski eta Towianski, erromantizismo poloniarren

lau izar. Euskara dioen tokian, jar ezazue poloniera. Zamakolada dioen tokian, Tadeusz Kosciusz-en matxinada. Lertxundi dioen tokian, Gombrowicz.

Bai. Euskal egoerara egokitu dudana testu hori Gombrowiczena da, eta, Gombrowiczekin batera, esaten hasi beharra dago: ez da batere on, ez osasungarri aberria ezkutu gisa baliatzea mundutik bereizteko; ez da on ezta osasungarri ere ez kulturarentzat, ez aberriarentzat berarentzat ere, eta irakurleak uler bitza bai kultura bai aberria nahi duen eran.

Lau apunte

Ibarretzek Madrileko Kongresuan botatakoen artean zipitzik ere gustatu ez zitzaizkidan kontu bat: euskaldunon aberastasunaren, euskaldunon errentaren, euskaldunon ondasun gehiago nahiaren gorazarrea. Egun batzuk lehenago erkidego autonomoko pobreziaren datuak eman zituzten.

Joseba Permachek dio kondena iraganeak direla baina indarkeriak presentekoa izaten segitzen du. Presentekoak izan nahi dugunok kausa-efektuaren funtzionamendua ikasten hasi beharko dugu Permachen logikari buruzko klaseetan.

"Europa buruzagi politikoei soilik eraiki dezakete", zioen Josu Ortuondok. Ez dakit bere burua Europako buruzagi politikotzat daukan. Nolanahi ere den: zergatik eta zertarako deitu ziguten bozkatzera?

"Madrilen masiboki egiten da bekatu", bota zuen, bai bota ere, Espainiako gotzainen buruak. Putetxeetako ate eta hormetan egoten omen diren zulotxoetatik begira bezala irudikatzen dut Rouco Varela madrildarren bekatuak kontabilizatzerakoan. Kurioa litzateke zenbat bekatu egiten den Bilbon edo Iruñean edo Apatamonasterion. Baina gure gotzainak lotsaz daude nonbait zirrikituetatik begiratzeko.

Auschwitz

Auschwitz kontzentrazio eremua itxi zela, berrogeita hamar urte. Tragedien efemerideak ere ospatzen hasita gaude. "Hura berriro gerta ez dadin", esaten digute. Berriro gertatuko den beldurra dugulako esaten zaigu.

« Heroismoaren garaiak

terrorearenak izan

ohi dira, batzuen

heroismoak besteen

terrorea izaten baitu

bazka

»

Nolanahi ere den, Auschwitz buruz irakurri ditudan liburu eta testu ugarien artean, Ökerny idazle hungariarraren testu labur kitzikagarri bat etortzen zait burura.

"Neska koskorrak ez zituen lau urte beterik. Haren oroitzapenak, seguru asko, urtuta zeuden, eta amak, neska koskorra zetorkien aldaketara ohitu zedin, txarrantzez jositako kontzentrazio zelaiko hesira eraman zuen, eta handik urrutik ikusten zuten bat seinalatu zion:

– Ez al zaude gustura? Laster libre izango gara. Tren horrek etxera eramango gaitu.

– Eta orduan, zer gertatuko da?

– Orduan, etxean biziko gara!

– Zer esan nahi du etxean bizitzeak?– galdetu zuen neska koskorrak.

– Lehen bizi ginen tokian biziko gara.

– Eta zer dago han?

– Oroitzen al zara zure hartzatxoaz? Agian aurkituko ditugu zure panpinak ere...

– Ama, eta etxean ba al dago zentinelarik?

– Ez, laztana, han ez dago.

– Orduan, handik... handik ihes egin daiteke?"

Bankua eta solidarioa?

Angel Toña irakaslea eta beste hainbat eragile banku solidario alternatibo bat zabal-tzekotan dira Bilboko Zazpi Kaleetan. Bankua eta solidarioa: oximoron bat dirudi, kontraesana, ikatz zuria bezalako irudikeria bat.

Ametza dirudi. Hobeto esateko, ez du posiblea denik ematen. Baina Angel Toñak dio:

"Ametza da, baina amets egingarria. Batzuk betirako busti gara. Zoratuta gaude la esaten digute lagunek, baina jendea itxaropentsua da aldi berean. Beste mundu batean sinisten ez badugu, sekula ez dugu beste mundu hori egingo, eta guk sinisten dugu, bidea malkartsua izango dela jakin arren".

Eskertzen da hitzez eta ekitez eskaini nahi den mundu hobe bati buruzko testigantza.

Antzezpena

"Teatroan esan behar dena soilik esaten da, egin behar dena bakarrik egiten da. Bizitzan, aldiz, desbideratu egiten gara hitz egiterakoan, gaizki antzezten dugu, eta beti daude egokitzen ez diren detaileak, soberako nota falt-suak". Georges Hyvernaud, *La peau et les os* (*Azala eta hezurrak*). ■

Rosa M. Martín Salazar

EHUKO IRAKASLEA ETA IKUS-ENTZUNEZKOETAN ADITUA

Biktimak

Argazkilaria zeharo nazkatuta zegoen aurreko egunetan bere inguruan izan zuen gosez. Lanegun gehiegi zerman beltz negarti haiek erretratatzen. Atsedena behar zuen eta herrixka zikin hartatik urruntzeko asmotan paseatzera irten zen. Kilometro bat harantzago, basamortua da dena, 44 gradu, harea larria eta kiskalitako haizea baino ez. Argazkilariak lauzpabost urteko neskatila beltza ikusi du Ayod herriko jantokira hurbildu nahian. Astiro, begiak hautsetik babestearren esku beltzak aurpegian, zangoak apur bat tolestuta bere burutzar beltza gehiago ez makurtzearren. Klik, argazkilariak lehen argazkia egin du. Neskatila aurrera egiten saiatu da. Klik, beste angelu bat. Neskak estropezu egin du eta lurrera joan da belauniko. Klik, beste argazki bat, klik, klik, klik. Argazkilariak amaitu du eta badoa, tente.

Baina une bat geroago, pentsatzen hasi da, barrunbea irauli zaio eta zerbaitek neska beltzaren itzuli behar duela esan dio. Neskato beltzak lurrean uzurtuta jarraitzen du, bere ondoan putre erraldoi bat duela, putre zuri-beltz handia. Argazkilaria arretaz mugitu da, putrea ez uxatzea nahi du beste ezer baino gehiago, eta poliki-poliki hurbildu da. Klik, klik, klik. Ondoren, urrundu eta herrira itzuli da.

"Inoiz ez nuen pentsatu argazkiarekin *Pulitzer* irabaziko nuenik. Egiten ari nintzela, bane-kien izugarrizko indar dramatikoak zuela, zirrara handia eragingo zuela. Sentitzen dut hau esan behar izatea, baina ez nion neskatxari laguntzarik eman. Alde egin nuen, eta han utzi nuen. Ez zen bidezkoa izango berari baka-rrik laguntzea, gosez zegoen ume mordo hura kontutan hartuta, bidegabekeria izango zen". Sudan, hegoaldeko suduna, Sudan, *Bitad al-Sudan* arabiarretik, beltzen lurra.

Antzeko zerbait irakurri nuen duela

INIGO AZKONA

hamaika urte. Argazkia famatu egin zen, eta handik gutxira, argazkilariak bere kotxeko ihes-tutuan beste tutu bat jarri, kotxean sartu, leihatilak itxi eta bere buruaz beste egin zuen, 33 urte zituela bere errutik ihesi.

Hamaika urte igaro dira eta asko aldatu da dena. Gaur goizean zuri-beltzeko beste argazki bat ikusi dut egunkarian. Hurbilagoa zait, antz handiagoa du nirekin, Bilboko Otxarkoaga auzoan bizi da eta 38 urte ditu argazkiko emakumeak. Intimitatea gorde-tzeagatik aurpegia desenfokatu diote, konorterik gabe daramate poliziek. Zuri-beltzak ez dit odola ikusten uzten, baina jipoi bat

eta lau labankada daramatza gainean, eta 11 urteko alaba ondoan. Maria de Gracia du izena, eta orain Basurtoko ospitalean dago.

Aurreko astean dei bat jaso zuen Maria de Graciak. Telebistara joateko, jendea telefono mugikorraren bitartez ezagutu duten gonbidatuak behar zituztela, eta berak bazuela zer kontatu. Eta mila zalantza izan bazuen ere, telebistako erredaktorearen beste hamaika dei jaso eta gero, azkenean joan egin zen. Eta hantxe eseri zen koloretako besaulkian, argi-fokuez inguratuta, kamara aurrean bere lekukotza ematera. SMS mezuei esker lagun berriak egin zituela esan zuen. Senarra izandakoa ikus-entzule nonbait.

Orain Maria de Graciaren irudiak eta ahotsak askoz gehiago balio dute. Albistegi batean aterata litezke, edo emakumeen aurkako bortxakeriari buruzko dokumental batean protagonista izan liteke, edo munduko *Goya* eta *Oscar* guztiak irabaz litzakeen luzemetraia batean, beharbada. Baina datorren astean gure telebistako *talk-show*ak emango duen saioaren izenburua zera da: *¿Por qué no lo olvidamos y empezamos de nuevo?* Eta bertan ere parte har lezake. Akaso senarrarekin batera.

Komunikabideen burrunbaren oihartzuak. Hamaika urte, Ayod eta Otxarkoaga, hain urrun, hain hurbil. ■

Maria de Graciaren irudiak eta
ahotsak askoz gehiago balio
dute. Albistegi batean aterata
litezke, edo emakumeen aurkako
bortxakeriari buruzko dokumental
batean protagonista izan
liteke, edo munduko *Goya* eta
Oscar guztiak irabaz litzakeen
luzemetraia batean, beharbada.
Baina datorren astean gure
telebistako *talk-show*ak emango
duen saioaren izenburua zera
da: *¿Por qué no lo olvidamos y
empezamos de nuevo?* Eta bertan
ere parte har lezake. Akaso
senarrarekin batera

Teknologia
Birusak sakelako
telefonoetara
iritsi dira

❑ *Ezpalak*
❑ *Argitalpenak*
❑ *Winston Arizmendi*

❑ *Denbora-pasak*
❑ *Makina bat kontu*

Ihesi
Bergarako etxe
eta herritar
handiak

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Artelana Salgai

Ezinezkoa da, itxuraz, artelan baten balioa zehaztea. Ezinezkoa bezain derrigorrezkoa, bestalde, artelanak saldu eta erosten direnez gero. Jarraian topatuko dituzue artearen prezioa ezartzeko adituek egiten dituzten bideak.

UNAI BREA

Argazkiak: Iñigo Azkona

2005eko martxoaren 6a

ARGIA

31

Nola erabakitzen da a

ARTEA, BEREZ, EZIN DA dirutan neur-tu, baina bistan da dirua ordaintzen dela artelanen truke. Nola ezartzen da prezio hori? Erantzuna erraza da: merkatuak ezartzen du. Michel Mejuto adituaren esanetan, "berez inork ezin lezake esan zenbat balio duen artelan batek, balio estetikoak baduelako baina ekonomikorik ez; azkenean, eskaintzaren eta eskaeraren legeek ipintzen dute prezioa".

Mejuto arte merkataria da, eta galeria bat dauka Bilbon. Han erakusten ditu salgai dauzkan koadroak. Gainera, koadroen balioa ezartzen lan egiten du, bai hala eskatzen dioten norbanakoentzat bai instituzioentzat. Inoiz epaitegietara joatea ere suertatzen zaio, lan baten benetako balioaz sortzen diren gatazken inguruan bere iritzia ematera. Euskal Herrian oso jende gutxik egiten duen lana da. Arteaz ezagupide teoriko mordoak edukitzeaz gain, artelan asko ikusitakoa izan behar da; gainera, nolabaiteko sen berezia behar da, eta edonork ez dauka.

Mejutok aipatu digunez, koadro edo eskultura baten prezioa ezartzeko irizpide asko eduki behar dira kontuan. Garrantzitsuenetakoa egilea da: "Denok dakigu Velazquezen koadro bat Bilboko margolari apal batena baino garestiagoa dela". Egilea ezagutzeak balio eremu batean sartzen du artelana.

Faltsututakoa izango ote da?

Askotan, lan hori benetakoa ala faltsututakoa den ebatzi behar da. Michel Mejuto dio batzuetan posible dela hori lehen begiratuan jakitea, egilea ondo ezagutzen bada. "Ondoren, gainerako zereginak etorriko dira: ondo kontserbatu den aztertzea, erradiografiak egitea, materialen analisisa egitea, liburuak begiratzeta...". Mejutoren ustez, oso faltsutzaile onak egon arren aditu on batek beti jakingo du lan bat benetakoa den ala ez, ia %100eko ziurtasunez. Ez bide da hain erraza artelan bat faltsutzea, eta zailagoa da zenbat eta lan hori zaharragoa izan. Denborak aztarnak uzten ditu, eta horiek faltsutzea ia ezinezkoa da.

Behin egilea nor den jakinda, artelana garestitu edo merkatu dezaketek ezauga-

Bilboko Colon XVI arte galeria irudian.

artelan baten prezioa?

riak aztertu behar dira. Eta mordera dira. Lanaren ezaugarri teknikoak, esaterako: ez dira berdin olioak, akuarela edo marrazkia. Tamainak ere badu zerikusirik. Txikiak ertainak baino merkeagoak izaten dira. Handiegia, aldiz, ez dute berez prezioa handiagoa; zaila izaten da ipintzeko lekua aurkitzea, eta horregatik eskaera ez da hain handia. Hirugarren irizpidea artelanaren egoera bera da; zaharberritu egin bada, edo denboraren aztarnak igartzen bazaizkio, merkatu egiten da. Azkenik, egile berak egindako lanen artean ere alde handiak izat-

Michel Mejuto arte merkataria Bilboko galeria batean erakusten ditu salgai dituen artelanak.

ten dira. "Zergatik balio dute Picassoren koadro batzuek 600.000 euro eta beste batzuek 1,8 milioi euro?", galdetzen du Mejutok. "Zenbait egilek etapa desberdinak izaten dituzte eta batzuk askoz garestiagoak dira besteak baino".

Nor da nor arte munduan

GALERIA JABEA: Galeria jabeak bizirik dauden artisten ordezkariak dira, nolabait esateko. Euren espazioa, hots, galeria, eskaintzen diote margolariari edo eskulturagileari, balizko erosleek artistaren jarduna eragotzi gabe ikusi ahal izateko, eta haren lana ezagutarazten saiatzen dira, oso ezagunak ez diren artistena batez ere. Lan horren ordez, galeria jabeak komisioa irabazten du saldutako artelan bakoitzeko.

ARTE MERKATARIA: Galeria jabeak bizirik dauden artistekin lan egiten badu, arte merkataria edo martxanteak hildakoe-kin egiten du, batez ere. Izan ere, dagoeneko merkatuan dauden lanak erosi eta saldu egiten ditu arte merkataria. Hala, ez da arduratzen artista berrien lanak merkatuan sar-tzeaz, galeria jabea bezala. Kasu askotan, arte merkataria ere bere galeria dauka, salgai dauzkan lanak erakusteko.

DEALERA: Dealerak arte merkatarien barruko azpitaldea dira. Galeria baten ordez, bulegotxo bat edukitzen dute, eta artearen merkatua oso ondo ezagutzen dute. Ignacio Mugikak dioskunez, "galeria jabeoi ez zaizkigu dealerak gehiegi gustatzen, sarritan dirua irabaztea beste helbururik ez dutelako, ez dira axolatzen irudi ona emateaz, guk egiten dugun bezala, eta ez dira lanbide honetan ari artea maite dutelako. Beste barik, mundu hau ondo ezagutzen dute eta hori baliatzen dute dirua irabazteko". Dealerak artelan merkeak eskuratzen eta ondoren saltzen saiatzen dira. Batzuetan, bezeroek eskatutako lan jakinak bilatzen dituzte; garrantzi-tsuenez, berriz, artelan stock bat edukitzen dute. Mugika-ren esanetan, dealer asko dago Euskal Herrian. "Hildako artistekin egiten dute lan, edo dagoeneko oso ospetsuak direnekin; nekez ikusiko duzu dealer bat artista gazte baten lana saltzeko ahaleginetan".

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

Argitarapen honen edizioak laguntzaile:

kutxa

gizarte ekintza

Elmyr de Hory, arteak emandako faltsutzailerik bikainena

Historian barna, Elmyr de Hory XX. mendeko eta, apika, historia osoko koadro faltsutzaile hoberena izan zen. Hungarian jaio zen, eta ustez Dory-Boutin zuen benetako abizena. Arte galeria mordoarekin izenpetutako kontratuetan, berriz, Elmyr von Houry, L.E. Raynal, Louis Cassau eta bestelako izenak erabili zituen. Pelikula batetik ateratakoa ematen du haren bizitzak. Dirudun familian jaioa (1906an), Bigarren Mundu Gerran naziak sorterritik kanpo bidali zuten, judua eta homosexuala izatearren. Ihes egitea lotu zuen, ordea, eta gerra ostean, margolari moduan bizitza aurrera ateratzen ahalegindu zen Parisen. Laster konturatu zen artista handien koadroak faltsutzeak askoz etekin mar-

dulagoak ematen zizkiola.

Elmyr De Horyk benetako dohaiak zeuzkan beste margolarien azalean sartzeko. Michel Mejuto aditu bilbotarraren berbetan, "benetan aparta zen; artista handienen arima harrapatzeko gai zen". Koadroak familiarengandik jaso zituen burges baten itxurak eginez saltzen zituen berak faltsututako artelanak. Arte erosleek sinetsi egiten zioten, eta, hala, de Hory mundu osoan ibili zen. Leku askotan oso maitatua izan zen gainera, baina gehienek arte errestauratzailea zela uste zuten; inork gutxik zekien haren benetako lanbi-dearen berri. Maisutasunez, margolari handien lanak faltsutu zituen, eta azkenean justziarengandik ihes egiteko tenorea heldu zitzaion. Pari-

setik Balearretako Eivissa uhartera iritsi zen 60ko hamarkadan. Elmyr de Horyk ez zuen koadro bakar bat ere margotu Espainiako Estatuan, eta ezin izan zuten faltsutzeagatik atxilotu, bai, ordea, homosexuala izategatik.

Espetxetik irtenda, de Horyren ospea areagotu egin zen. Ordurako, denek zekiten zertan jarduten zuen. Elkarrizketak egin zizkioten, haren biografiak idatzi ziren, eta Orson Wellesek berak *Fake* (Iruzurra) pelikula egin zuen haren bizitzan oinarrituta. Bere lanak margotzen ere hasi zen Elmyr de Hory, nolabaiteko arrakastaz gainera. 1976an, 70 urte zeuzkala, eta Frantziako Justizia beraren estradizioa eskatzen ari zela, bere buruaz beste egin zuen.

Lanaren ezaugarri gehiago aipa genitzake. Gaia, esaterako. Adibide bat ematearren, garai batean garestiago ordaintzen ziren erlijioa gai-

tzat zeukaten artelanak. Gaur egun, gizartea elizatik eta erlijiotik aldentzen joan den heinean, ez horrenbeste. Prezioa handitu dezakeen beste kontu bat sinadura da. Egile batek sinatutako koadroak garestiagoak izaten dira egile berak sinatu gabe utzitakoak baino. Eta kontrakoa pentsa badaiteke ere, artelanaren prezioan ez du zerikusirik antzinasunak. Bai, ordea, merkatuan egile baten lan gutxi egoteak. Zenbat eta arraroago, orduan eta garestiago.

Artea benetan al da inbertsio ona?

"Badago uste oker bat —dio Mejutok—, guztiz zabaldua dagoena: artea erostea inbertsio ona da". Adituaren esanetan, artista batek egindako

Artista batek egindako lanaren

balioa ez da handitzen hura

hil eta gero, ez behintzat

normalean. Komunikabideek

behin eta berriz aipatzen

dituzten eta denok ondo

ezagutzen ditugun adibide

horiek osoaren %5 edo %10

baizik ez dira

lanaren balioa ez da handitzen hura hil eta gero, ez behintzat normalean. Komunikabideek behin eta berriz aipatzen dituzten eta

Artelanez gain, antigualekoak eta altzariak saltzen dituzte enkante etxeetan.

denok ondo ezagutzen ditugun adibide horiek osoaren %5 edo %10 baizik ez dira. Izan ere, bizirik dauden artistek arte galeria baten babes- edukitzen dute. Hura arduratzen da artista- ren lana zabaltzeaz eta, nolabait, publizitatea egiteaz.

Artista hil ondoren, berriz, haren lanak merkatu librean sartzen dira, eta babes hori gabe euren balioa jaitsi egiten da. Onenek soilik lortzen dute urteak igarota prezioa handitzea. Orain- dik lanean dabilen artista asko- ren lanek sano salneurri haziak daukate, izan ere. Berriki, Lucian Freud margolariaren koadro bat 5,8 milioi eurotan saldu da Lon- dresko Christie's enkante etxean. Bada garestiagorik. Bizirik daude- nen artean, Tim Behrensek omen dauka ohore hori: orain gutxi 6,3 milioi eurotan saldu da beraren margo bat.

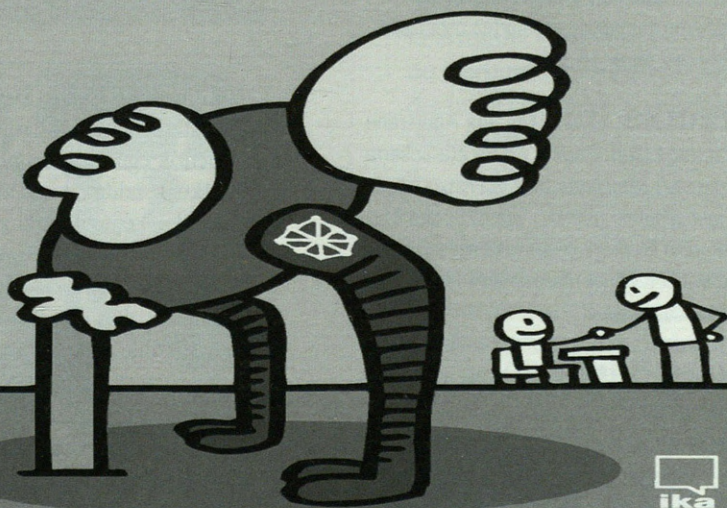
Enkanteak, biderik zintzoena

Enkanteak dira, hain zuzen, arte- lan baten prezioa ezartzeko modurik onenetakoa adituen iri- tziz. Merkatuaren legeak aipatu ditugu, eta horiek enkantetan agertzen dira ezin era zintzoago- an: lan baten prezioa jendea bera- rengatik ordaintzeko prest dagoe- na da, hain justu. Euskal Herria ez da bereziki oparoa enkante etxee- tan, baina badago baten bat ala beste. Hori bai, gehienek ez dute artelanen esparrua bakarrik lan- tzen; ez dago merkatu nahikorik.

Michel
Mejutoren
galeriaren irudi
orokorra.

Horregatik, altzariak, antigoalekoak eta abar ere saltzen dituzte, gehienak testamenterietatik lortutakoak. Bilboko Subastas Bilbao XXI enkante etxeak bi hilero egiten du enkantea, eta bakoitzean 800-1.000 ale bitartean –koadroak eta eskulturak batez ere– ipintzen ditu bezero- en esku. Ez da gutxi arteak eman dezakeena. ■

GOBERNUA ZEU IZAN!
ZEURE GOBERNUAK OSTRUKARENA EGITEN DUEN BITARTEAN
BABES IKASLEA

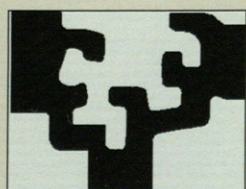

T: 948222246 . ika_campion@teleline.es

Nafarroako kutxa: 2054015235914012555.4
Euskadiko Kutxa: 3035005830058001084.2

Ezpalak

KATIXA GARATE

EHU (Euskal Herriko Unibertsitatea) 25 urte bete ditu. EAEko unibertsitatearen irudia

sustatzeko DVD bat plazaratu du erakundeak. Santiago de Pablo eta Koro Rubio irakasleak erakundearen historiaren gaineko liburua prestatzen ari dira.

M.A.K. (Mikrofon Addikt Klan) talde ziburutarrek estraineko diskoa karrikaratu du Metak diskoetxearekin: *Suari darion kea*. Hip-hop frantsesez, katalanez, euskaraz eta gaztelaniaz jorratzen duen taldeak hamabost kanta bildu ditu.

Agerre Teatroak *Eujenia* ardiaren bidaiak haur antzezlan estreinatu berri du. Ardi bidaiari baten eta marrazkilari baten arteko harremanaz dihardu lanak.

Arriola antzokiak (Elorrio) disko-liburua argitaratu berri du, Arriolako Jazz-Blues Jaialdiaren hamabosgarren urtea ospatzeko; *Arriola Jazz Blues 15 Urte*.

Arantxa Iturbe eta Agurtzane Intxaurre (Ixa), Ramon Agirre eta Joserra Senperena (*Zazpi gezur txiki*) eta Patxo Telleria (*Sonata segundu batean... eta piku*) dira Max sarietarako finalistak euskarazko egileen atalari dagokionez. Sariok martxoaren 14an banatu dira Guadalajaran.

Itxaro Borda lan berria argitaratu du hilabete honetan: *Zerueta-ko erresuma* (Susa). XX. mendeko historia kontatzen du Bordak liburuan, fikziozko hainbat pertsonaiaren istorioen bidez.

Ekimen ugari Gaiarre antzokian

ANTZERKI EMANALDIETARA jende gutxi joaten dela kexu dira maiz antzerki alorreko profesionalak. Jendea antzerkira zaletzeko egitasmoen garrantziaz ohartuta, *Así es, si así os parece* (Horrelaxe izango da, halaxe nahi baduzue) programa dago martxan Iruñeko Gaiarre antzokian. Ikusleei zein obra ikusi nahi zuten galdetu zitzaion eta bost lan aipatu zituzten: Federico García Lorcaren *La casa de Bernarda Alba*, Arthur Millerren *Death of a Salesman*, Oscar Wilden *Lady Windermere's fan*, Pedro Muñoz Secaren *La venganza de don Mendo* eta José Sanchiz Sinisterraren *¡Ay Carmela!*. Azken biak denboraldi honetan ikusi ahal izango dira eta beste hirurak eskaintzeko asmoa dute, koprodukzioaren aukera baztertu gabe. Aipatzekoa da baita ere antzokiko Ikusle Eskola. Victor Iriarteren gidaritzapean, antzezlanak aztertzen dituzte ikusleek taldean.

Objektua artean

MARCEL DUCHAMPEK 1917an pixatoki bat *Iturria* izenpean New Yorkeko Grand Central galeriak antolatutako lehiaketa batean aurkeztu zuenetik, askok erabili izan dituzte eguneroko objektuak, arruntak, artelanak egiteko. Bere horretan aurkeztu izan dituzte batzuek eta eraldatuta beste batzuek. Gasteizko Artium museok zabaldu duen *Gau-*

zen egoera. Objektua artean 1960tik gaur egunera arte erakusketan horietako batzuk bildu ditu. Frantziako mamazazpi eskualdetako arte funtsetako lanekin osatu duten erakusketa maiatzaren 22a bitartean bisitatu ahal izango da.

Gonzalo Centeno Barakaldo
Antzokiko zuzendariak adieraz-
penok egin zizkion Arterei:
«Ikusle talde jakinei zuzendutako ikuskizunak falta zaizkigu. Haur antzerkiko produkzioa duina da, baina badakigu badagoela iristen ez garen adin tarte bat, 16tik 30era bitartekoa».

Jose Luis Ramos Gasteizko
Euskal Zinemaren Asteko
zuzendariak *Diario de Noticias de Alavai*: «Uste dut euskal zinemari ez zaiola ia ezer falta; agian hutsune txiki bat du gidoilariari dagokionez (...) Zinema ez dago krisian; hainbeste film egiten direnean, seinale norbait dirua irabazten ari dela».

Pello Esnal idazle eta irakasleak
Deiari esanak: «Haur eta gazte literaturak jolas egiteko aukera eskaini behar die haur eta gazteei, baina baita gauza sakonagoetara jotzeko bidea ireki ere. Jostalaria izatea ez da txorakeriak esatea».

Iñaki Murua Berrian Bertsozale
Elkarteko lehendakari izendatu
berrian: «Kulturaren mundua dinamizatzen ari garen elkarteok eta erakundeok ez dugu elkarren berri handirik, eta uste dut, aurrera begira, komeni dela elkar hobeto ezagutzea eta ikustea zertan lagun diezaiokegun elkarri, zer sinergia baliagarri izan ditzakegun».

Zer eta zenbat irakurtzen dugu aisialdian?

Hemezortzi urtetik gorako EAEko herritarrek aisialdian dituzten irakurketa ohiturak aztertu berri ditu Eusko Jaurlaritzaren Lehendakari-tzako Prospekzio Soziologikoen Kabineteak. Ikerketaren emaitzen arabera, Euskal Autonomia Erkidegoko herritarrek Espainiako Esta-tukoek baino gehiago irakurtzen dute. EAEko herritarren %74 ohiko irakurlea da, %17 aldizkako irakurlea eta %9k ez du inoiz edo ia inoiz irakurtzen. Ohiko irakurle gehienek gaztelaniaz irakurtzen dute batez ere, nahiz eta batzuk euskaraz ere irakurtzen duten. Datuak aldatu egiten dira irakurgai aldatzean ere. Hala, ohiko egunkari irakurleen %18k euskarazko egunkariak irakurtzen ditu, ohiko liburu irakurleeta-tik %15ek euskarazkoak irakurtzen ditu, %16k euskarazko komikiak irakurtzen ditu eta %8k euskarazko aldizkariak. Beraz, irakurle, azken horien artean –gutxienez– zaude zu.

Modorra hirugarren

MODA DISEINATZAILE gazteentzako era-kusleioa da Modorra jaialdia. Hiruga-rreren aldia du aurten eta martxoaren 5ean eta 6an egingo da Bilbon, Suelen.org pro-motorak antolatuta. Bi sari emango dituz-te aurten: disainatzaile berri onenari bata eta modelo ez profesional onenari bestea. Informazio gehiago nahi izanez gero, begiratu www.modorra.org.

Beethoven 62 kontzertutan

MUSIKA KLASIKOA hedatzea eta sustatzea du xede Musika-Música jaial-diak. Aurten Beethovenen lana zabaldu nahi dute Bilbon martxoaren 4tik 6ra egingo den jaialdian. Guztira, 62 kontzertu eskainiko dituzte Euskalduna jauregian eta Arriaga antzokian. Konpositore alemanaren sonatak, *Bederatzigarren sinfonia*... entzun ahal izango dira 4-7 euroren truke. Besteak beste, Varsoviako Sinfoniak, Das Neue orkestrak eta Bil-bao Orkestra Sinfonikoak eskainiko dituzte kontzertuak.

Sexmetraia film laburren lehia-keta antolatu du Arrasateko Udaleko Sexologia Zerbitzuak, sexualiteen erakusleio izateko xedez. Edozein hizkuntzatan aurkez daitezke filmak. Hori bai, 2002tik aurrera ekoizitakoak izan behar dute eta martxoaren 8rako eman behar da izena, nahiz eta ekainaren 28ra arte izango den berauek aurkezteko aukera. Bi sari emango dituzte: 1.500 eurokoa bata eta 600ekoa bestea. Informazio gehiago www.sexologiazerbitzua.com helbidean.

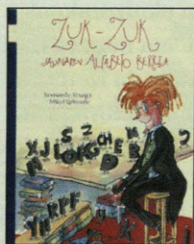
Sagarrondotik jaialdia antola-tu du aurten ere Sagardoaren Kultura Sustatzeko Elkartek. Martxoaren 4an eta 5ean talde andana izango da Hernanin: The Wailers, Kauta, Martires del Compas, Marea... Martxoaren 12an ekitaldirako propio sortu duten koreografia –Jon Maiak egina– eta ikuskizuna –bertsolari, dantzari eta kantariak parte har-tuko dute– estreinatuko dute Oialumen (Astigarraga). Apirilaren 16an Benito Lertxundik kantaldia eskainiko du Hernanin. Gehiago ere izango da: herri kirol lehiak, sagardo dastaketak...

Taldeak bertso lehiak.

Otsailaren 22an abiatu zen XIII. Bertsolari Gazteen BBK Sariketa. Bizkaiko sei eskualdetako taldeak ari dira lehian, bi mailatan: 18 urte artekoa eta 19-24 bitartekoa. Finala martxoaren 12an izango da Bilbon. Gipuzkoan ere mar-txan da GR-5 bertso liga. Otsailaren erdialdetik lehian ari dira Lasarte, Hernani, Orio, Oiartzun eta Errenteriako tal-deak. Maiatzaren 7an eta 8an amaituko da norgehiagoka. Ikusleen iritzia kontuan hartuko da aurten lehenengoz.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Zuk-Zuk jaunaren alfabeto berria

Bernardo Atxaga,
Mikel Valverde

ELKAR
41 or. / 6,65 euro

Alfabetoa irakasten duen ipuina

Bernardo Atxagak sortu eta Mikel Valverdek marraztu duen ipuin honen mamia alfabetoa da. Etxeko gaztetxoenei letrak bereizten irakatsiko dien kontakizun honek agertzen diren hizki guztiak, ordea, bere nortasun propioa dute, batzuetan aldartez aldatzen diren arren. Adibidez, A aparta eta alaia dugu, baina noiz edo noiz izan daiteke alua. Eta B baldarra eta bekaiztia, berriz, izan daiteke baketsua ere. Eta guztiak horrela. Nolanahi ere, Zuk-Zuk jaunaren alfabeto berrian, A letra Araba da. Eta hara nondik jakingo duten Zuk-Zuk jaunak zein A letra apartak munduan badela Araba non

dagoen ez dakienik ere. C letrak ezagutu zuen behin bat. Chongqing hiri txinatarrean bizi zen. Zoritzarrez, haren izena D doktore diskurtsozaleak bakarrik daki. |

Almadiari talde baten abenturak

Edu Zabala Garagartzak Geroa argitaletxearen eskutik plazaratu duen abentura liburu honek 1407an Erriberriko jauregitik egindako zur eskaria eramatearren Burgiko almadiari talde batek biziko dituen gorabeherak azaltzen ditu. Ofizio gogorra zuten Ezka eta Aragoi ibaietan barrena abiatzen ziren erronkariar haiek. Negu gorrian zein maiatzean abaila bizian jaisten ziren ibaian behera, haren ezusteei eta Aragoiko soldaduen jazarpenari aurre eginez. Eskerrak erronkariarrak baleztari trebeak ziren! Halabeharrez egin beharreko bidaletan zituzten arerioak gutxi ez, eta etxean bertan ere bazeukaten etsairik: Burgiko Nikolas abeltzaina, Battitta merkataria eta Fortum, ibarreko arotzik famatuena. Haien guztien aurka saiatu beharko dira almadiariak. |

Ezka

Edu Zabala
GERO
149 orrialde
11 euro

Bidaia giza gorputzaren barrenean

Batzuen artean

GAIAK
206 orrialde
18 euro

Gure gorputzaren atalak eta erasotzen duten gaitzak

Emakumearen eta gizonaren gorputzak dituzten berdintasunak eta aldeak ezagutzen laguntzen duen liburua da Gaiak argitaletxeak plazaratu duen *Bidaia giza gorputzaren barrenean*. Haurdunaldiko nondik norakotik hasiz, bihotzaren, burmuinen, hezurren, larruazalaren, giltzurrunen, biriken eta beste hainbat gorputz atalen berri ematen du, gutako bakoitzak geure buruari egin diezaiokegun hamai-kalgalderei erantzunaz. Esate baterako, ba al zenekiten emakumezkoen bihotza gizezkoena baino sendoagoa dela? Eta zerk eragiten duen gizentasuna? Baliteke ere ez jakitea japoniarrek zergatik ezin duten gure "r" a ahoskatu, baina ziur dakizuela sortzeak hiltzea dakarrela. Bestela, liburu hau irakurtzea baino ez duzue. |

Soldata bereizkeria gurean

LAB sindikatuak bultzatzen duen Ipar-Hegoa Fundazioak plazaratutako *Haritik* aldizkariaren urtarileko alean azaltzen den txostenak dioenez, "gizonezkoek emakumezkoek baino %36 gehiago kobratzen dute Euskal Herrian". Hau da, lan eta lanbide segregazioaz gain, inongo aldagai objektiboetan oinarritu ezin den generoaren arabeko soldaten bereizkeria jasaten dute emakumeek. Eta sektore guztietan gertatzen den bereizkeria hori, zerbitzuen sektorean are nabarmenagoa da, gizezkoen soldata gordina emakumezkoena baino %41,2 handiagoa baita. Nolanahi ere, LAB sindikatuak Aukera Berdintasunerako Planaren barruan Donostiako Udalean eginiko azterketa baten emaitzek diotenez, Administrazio publikoan ere badago emakumeen aurkako bereizkeriarik. |

Haritik

Batzuen artean

IPAR-HEGOA
FUNDAZIOA
24 orrialde

Entzun!

Batzen artean

ERAGIN.COM

50 orrialde
3 euro

Entzun! musika aldizkariaren azkenekoa

Iruñean argitaratzen den musika aldizkari honen 41. zenbakian, Samiam banda hardcore amerikarraren ibilbidea, "aspaldi banandutako" Australian Blonde taldeak egin berri dituenak eta Ramones maitatzeko hamaika arrazoi azaltzeaz gainera, elkarrizketak egiten dizkiote makina bat jenderi. Esate baterako Supercols, Kannon, Karate, Molotov, Jotamayuscula & La Mala Rodriguez, Hiru Truku edota Karidadeko Benta taldeei, eta baita bakarrean aritzen diren Mikel Errazkin, Mikel Markez, Gari eta Xabi San Sebastiani ere. Editorial gisa, berriz, beren jarraitzaileentzako ohar bat kaleratu dute: dagoeneko martxan da paperezko aldizkariaren osagarri den entzun.com ataria. ■

KARLOS DEL OLMO

"Eleberriaren eremua eta antzezlanarena nahasten ditu"

Zein da 2004ko Irun eleberri saria irabazi duen zure lan honen mamia?

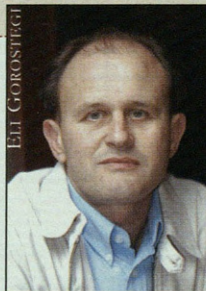
Hiltzaile ilegorria gaur egunean kokaturiko eleberri poliziakoa da, barruan antzerki nobelatu bat ere badaramana. Gaur-gaurkoa izan arren, zerikusia du *Henrike Higanota* eleberri historikoarekin eta *Aldi joana*, *Joana* antzezlanarekin. Saiakera moduko bat da, eleberriaren eremua eta antzezlanarena nahasten dituen. Edukiaren aldetik, berriz, aipatu berri ditudan beste lan bion osagarri da.

Eta haren bilbeaz aurrera dezakezu ezer?

Euskal itzultzaile batek Erdi Aroko testu bitxi bat euskaratzeko agindua jasotzen du. Jesusen Lagundiak beretzat hartzen ez duen eskuizkribua da itzulgaia, erregea hiltzea erlijioaren alde-rik justifikagarri gerta daitekeela aldeztzen duen testua. Oso ondo ordaindutako enkargua da. Itzultzaileak ez daki, ordea, benetan nork eskatu dion hura itzultzeko, ezta zeinek ordaindu dion halako aurrerakin goxoa ere. Eta arazoa ikertzeko eskatuko dio informazio agentzia bat duen aspaldiko lagun bati. Bi emakumeak testuaren gaineko argibideak biltzen hasiko dira, eta orduan, mehatxu anonimo eta bitxiak hasiko zaizkie heltzen Internetez. Eta topo egingo dute Henrike Albret magnizidioan asasinatu zuen gizonarekin, Ravallacekin.

Intrigaren unerik gorenena noiz hasten da?

Baten batek itzultzailea hiltzen duenean eta ikerleak adiskide duen ertzain bati laguntza eskatzen dionean. Azkenean, Euskal Herriko historiari beste modu batera begiratzeko saiakera da hau.

ELI GOROSTEGI

egileari galdezka

Azkenean, bihotzak daraman lekura itzuli da Yako

Ixiar Rozasek sortu zuen Yako, uharte batean munduratu zen neskatoa. Eta Iñaki Martiarena *Mattinen* marrazkiak apaintzen duten *Yako eta lurra* liburuarekin pertsonaia horren gaineko trilogia osatu du. Egileak ez daki oraindik Yakoren bidaia luzea betirako amaitu den ala noizbait jarraituko duen. Gauza da, naturaren lau elementuei eskainitako hiru idazlan hauetan, Yako sua izan zela hasieran eta haizea gero. Orain hemezortzi urteko neska bihurtu da eta tinkoago zapaltzen du lurra. ■

Yako eta lurra

Ixiar Rozas

EREIN

127 orrialde
9,10 euro

2004ko Irun Hiriko Kutxa eleberria saria

Karlos del Olmoren *Hiltzaile ilegorria* polizia eleberriak eskuratu zuen iaz Irun Hiria

literatur saria. Narrazioan, antzerki nobelatua dago tartekatutik, baita Jesusen Lagundiak *Monita Secretae* eskuizkribuarekin izan dezakeen zerikusia ere. Euskal itzultzaile batek testu hori euskaratzeko enkargua jasoko du. Oso ondo ordaindua dagoenez, neskak onartu egiten du eskaera, jakiteke bere bizia arriskuan jartzen duela. Kobratu behar duen diruaren erdia berehala ordaintzen diote, ordea, eta itzultzaileak enkargua egin diona nor den jakiteko gogoia du, eta hura-ke ikertzeko eskatzen dio bere aspaldiko lagun bati. Hala egingo du besteak, itzultzailea hilik aurkitzen duen arte. Harrezkero, haren hiltzailea nor den argitzen saiatzen da, adiskide duen ertzain baten

Hiltzaile
ilegorria

Karlos del Olmo

KUTXA

162 orrialde
7 euro

laguntzaz. Bezero harri-garri bat ere gerturaten zaio ikerleari, ihesean duen anaia etakideak zer edo zer jakin dezakeela aitatz. Eta halako batean, informazio anonimo batek Victoria Eugenia berritua inauguratzeko antzezlanak ikustera joateko iradokiko dio, hiltzaile nor den jakiteko. Antzokian agintari guztiak daude. Eta denon aurrean gertatuko da hurrengo hilketa. ■

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Infin., nahasi	▼		* DEITURA	▼		Asiako estatua	▼		Musika nota	▼		Astronomi-an aditua
	Txopera			Lilura			Donostiako auzoa			Diruaren kontso.			
		▶		▼			▼			▼			▼
	Airekoen garaje	▶									Sufrea	▶	
	Oinazea										Egoista		
Fruitu mota	▼		Gizon izena	▶	▼					Betizu Taldea	▶	▼	
Dotrina politikoa			* IZENA							Xedera, segada			
▶		▼							Pinu mota	▶	▼		
									Bigarren bakoitia				
Leku hartan	▶			Otx!	▶			Errioxako herria	▶	▼			
Ez estu				Ez zakar				Informazio unitate					
▶				▼		Deitura	▶	▼					
						Bizkaieraz, garoa							
Titanioa	▶			Omen	▶	▼		Zur mota	▶				
Bermatu				Galioa				Nor atzizkia					
▶			▼					▼			Komaren erdian	▶	
											500		
Pl., fruta mota	▶								Diosal hitza	▶	▼		

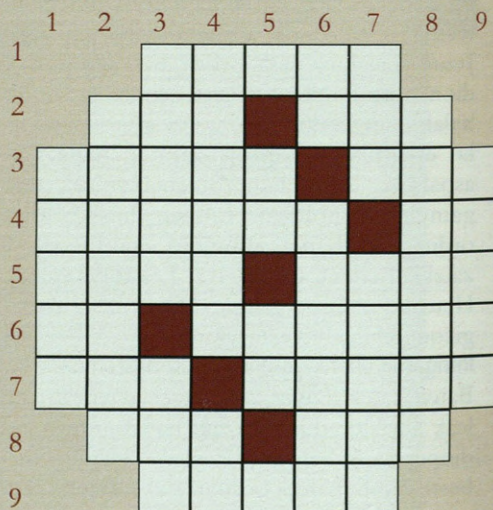
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Toki batetik bestera oinez joan. 2.- Iparraldean, eguzki. Iparraldean, talde. 3.- Irakasleak euskalduntzeko programa. Nafarroako ibaia. 4.- Berea. Kanpo, landa. 5.- Astro. Heure. 6.- Astatoaren ikur kimikoa. Arabako. 7.- Akuri. Emea gurasoekiko. 8.- Mendebaldean, naiz. Gipuzkoako herria. 9.- Metal mota.

GOITIK BEHERA

1.- Pluralean, landare mota. 2.- Hatz apaingarri. 3.- Dardara. Joan den urtean. 4.- Bilkura. Ezinaren erdian. 5.- Iodoaren ikur kimikoa. Noren atzizkia. Antzinako Egiptoko jainkoa. Kontsonantea. 6.- Egile atzizkia. Ahalmenak. 7.- Bilo. Erreka handia. 8.- Ugaztun mota. 9.- Irten, jalgi.

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA: AINHOA LENDINEZ

Bergara (Gipuzkoa)

Antzinako artearen xarma

Deba Garaiko erliebe malkartsuan, Deba ibaiaren albo bietara eraikia, artearen usainak bustitako herrialde dotorea dago: Bergara. Antzinatek merkataritza gune izandakoa etxe eta jauregi arranditsuen gordeleku da. Kantoi eta atari, eliza eta ate zahar... antzinateko kutsuari eutsi eta modernotasunaren beharrei men egin dien udal baten atarian bildu gara.

Historiaurrean ere bizirik zegoen Bergara, Udalerriko Brontze Aroko monumentu megalitikoek erakusten dutenez. Ehorzketa monumentu ziren trikuharri eta tumulu horiek Udala-Intxorta eta Elosua-Soraluze gunetan daude. Baina Bergararen aipamena jasotzen duen lehen dokumentu idatzia 1050. urtekoa da. Hain zuzen ere urte horretako lur eta soroen emate batean aipatzen da Bergara. 1200. urtean, Gipuzkoa Gaztelako erreinuan sartu zenean, hiriak sortzeko prozesu bat hasi zen eta Bergarako hiribildua, "Villanueva de Vergara" izeneko, 1268. urtean sortu zen, Alfontso X.a Jakintsua erregeak biztanleei Hiribildu-Agria edo Forua eman zienean. Bergara merkataritza gune bihurtu zen orduan.

XIV. mendea Bando arteko borrokak

XIV. mendearen erdialdean, ibaiaren bestaldeko Oxirondo auzokoek Bergarekin bat egin zuten. Behe Erdi Aroan, Gabiria eta Ozaeta bandoen arteko borrokak izan ziren eta horiek amaitzeko, Errege Katolikoek Ordenantzak onartu zituzten 1490ean Udalaren gidaritza zuzentzeko.

Araozak gainditu ostean, XVI. mendea garai oparoa izan zen bergararentzat.

XVI. mendeko aberastasuna

Aro modernoan, industrian eta merkataritzan, baita administrazioan ere, eredu izan zen Gipuzkoako udala. Bergarar asko aberastu zen eta gaur egun zutik dauden etxe eta jauregiak eraiki zituzten lorturiko ondasun horien lekuko.

XVIII. mendea Ikerketan puntako Seminarioa

XVIII. mendean Bergararen oihartzuna Europa osora zabaldu zuen Errege Seminarioa sortu zen. 1776an inauguratu zen ofizialki eta ikastetxe horretan aritu ziren Proust, Chabaneau, Thumborg eta Elhuyar anaiak, besteak beste. Bertako *Laboratorium Chemicum* delakoa wolframio metala eta platinoa

Arte herrikoia erakusgarri da Agarre auzoko garaia. Gipuzkoan gelditzen den jatorrizko garai bakarra da, XVI. mendearen lehen erdikoa, okelak, frutak eta gariak gordetzeko zurezko biltegi zaharra.

moldakor bihurtzeko metodoa aurkitu zuten.

Bergarako besarkada

XIX. mendean, 1839an, Lehenengo Gerra Karlista amaitu eta Euskal Foru Erregimena bukatzeko lehenengo urratsa egin zuten Bergaran Espartero eta Maroto jeneralek, sinatu zuten itunarekin. Mende horretan garatu zen industrializazioa Bergaran eta oihalezin metalurgia lantegi ugari eraiki ziren. Orduz gero, Bergara historiaren usainean hazi den udala izan da.

Artea, oinarrizko ezaugarri

Ondare artistiko garrantzitsua biltzen duen udala da Bergara. Gune historikoa, udalerria eta ingurua, artez blai daude guztia.

Gune historikoko ibilbideari ekiten Ariznoako San Pedro parrokiatik abiatuko gara. Bertan jaio zen Bergara hiria, XIII. mendean. Egungo eliza XVI. eta XVII. mendeen artean eraiki zen, antzinako egituren gainean. Kanpandorrea, ordea Barroko garaikoa da. San Pedro parrokiaren, Santo Kristo Agoniakoaren kaperak ikusiko dugu, korupean eta Ebanjelioaren aldean. Santo Kristo Hilzorikoa Juan de Mesa eskultura egile andaluziarraren lana da; erregearen kontulari Juan Perez de Irazabal bergararrak 1622an agindu zuen irudi hori lantzeko. Kalean jarraitu dugu txangoa.

Historiaren gordailu diren etxeak

Goenkaleko 3. etxea 1500. urtekoa da. Harlanduzko behe solairua du eta lehenengo solairuari eusten dioten oinarriak ere harrizkoak dira, gotiko estilokoak. Bertan jaio zen Koldo Eleizalde bergarar jaun ospetsua.

Artekalen, bada aurrealde txiki bezain berezia duen etxetxo bat, 15.a. Beheko solairuan XVI. mendeko apaingarri errenazentistak ditu.

Arrese kantoian Arrese etxea dago, XVI. mende hasierakoa. Orduan sarrerako arku handi bat baino ez zuen eta mendearen bigarren erdian eraiki zen Errenazimendu estiloko balkoi handia.

Parez pare Irizar Jauregiarekin egingo dugu topo. Herrera maisuaren korrante klasizistako eraikuntza hau XVII. mendekoa da eta bertan sinatu zuten Esparterok eta Marotok Lehenengo Gerra Karlistaren amaiera ekarri zuen hitzarmena, 1839an.

Barrenkale amaieran 1585eko Egino-Mallea jauregia dago. Aurrealde nagusia Errenazimendu manieristaren joerakoa da, Euskal Herriko ederrenetarikoa.

Deba ibaiaren beste aldean Santa Marina parrokia dago, gure hurrengo geralekua. Euskal Gotikoaren adibide, bi epetan eraiki zen. Hala ere, estilorako irizpide bateratua gorde zuten. Ezin aipatu gabe utzi parrokiaren aldare nagusiko erre- taula, jauregi barroko aberats baten

Olgetako topalekua: Feriak eta azokak

UNED eta Eusko Jaurlaritzaren Dokumentu Ondarearen egoitzak biltzen ditu Bergarak. Bergaran garrantzia handia dute antzerki-gintzak, arte plastikoek, dantzak eta musikak eta arlo horietan jarduten den makina bat talde dago, Bergarako Orfeoia, Aritzeta Abesbatza, Udal Musika Banda eta Bergarako Orkestra Sinfonikoa, esaterako.

Hainbat ekitaldi izaten da: Udazken kulturala, Udaberriko Kontzertua eta hilean behin antzezlanak. Helduentzako Txotxongiloen Nazioarteko Mostra ere ospatzen da bi urtean behin, maiatzean.

Pazko eta Pentekoste jaiak dira Bergarako ospakizun nagusiak. Lau egunetan zehar kontzertuak, dantza ikuskizunak, margo eta abarren lehiaketak, kirol probak eta beste hamaika kontu izaten da jostatzeko. Irailaren 16an San Martin Agirre bergarar santu martiriaren omenezko ospakizuna izaten da, danborradaren eta suzko gorpilen inguruan. Eskualdeko barazki, fruitu, gazta eta lore lehiaketa irekia ere izaten da. Erramu Larunbateko Ganadu eta Eskulan Ferian abeltzaintza eta nekazaritza produktuen salmenta izaten da Bergarako Udalak antolatutik. Uztailaren 18an Santa Marina jaiak dira aipagarriak. Auzoetan ere izaten da olgeta eta dantzarako tarterik. Ekainaren 30ean, esaterako, San Martzial eguna ospatzen dute Bergaran eta egunaren ondoko igandean tradizio aski zabala duen erromeria egiten da San Martzial auzoan. Elosun, Mendiko Abere edo Ganadu Feria egiten da urriaren 12an. Behi, ardi, zaldi eta ahuntz azienden lehiaketak izaten dira azoka horretan, Elosuko Taldeak eta Bergara nahiz Azkoitiko Udalak antolatutik.

2002. urtean, Bergarako kaleetan Helduentzako Txotxongiloen Nazioarteko VI. Mostra.

INIGO TXINTXURRETA

aurrealdeak gogorarazten duena. Apaingarri gisa ditu predela garaiak, arroakai eta panopliak apainduriko ordena erraldoiko lau zutabe ildaskatu eta egitura mugitu eta apurtua.

Berriro ere ibaia zeharkatu eta Barrenkaleko 7. etxean Arostegi etxea aurkituko

dugu. XVI. mendeko atea du ezaugarri nagusi eta Manierismotik gertu zegoen Platereskoaren fase aurreratueneko dekorazio elementuak biltzen ditu.

Ibilbidean aurrera egin eta Multzo Historiko-Artistikoko San Martin Agirre Plazara egingo dugu. Bergarako Errege Seminarioaren eta Udaletxearen aurrealdeak daude

Garai eta estilo denetako eraikinak aurkituko ditugu Bergaran, dotoreak.

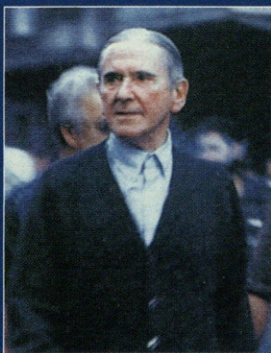

Hiru bergarar handi

Koldo Eleizalde
(1878-1911)

Lan handia egin zuen hizkuntza, politika, literatura, hezkuntza eta euskalduntze arloetan Euskal Herriaren nortasuna berreskuratzeko. Bergarar idazle eta hizkuntzalariek Zientzia ikasketak egin zituen eta Bizkaiko Aldundiko irakaskuntza-ikuskaria izan zen. Sabino Aranaren jarraitzailea eta Eusko Alderdi Jeltzaleko kidea izan zen. Aldizkari askotan kolaboratu zuen eta *Euzkadiko* zuzendaria izan zen (1912). Oñatin izandako Eusko Ikaskuntzaren lehen kongresuan parte hartu zuen (1918) eta Euskaltzaindiaren sortzaileetako bat izan zen, baita 1918az geroztik euskaltzain osoa ere. Lan asko idatzi zituen: *Razas, lengua y nación vascas* (1911) eta abar.

Telesforo Monzon
(1904-1981)

Politikari eta idazlea. EAJko Gipuzkoa Buru-Batzarreko lehendakari eta Gipuzkoako diputatu izan zen gerra aurretik. II. Errepublikan Euskal Herrirako autonomi estatutua defendatu zuen eta lehenengo Eusko Jaurlaritzako gobernazio-kontseilaria izan zen. Eusko Jaurlaritza monarkikoengana hurbildu nahi zuen baina Agirre ez zetorren asmo horrekin bat eta Monzonek Eusko Jaurlaritza eta EAJ utzi zituen (1952). ETAko errefuxiatu politikoei harremanetan hasi zen Iparraldean eta Anai-arteak elkarrekin lehendakari izendatu zuten. Hegoaldera itzuli eta ezker abertzalearen inguruan ibili zen. Idatzizko lan asko utzi du. Kanta sortzaile ere izan zen, berea da *Lepoan hartu* ezaguna. Euskaltzain urgazlea izan zen 1966tik.

Justo Garate Arriola
(1900-1994)

Bergarar jaio zen Barrenkaleko 27ko etxean, eta Argentinako Mendoza hirian hil zen. XX. mendeko euskal kultura gizon garrantzitsuenetakoa da. Medikua handia eta Madrilgo eta Platako (Argentina) unibertsitateetako doktorea izan zen. Espezializazio-ikasketak egin zituen Fribourg, Paris, Berlin, Heidelberg eta Munichen. Medikua aritu zen Bilbon eta Argentinako Tandil eta Mendoza hirietan. Eskolak ere eman zituen Basurtoko erietxeko unibertsitate-eskolan, eta Mendozako Unibertsitateko Medikuntza fakultateko Klinika Medikoko katedradun izan zen. Lan handia egin zuen gerra aurreko euskal kultura suspertzeko Eusko Ikaskuntza elkartearen. 1921ean Euskal Unibertsitatea sortzearen aldeko agiria sinatu zuen.

hemen. Seminarioaren aurrealdea XIX. mende erdialdekoa da. Udaletxea, berriz, Lucas de Longa arkitektoak eraiki zuen, XVII. mende amaieran. Plazaren albo batean Jau-regi Etxea dago, aurrealdearen lehenengo pisu osoan ageri diren XVI. mendeko grabatu germaniarretan inspiraturiko eszenengatik aipagarria.

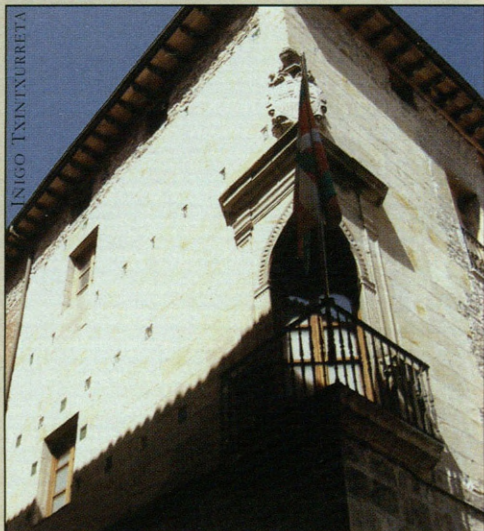
Ondartza eta Olaso dorreekin amaituko dugu ibilbidea, Komenio kalean gora. XVI. mende hasieran eraikiak dorre gogorren itxura dute.

San Pedro parrokiako dorrearen parean eta San Pedro kalearen kantoiaren Agirrebeña Etxea dago, Arrese jauregia bezala, balkoi eder batez eta armarriz hornitua. San Pedro kalera begira dagoen aurrealdea polikromatutako 53 zeramikak plakak ederrekin

apaintzen dute. Azken ikerketen arabera, plaka horiek Alemanian sortu zituzten XVI. mendearen lehenengo erdialdean, jatorrian berogailuak zirela uste da.

Baina gune historikotik at ere Bergara artearen gordeleku da. Ozaeta eta Gabiria dorreak herri erditik gertu daude. Bertan bizi ziren familiak gogor borrokatu ziren Behe Erdi Aroan udalaren boterea lortzeko.

Azkenik Elosu gainera egingo dugu. Zelai zabalak eta zuhaiztiak izateaz gain, Gipuzkoako ikuspegi zoragarriaz goza daiteke bertatik. Aritzeta mendian XI. mendeko dokumentu batean jasotzen den San Migel ermita dago. ■

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

TEKNOLOGIA

Sakelako telefonoetan ere birusak

AEBETAN DETEKTATU berria da orain zortzi hilabete Filipinetan sortutako birus bat sakelako telefonoetan. Cabir deituriko birusa ez da oso kaltegarria, bateriak deskargatu baino ez baitu eragiten. Mundu osoko dozena bat estatutan azaldu dira jada birusak sakelako telefonoetan, baina adituak ez dira gehiegi kezkatu, telefono etxe ugari baitaude eta bakoitzak bere teknologia baitu eta, uste denez, teknologiaren desberdintasuna bera nahiko oztopo izan daiteke birusen hedapenerako. Hala ere, hasi dira sakelako telefonoetan instalatzeko antibirusak garatzen. Kaliforniako Santa Monica birusak detektatutako bi aparatuek sofistikatu samarrrak ziren, zeren eta telefono izateaz gain

Interneteko konexioetatik sartzen dira sakelako telefonoetara birusak.

e-mailak bidaltzeko eta Interneten nabigatzeko sistema garatuak ere bazituzten eta, uste denez, azken honetatik sartu zaizkie birusak. Beraz, irakurle, oraingoz lasai ibili. **I**

ZIENTZIA

Untxiaren arbaso zaharrenak, orain, 60 milioi urte izango zukeen

EZAGUTZEN DEN untxien arbasorik zaharrenak untxien antzera jauzi egiten zuen eta atzeko hankak oso luzeak zituen, *Science* aldizkarian Robert Asher eta lagunek argitara eman berri duten artikuluan adierazten dutenez. Ikerlari hauek Mongolian aurkitutako

O s a s u n a

JABIER AGIRRE

Antibiotikoak desegoki erabiltzen ia aurrenekoak gara

ANTIBIOTIKOAK ALFERRIK kontsumitzearen arrisku larriei buruzko ohar mediko eta zientifikoek oihartzuna izan dute, itxura batean, Espainian; izan ere, azken urteotan murriztu egin baita kontsumoa. Baina arriskua ez da erabat desagertu, ezta gutxiagorik ere. Estatu hau bigarren lekuan dago, Frantziaren atzetik, aipatutako botika horien erabilera txarrean eta abusuaren. Eta horrek ondorio larriak ditu: nabarmenena, antibiotikoen sendatzeko ahalmena gutxitu edo ezabatzen duten erresistentzia anitzak sortzea.

Antibiotikoen Kontsumoari buruzko Europako Sareak (ESAC) bilera egin zuen Madrilén joan zen azaroan, eta bertan antibiotikoen abusuaren profila definitzeko bidean aurrerapausoak eman ziren, sarearen koordinatzaile José Campos-ek dioen bezala, abusu hori zenbatzen oso zaila den arren. Nazioartean gehien erabiltzen diren datuak salmentan oinarritzen dira, eta Espainiako kasuan, zifra putzea gerta daiteke, zifra horietan sartzen baitira, esaterako, hemen merkeagoak izanik beste herrialde batzuetara han berriro saltzeko eramaten diren botikak, edota turismoko

lekuetan atzeritarrek egiten duten kontsumoa.

Baina, hori guztia onartu eta kontuan hartuta ere, Espainia agertzen da Europar gehien kontsumitzen duten herrialdeen artean, Frantzia eta Greziarekin batera. Zergatik kontsumitzen da sarritan gehiegi? Lehenik eta behin, automedikazioaz hitz egin beharko genuke, errezetarik gabeko salmentan ematen den baimenarekin batera —kalkulu batzuen arabera, berrogeita hamar botika errezeptarekin batera, errezetarik gabeko beste bat saldu eta kontsumituko litzateke, horrek dakartzan ondorio txar guztiekin—. Eta horrez gain, hobekuntza nabaritu orduko tratamendua bertan behera uzten da askotan, botika etxeko armairuan gordetzeko, hurrango txanda batean berriro ere kontsumitzeko —ez errezetarik, ez medikuaren aholkurik gabe—. Zer dago horren atzean? Herritarren axolagabekeria besterik ez? Edota egiazko kontzientziario eta heziketa-falta? Zorionez, badiardi azken urteotan martxan jarritako kanpainak emaitzak lortzen hasi direla, eta itxaropenez begira diezaiokegula arazoari.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Libano gora behera

Gomphos elkemaren fosila aztertu zuten eta marraskari eta untzien familiakoa zela ikusi zuten. *Gomphos*ek untxi eta erbiekin antz handia baldin badu ere, hainbat ezaugarri fisiko urtxintxen modura ditu, hala nola, isats luzea eta hortz txikiak. Hala ere, ikerketa molekularrei esker, urtxintzekiko hurbiltasuna baztertu egin da eta untzien familiarekin lotu dira *Gomphos*ak. **I**

ESPAZIOA

Titanen krater erraldoia aurkitu dute

CASSINI zundak radar bidezko irudi ugari ari da bidaltzen Lurrera. Titanen hartutakoetatik azkenek erakusten dute talka gogor batek eragindako krater erraldoia. Krater erraldoi honek ia 440 kilometroko diametroa du eta izugarritzko harri-dura sortu du ikerlarien artean zeren eta orain arteko irudi guztiek Titan leun bat erakusten zuten. Krater honek jarduera geologiko garrantzitsua adierazten du eta duen atmosferaren ezaugarriekin zerikusia izan dezake.

Aurkikuntza hau otsailaren 15ean egin zen Cassini Titanen inguruan hirugarren bira ematen ari zela 1.577 kilometroko altueran. Jakina da Titan Saturnoko ilargi bat dela eta hemendik aurrera datu gehiago izango dira bere ezaugarriak aztertzeko. **I**

Cassinik Titani ateratako irudiek 440 kilometroko kraterra erakutsi dute

Persepolis hiria.

HANGO BASO APURRETAN

daude bai, inoizko gerrate gehien pairatu dituzten zuhaitzak. Zedroak. Kulturak, baldin eta izan behar badu, nahi eta nahiez erlijioari uztartua behar duela pentsa-

tzen dutenek beharrezkoak dituzten gerrateak. Nekazari libanoarrek *Arz al-Rab* deitzen diote zedroari, "Jaunaren zedroa". Era guztietako jainko-jainkosen bizileku izan den basoak gaur egun ere badu apopiloa: etorkizunera-ko babesteko, bere adarrak sutarako ebakitzen dituen guztia madarikatzen duena.

Maronitek baseliza bat dute han: abuztuero meza ospatzen dute, zuhaitz sakratuen ohorez. Hauentzako bezala, erlijio suntsitzailak baino lehenagokoentzat zuhaitz batzuk espiritua zuten: grekoen hamadriadak, errusiarren zuhaitzetako demonioak, egiptiarren sikomorotako jainkotxo

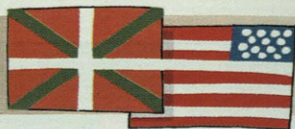
lotsatiak... Maronitentzako bezala Siriako Nosairi tribukoentzako zedroak jainkotasunez blai dira eta Feniziarren garaietatik etengabe bete dute baso sakratuak gurtzeko erritoa.

Sakratuak ez ziren basoak, ordea, gupidarik gabe erai-tsiak izan dira. Feniziarrek Egiptora saldu zituzten duela bost mila urte eta Biblostik abiatuta itsasoz almadia gisara eraman zituzten haraino. Lehen faraoien hil kaperak, gorpuen baltsamoak eta papiroak kontserbatzeko gaia zen zedroa.

David erregearen tenplua, asiriarrenak, babiloniarrek Mardukeri eskainitakoa eta pertsiarren Persepolis hiria denak dira zedro. Gero erromatarrek ontziak egiteko epaia eman zieten basoei eta enbor ipurdien arteko har-kaitzetan seinaleak zizelkatu. Bizantinoek elizak eraikitze-ko, arabiarrek ontzigintzarako eta Justinianok Jerusalemgo Birjineran basilikako teilatua egiteko, kostata baina basotxo bat topatu eta desegin zuen. Lehen Mundu Gerran turkiarrek burdinbideak eraikitze-ko erabili zuten zura hau. Victoria erreginak, koloniaren aldeko itxura lanetan, galtzeko arrisku bizian ziren zedroen bueltan harresi bat eraikiarazi zuen.

Gaur egun bai arriskua. Munduko erlijio gerrazaleenen topagune bortitzenean baitaude Libanoko zedro hauek. Gerrak eta erlijioak akaba ditzagun... zedroen alde!

WINSTON ARIZMENDI JR.

DON SANTXOTE EDA KIXO BUSTE, THE CIP, ANTONIO BANTERAS, BANTXO VILLA, ESTANISLAV LINIBERTSALAK, HIRI GUTIEK! ETA JOE MARIA ANSAR AHATZI GURE, NOSKI! GURE BUSHEN LAQUO ZINTZO EDA BERTIKO LEHEN MINISTRO BAREGABA!

KZ BOTA ZUTEN BERE KIRKATIK. ORAIN EBSTE TIPO BAT DAGO ESZANIA KO PRESIDENTZIAN. RODRIGUEZ LIMPIABORS EDO!!!

«Estatutu Berriaren onarpenak ETaren atentatuek baino askoz urduriago ipini du estatua»

Rafa
Larreina

Gasteizen jaio zen 1956an. Ezkongabea. Ekonomilaria. Kontzientzia-objektore lehenetarikoa. Katoliko praktikantea, Opus Deiko kidea unibertsitate garaitik. EGIN hasi zen politikan. EAjko kide izana 1976tik 1986ra. Eusko Alkartasuneko sortzailetakoa. Eako Antolakuntza Idazkaria eta Legebiltzarrean bozeramalea. Europako Konstituzioaren Itunaren erreferendumen eta Eusko Legebiltzarreko azken osoko bilkuraren ostean solastatu ginen. Euskal gatazka gaindituko bada Batasuna politikan egotearen beharra azpimarratu du elkarrizketan. Herri kontsulta burutzeko Batasunaren egoera normalizatua izatea ezinbesteko faktorea da, bere hitzetan.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Dani Blanco

Eako antolakuntza lana hizpide abiatu dugu solasaldia: "Funtzionatzen duen alderdi bat antolatzea oso konplikatu da. Gure iragan berrian alderdi asko sortu da, baina gutxi iraun du. EA da salbuespena, proiektu politiko garbia delako. 18 urte daramagu. Sozialdemokratak gara definizioz eta praktikaz. Militantzia zabala dugu. Euskal Herriko lurralde guztietako zinegotzien kopuru altuak ondo baino hobeto adie-

"Batasunari beste batzuei eskatu zaiena baino gehiago eskatzen ari zaio".

razten du hori. Gure hautesleak garbi dauka hori guztia" diosku Larreinak. EAjri bidea zuzendu edota ohea egiten dion alderdia ez ote den inpresioa azaldu diogu alabaina: "Herri normalizatu batean, alderdi eskuin kontserbadorea, aurrerakoa eta ezkerreko erradikala behar dira. Gure herriak ere normala izan behar du. EA alderdi aurrerakoa eta sozialdemokrata da, EAjtik ezberdina. EAjri bidea zuzendu baino seinalatu egiten diogu, bereziki subiranotasunaren bidea. Herri normalizatuetan aliantzak klabe ideologikoan egiten dira, gurean, tamalez, horrela ez denez, klabe nazionalen egiten dira. Horregatik, berriz ere, EAjrekin koalizioan joango gara hauteskundeetara. Oso garrantzizkoa da legegaldi honetan helburu genuen jokaleku subirano zalea gauzatzea. Marko juridiko-politiko berrian lurraldetasuna eta subiranota-

suna finkatu behar ditugu. EAK bi uhal ditu eskutan, batekin EAj subiranotasun bidean *ziztatu* nahi du, eta bestea rekin Batasuna politikaren esparruan guztiz murgil dadin *gidatu*".

Europako Itunari baietza atera da Hegoaldean, abstentzioa %60 izaki. EAK ezetza eskatu zuen. Egiguzu balorazioa, arren.

Zerbait lortu dugu, ez nahi genuen guztia, baina Espainiako Estatuko erreferenduma Euskal Herriko gizartea ezberdina dela baieztatu du berriz ere. Hori baieztatzea garrantzitsua zen. Sasi-itun horrek Europako estatuen mugak bermatu nahi ditu-eta. Itunak ez gaitu herri diferentziatua, errealtate kultural eta soziologikoa bezala hartzen. Jakina, ezezkoaren aldekoak diferentzia hori are gehiago nabarmendu nahi genuen. EAjki ohiko jarrera kon-

tserbadorea agertu du ordea, gehien-goan kamuflatu da. Ezetzaren alde jokatu izan balu, ezetza irabazle atera zitekeen. Errealitatea hori da ordea.

Eusko Legebiltzarreko azken osoko bilkuran ez da lur-zoruaren legea onartu. 37/37 berdinketa izan zen. Zer diozu?

Lege honek berebiziko eragina du herritarren egunerokotasunean eta zoritxarrez lege berriak ez du aurrera egin. Guk onartzen dugu Legebiltzarren erabakia. Ez dugu gehiengo lortu, bada kito. EAK lege horien parametroak errealtate bihur daitezen lanean segituko du hala ere. Alabaina, 37/37 berdinketaren ostean badago mamia. Gatazka politikoak eragin du erabakian, alegia, alderdien arteko harreman normalizatu ezak. Hau bezalako legeak aurrera egin dezan normaltasun politikoa lortu behar dugu. Pasadizo argigarri bat kontatuko dizut: bozketa egiteko unean SAeko Alvarez eta Permach legebiltzarkideak falta ziren, errepidean gelditu zirelako elurra zela medio. Ganberan sartu ziren, txamarrek erantsi gabe eseri ziren, azken segunduan. Ikusi behar ziren PP eta PSE-EEko legebiltzarkideen aurpegiak. Serio eta kezkatuta izatetik irribarretsu izatera pasa ziren lipar batez. Legeak ia-ia aurrera egin zuen. PP eta PSE-EEren jarrera hipokrita da erabat. Aurreko bozketan Batasuneko botoak lege kanpokoak ziren eta Estatutu Berrirako testuen aldekoak zikindu gaituzte. Orain berriz, ez. Guk argi eta garbi diogu: Batasunaren botoak baliagarriak dira beti.

Estatutu Berrirako proposamenaren bozketan EAJko kideen aurpegiak aldatu omen ziren. Batasunak esan du planari sostengua emanda EAJ lekuz kanpo utzi zuela. EA berriz?

Guk Batasunaren sostengua desiratzen genuen, baina ez genuen uste hala gertatuko zenik. Testua onartzea garrantzizkoa zen eta poztu ginen. Gainera, hasierako testua biziki hobetu da, eta EAK eragin funtsezkoa izan du horretan. Testu sarrerako autodeterminazioaren aipamena testuaren barnera pasa da. Euskal Herriaren lurraldetasuna aipatzen duen artikulua zehaztu da, baita hobetu ere bere kontzeptzio soziala. 38. artikuluan printzipio sozial eta ekonomikoak zehazten dira. Testua

EAREN zuzenketen bidez hobetu da. Hitz batez, testuak hasieran ez zuen izaera aurrerakoa dauka orain.

Hala ere, zuk nola ikusi duzu EAJ testua onartua izan ostean?

Testua onartu izanak EAJren asmoak aldarazi zituen, EAREN ikuspegitik, onerako, noski. Testua Legebiltzarrean onartu izana mugarriz eta aurrerapausoa izan zen etorkizunari begira. Gertatuak EAJ bide horretan bultzatu du. EAREntzat EAJrekin koalizioan joateko eta izateko klabea hori da. Guk jokaleku politiko berria finkatu nahi dugu marko juridiko-politiko berria lortzeko, horretarako erreferenduma burutzea berebiziko konpromisoa delarik. Euskal gizarteari hitza eman behar zaio. Hori da koalizioa osatzearren arrazoia.

Jone Goirizelaiak Ibarretxe harago joateko prest antzeman du. Zuk?

Nik ere hori espero dut. Gure konpromisoa lehendakariarekin da. Lehendakariak EAREN laguntza jasotzekotan koordinada eta klabe horietan izan behar duela badaki. Horregatik sostengatzen dugu Ibarretxe berriz ere lehendakari izateko.

EAJn baina, ba omen daude jarrera ezberdinak.

Eta horrek kezkatzen gaitu. Nahiz alderdi politiko bakoitza libre den bere estrategia ezartzeko, herri interesetik begiratuta iraganeko jarrerak oso ezkorrak dira. Ardanza lehendakariaren garaira itzultzea atzera egitea litzateke, eta guk aurrera egiteko politika egin nahi dugu. EAJ behartu behar dugu aurrera egitera eta bide horretan ere Batasunak egon behar du. Batasuna garrantzizkoa baita aurrera egiteko.

"EAJ behartu behar dugu aurrera egitera eta bide horretan ere Batasunak egon behar du".

Legez kanpo dagoen bitartean zaila. Batasuna inoiz baino garbiago mintzatu dela esan duzu zuk.

Batasunak —Anoetako proposamenaren bidez— iraganen beste batzuek esan zutena baino gehiago esan du. *Polimiliek* biolentziaren estrategiari uko egin ziotenean EEK ez zuen horren garbi hitz egin. Aralarrek duela bi urte antzeko erabakia hartu zuenean, biolentzia une hartan ez zela komenigarria esan zuen. Tira, beste une batean komenigarria bada erabili daitekeela ulertu dezakegu. Batasunak bide politikoen aldeko apustu sendoa egin du eta oso serio kontuan hartu behar da. EAREN ustez Batasunari beste batzuei eskatu zaiena baino gehiago eskatzen ari zaio. Gainera ez da alderdiek eska-

tua soilik, gizarteak eskatu du eta Batasunak kontuan hartu du.

Edonola ere ETak jarraitzen du.

Bai. ETak aspaldiko urtetan okerretik okerrera jarraitzen du. Eta ez badu gogoeta sakona egiten euskal gizartearen aurrean —eta bereziki abertzaleen aurrean— gero eta egoera konplikatuagoan egongo da. ETak egin dezakeen zerbitzu onena euskal gizarteari kasu egitea da, hau da, biolentziari uztea. Ekimen armatuak Batasuna ahitzen du, baita euskal gizartea ere. ETA estrategia espainolistaren aldeko ekimen onena da. Ez dut esan gura hori nahi duela, baina praktikan horrela da. Edonola ere Batasunak denbora behar du. Guk horregatik konfiantza eman nahi diogu. Gure konpromisoa klabe abertzalean lan egitea da, instituzioetan nahiz Nazio Eztatidagunean. Nahiz eta batzuentzat foroa arriskutsua izan eta mesfidantza sorrarazten duen, oso interesgarria da herri honentzat.

Nazio Eztatidagunearen gainean Eako Martin Aranburu eta Iñaki Galdosekin aritu ginen ARGIAN. Modu ezberdinean baloratzen dute berau. EAn barruan denok ez duzue berdin ikusten.

EA alderdi anitza da eta ildo desberdinak daude. Alabaina, Eako Batzorde Eragileak norabide horren alde apustu egin du, alderdiaren gehiengoak alde dago. Zalantzak daudela? Jakina. Batasunarekiko sinesgarritasuna falta da. EAn presente dugu Lizarrako garaia. Hainbatek arriskua ikusten du Eztatidagunean EAJ ez dagoelako. Sektore horren erreferentea —gutxiengoa— EAJ da. Alderdiko gehiengoaren erreferentea EA da, ordea. Gure proiektua gar-

bia da, ez gara EAJ ez Batasuna, eta ez gaituzte bereganatuko.

Nola ikusten duzu datorren legealdia?

Erabakigarria izango da. Behin jokaleku politikoa finkatutakoan EAJ-EA koalizio garaia bukatutzat eman beharko dugu. Jarraian, lehenetsun politikoko —klabe nazionalak baztertu gabe— klabe ideologikoan garatu beharko ditugu. EArentzat erakuntza nazionala ez da marko politiko berria bukatzen. Gure helburua independentzia da Europaren baitan. Beraz, subiranotasuna sendotzen den heinean jokaleku politikoa aldatzeko aukerak izango dira.

“Batasunari konfiantza eman nahi diogu. Gure konpromisoa klabe abertzalean lan egitea da. Instituzioetan nahiz Nazio Eztatidagunean”

Alderdi abertzaleek Batasunak hauteskundeetan parte hartu behar duela diote. Nola ordea?

Erantzukizun handiena lege kanpo utzi duen legea bultzatu dutenena da, PP eta PSOErena. Artean, guztiok bitarteko guztiak jarri behar ditugu Batasunak parte har dezan. Baina faktore asko dago jokoan. Batasunak ere badu bere ardura.

Aukera batzuek etekina ateratzen omen diote egoerari. EAJ-EA koalizioak, kasu. Ni ez naiz horren ziur. Duela 4 urte Mayor Orejak Batasuna lege kanpo

utzi nahi izan zuen Legebiltzarreko gehiengoak lortzeko. Orduan Batasunak parte ez hartzea PP eta PSERen aldekoa zen. Datu objektiboak hartuta eta Dont Legea aplikatuz, Batasunaren eserleku gehienak haietzako izan daitezke. Baina, finean eta funtsean, eserlekuak lortzea ez da alderdien esku herritarren esku baizik.

Ibarretxek legealdi honetan erreferenduma egingo zuela agindu zuen. Ez da egin. Datorren legealdian bai?

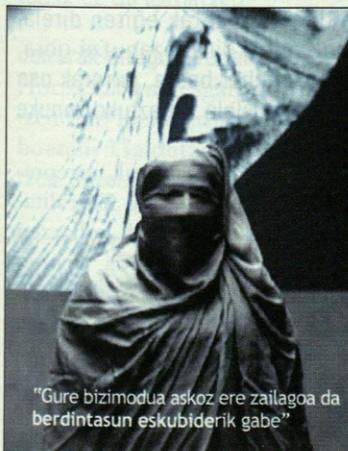
Erabakitzeke legealdia izango da. EAK bere esku daukan guztia egingo du erreferenduma egiteko. Biolentziarik gabe beti ere.

ETAren biolentziarik gabe eta Konstituzioaren 8. artikulua armadaren esku hartzea baimentzen duena gabe?

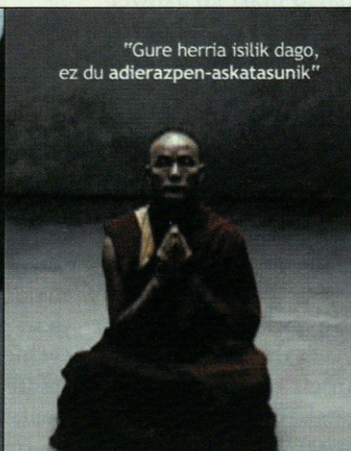
ETArena gabe eta Espainiako armada- ren tankeen mehatxu gabe.

Aukera hori aurreikusten al duzu?

Ez. Alderantziz. Nahiz eta Konstituzioak hori esan, estatuak ez ditu tankeak erabiliko. Horren lekuko bere urduritasuna da. Estatutu Berrirako testuaren onarpenak ETAren atentatuek baino askoz urduriago ipini du estatua. Espainiako Estatuak arazoa eremu politikoan duela daki, herritarren erabaki demokratikoei ezin diela uko egin, horrek ematen dio izua. horrek indar espainolistak urduri, historiko eta argudio demokratikorik gabe jartzen ditu. Nahiz eta Konstituzioak ez dituen autodeterminazioa edo independentzia onartzen, herriak alderantziz esaten badu —Quebecen bezala— estatuak negoziatu beharko du irtenbide bat aurkitzeko. ■

“Gure bizimodua askoz ere zailagoa da berdintasun eskubiderik gabe”

“Gure herria isilik dago, ez du adierazpen-askatasunik”

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

**gure hizkuntzan
bizitzeko eskubidea**

Bizkaiko Foru
Aldundia
Basque State
Diputación Foral
de Bizkaia
Parlamentari de Euzkadi

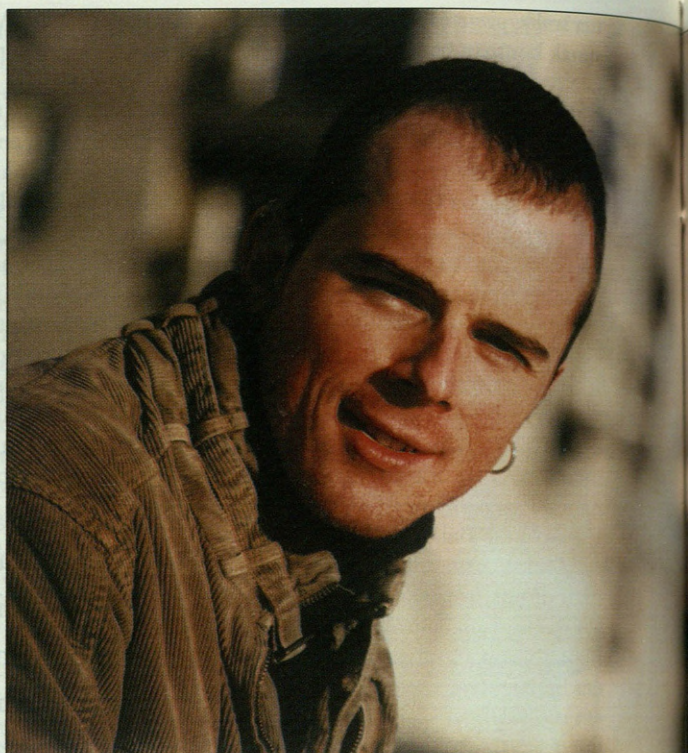
**gure
arteak
euskaraz**

Lionel Joly

Lionel Joly (Avignon, 1976) Erasmus programak ekarri zuen Bilbora 1998an. Harrezkero, euskara ikasi du eta EGA agiria lortu. Handiago, ikerketa mardula burutu du: iaz doktorego tesia irakurri zuen Parisen Sorbona Unibertsitatean. Gaia: Euskal Herriko egoera soziolinguistikoa. Udazkenean, ikerketa horixe ardatz hartu eta sarrera hitzaldia egin zuen EHU eta UEUren HIZNET ikastaroaren sarreran. Hitzaldiaren izenburua: *Ikerketa soziolinguistikoak egiteko oinarri teorikoak*. Bere saltsa du soziolinguistika.

MIEL A. ELUSTONDO

Argazkiak: Zaldi Ero

«Jendeari galdetu ze hizkuntzatan hitz egin duen halakorekin duela bost minutu, eta ez daki»

Martinez de Lunarekin batera, euskararen normalkuntzaren barne mekanismoez ondo jabetu gabe jokatzan dugula uste duzu. Zein dira barne mekanismo horiek?

Jarrerak ikertzen direnean, jarrera baikor horiek benetakoak ez direla konturatzea da barne mekanismoaz jabetzea. Alegia, pertsonak pentsatzen duela esaten duena ez da benetan pentsatzen duena, ez da bere ekintzetan agertuko dena.

Euskara ikasten dutenen porrot handia eta ikerketek ageri dituzten emaitza "baikorrak" aipatzen dituzu...

Kanpotik heltzen zarenean baikor irizten diozu egoerari. Egoera zenbat eta hobeto ezagutu konturatzen zara egoera ez dela hain baikorra. Batua, adibidez, bada hizkuntza bateratua, baina gorabeherak dira oraindik. Batua nor-

malizazioaren abiapuntutzat hartu da, besterik ez zegoelako. Gogoetarik ez dela egin uste dut, eta errazena horixe zelako hartu dela iruditzen zait. Bestalde, ikaste porrot handia ere hor da, eta batuaren kontua ezagututa, erraz ulertzen da. Ikastegian ikasten duzuna eta kalean egiten den euskara bat ez badatoz, kalean egiten dena ez duzu ulertuko. Eta alderantziz, ikastegikoa ere ez duzu kalean entzungo. Ondorioz, ezin izango duzu zure euskara maila garatu. Egoera honetan oso zail da ikastea. Bestalde, barne mekanismoez ere ez dute laguntzen.

Adibidez?

Adibidez, ETBn euskaraz egitea beti zailtasun edo lana da. Hartu albiste-gia, bai ETB1n eta bai ETB2n. Euskaldunak, euskaraz egingo du ETB1n, eta gaztelaniaz ETB2n. Igor

Astarloak, adibidez. Berarentzat lana izan da, bitan jardun behar izan delako. Gainera, ETB2 begiratzen duenak ez du ezer ikasten euskaraz, ez entzuten du, ez harremanik du; ezta pasiboa ere.

Egiten diren ikerketak egiten direla, emaitzak ageri dira: ezagutza gora, erabilera ez behar beste, jarrerak oso aldekoak beti. Nola zehaztuko zenuke hori?

Ezagutza, erabilera, jarrerak, erreprezentazioaren adibide dira. Errealitateari hurbiltzeko gizakiok baliatzen dugun modua. Hori esanda, esango nuke, ezagutzari buruz, hasteko, Araban eta leku erdaldunetan igo dela gehien. Horietan, jendeak oso erraz esaten du euskaraz badakiela. Normala ere bada hori, euskararen kalitate txarra oso normalizaturik dagoela-

ko, eta bestetik, leku horietako hiztunek harremanik ez dutelako hizkuntza normalarekin. Irakasleek ere gabeziak dituzte leku horietan, askotan. Bestalde, orain dela 25 urte ikerketa zientifikoak egiten hasi zirenean, adinekoek euskaraz ez zekitela esaten zuten, txikitandik buruan sartu zizkieten kontuengatik, hau da, euskara arloteen hizkuntza zela eta antzekoak, edo jakin beharreko ereduak ez zekitelako, euskara batua, alegia. Beraz, orain errazago esaten du jendeak euskaraz badakiela. Lehen baino errazago...

Eta erabilerari buruzko kontuak?

Erabilera? Gero eta euskaldun gehiago, omen, baina ez dakite ondo, kalitate falta dute, eta ez dute erabiltzen.

Jendeak badaki, omen, baina ez du erabiltzen. Nola jakin badakiela? Ezin jakin! Erabilera beherantz doala esango nuke. Leku erdaldunetan euskararen erabilerak gora egin du pixka bat, eta euskaldunetan alderantziz. Baina barne mekanismoak ekarri behar ditut berriz aipura: askotan, jendea galde-tu ze hizkuntzatan hitz egin duen halakorekin duela bost minutu, eta ez daki. Alternantziagatik, askotan. Beraz, normalean ze hizkuntzatan hitz egiten duen galdetzeak ez du balio. Zer edo zer aterako da, baina ez zuzen zer erabiltzen duen, baizik eta berak zer pentsatzen duen erabiltzen duela. Askotan egin dut froga, eta hiztunak ez du asmatzen.

Jarrerak ditugu hirugarren...

Horixe da interesgarriena. Zer galdetzen zaio hiztunari ikerketa kuantitati-boetan? Galdetzen zaio zer pentsatzen duen pentsatzen duenari buruz.

Horregatik agertzen dira kontuak oso baikor.

Jendeak hizkuntzari erruki diolako, beharbada...

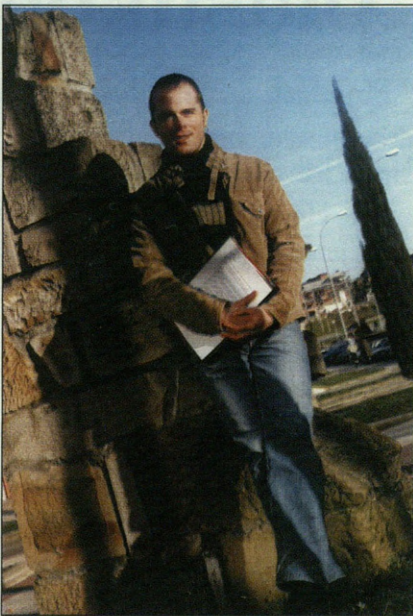
Ikur da hizkuntza. Jarrera positiboak bereganatzeko moldea erabiltzen du jendeak. Hizkuntzarekiko jarrera ikurra bereganatzeko era da. Donostiako zenbait ikastetxetan euskararekiko jarrera baikorra dutela diote gazteek, baina haien ekintzari begiratu eta horrelakorik ez da ageri. Euskara arrantzaren gainean hitz egiteko dute, edo herrietan bizi direnekin hitz egiteko, baina ez ikastetxean bertan bata bestearekin hizketan jarduteko. Hor euskara ez da ondo ikusia. Hizkuntzari irudiak lotu dizkiote, gaztelania irudi on eta ederrak ditu lotuak. Euskararen erabilerarekin bat egiteko, gazte horiek bat egin behar dute zenbait irudirekin: arrantzalearekin, baserritarrarekin, edo antzekoekin...

Euskararen kalitate txarra normalizatu-ta dagoela idatzia duzu...

Normalizatuta, bai. Askotan entzun dut nire euskara maila ona dela, adibidez, hain ona ez bada ere. Inkestak egiterakoan, galdeketa zentzurik ez duen euskaldun mota bat sartzen da: euskaldun hartzailea. Aipatzeak berak, egiazko bihurtu du euskaldun mota hori. Eusko Jaurlaritzak hizkuntza agiriak ematen ditu. Agiri horietako batzuk patetikoak dira guztiz, hori lortzeko behar duzun maila, esan nahi dut. Agiri horietako batek, ezagutza jakintza maila bat duzula ziurtatzen dizu. Maila? EGA dela eta, jakin nahiko nuke: horren pareko bat jarri ingelesez edo frantsesez, eta esan: "Horixe da jakin behar dena irakas-kuntzan jarduteko, edo administrazioan lan egiteko". 250 hitzeko idazlana egin behar duzu delako agiriaren azterketan. Gainera, zenbait akats onartzen dizkizute, bat edo pare bat, izan edo ukan nahastea gorabehera.

Horrelakorik frantsesez edo ingelesez egin eta barre egingo lukete. Ni seguru nago zailago dela Hizkuntza Eskolan ingelesezko edo frantsesezko bosgarren maila gaintzea, euskarazkoa gaintzea baino.

Edo telebistari begiratu. Ikusi ETB1n *Barnetegia*? ETB2n onargarri litzateke, ikaste prozesua ETB2n bultzatzeko modua litzateke, orain modan dagoen errealtatea agertzearekin batera...

"Inkestak egiterakoan, galdeketa zentzurik ez duen euskaldun mota bat sartzen da: euskaldun hartzailea".

Baina ETB1n ematea? Azkenean, gaztelania sartzen da ETB1n, eta euskara txarra. Ez dugu *Basetxea*-z eta horietaz jardungo... Horietan teorikoki euskaraz ondo egiten dute... Baina *Barnetegia* ETB1n? Egoeraren isla da. Edo Miren Azkarate euskaltzainak orain dela pare bat urte elkarrizketa batean esandako hura: "Ibarretxeren euskarari 9 bat emango nioke". ■

<http://www.argia.com>

helbidean, elkarrizketa osoa irakurri ahal izango duzu.

Babeslea: Emun

EE NC **EMUN**
LANA EUSKALDUNTZEKO
KOOPERATIBA

HIZKUNTZA AHOLKULARITZA ETA EUSKARAZKO ZERBITZUAK:

- Enpresa eta erakundearen premiei egokitutako euskara planen kudeaketa
- Itzulpenak
- Euskara formazioa

Uriburu, 9 behea 20500 Arrasate • emun@emun.com Tel. 943 711 847 • www.emun.com

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

Bhopal-en badakite Dow Chemical-en plastikoen prezioa

Munduak ezagutu duen istripu industrialik larriena 1984an gertatu zen, Indiako Bhopalen. Gas toxikoen ihesagatik milaka lagun hil ziren eta beste milioi erdia bizitzarako gaixorik geratu zen. Hogeitazero geroago epaileek ezin dute lortu industriaren jabea —gaur Dow Chemical dena— auzitegira ekartzea.

INDIAKO BHOPAL hiriko auzitegiak urtarrean kimika alorrean munduko liderretakoa den Dow Chemical multinazionalari otsail honen 15a arteko epea eman zion auzitara azal zedin. Argibideak nahi ditu epaileak, Bhopal Group for Information taldeak eskatuta: zergatik ez dituen bere gain hartu duela urte gutxi erosi zuen Union Carbide Corporation multinazionalak dituen betekizunak.

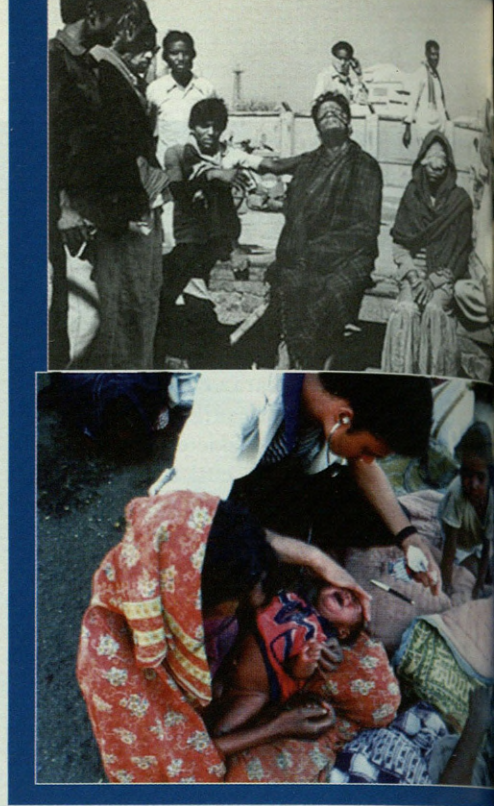
Albiste hori egunkarietako ekonomia orrietarako litzateke, baldin eta ez baleude tartean hogeitazero Bhopal-en hil diren 20.000 herritar eta kutsadura toxikoak eragindako beste 500.000. Hauek zor zaien indemnitazioa (oso txikia) ikusteko daude oraindik... hogeitazero zain. Izendatuta dauzkaten 500 edo 700 dolarrak —kalteak larriago edo arinagoak izatearen arabera— aspaldi dituzte gastatuak mediku, botika, abokatu eta gaixotasunak eragindako zorretan. Istripu hori Europan edo AEBetan gertatu izan balitz, ez zen holakorik ametituko. Baina Indian pasatu zen.

1984ko 2tik 3rako gauean 43 tona gas toxiko isuri zituen Union Carbide Bhopal-en oraindik martxan daukan lantegian: ura sartu zen gai arrisurtsuak zeuzkaten biltokietan eta erreakzioak eragindako leherketak ingurura jaulki zituen metil izozianikoa, fosgeno (mostaza gasa), hidrogeno zianidrikoa eta monoxido karbonikoa. Babes neurriek (baldin

bazeuden) ez zuten beren lana egin: faktoria inguruko auzoetako biztanleen birrikak erre zituzten gasek. Leherketa ondoko asteetan iturri ofizialen ustez 3.000 herritar hil ziren eta bertako biztanleen arabera 10.000. Zaharrak eta haurrak nagusi. Gainera beste milioi erdi bat pertsona kutsatu zituen isuriak. Horieta-ko asko hiltzerainoko gaixoaldi mingarri lukeetan erori ziren.

Union Carbidek eta Indiako gobernuak gauzak lasaiago hartu zituzten. Bien artean 1989an tratu batera iritsi ziren: korporazioak 420 milioi dolar pagatuko zituen kalte ordainetan eta gobernuak uko egingo zion enpresa auzitara eramateari. Aditu askoren iritziaren kontra, hiri-ko hainbat auzo kutsaduratik garbi geratu zirela erabaki zuten eta afektatuak 100.000ra mugatu. Bhopaleko herritarrek auzibide luzeari ekin zioten. Union Carbide laster Eveready Industries India Ltd bihurtu zen. Honen eta gobernuaren arteko tratuan aurreikusitako ospitalea ireki zen... 2000.eko uztailen!

The New Internationalist hilabetekarian publikatu du Neil Hodge kazetari *freelance*ak Bhopal-en egin duen ikerketaren emaitza. Hango medikuekin mintzatu da eta aitortu diote hogeitazero gasak begiak, azala eta birrikak erre dizkien gaixoei ezin izan dietela tratamendu egokirik eskaini. Inguruko ospitaleetan doi-doi sinto-

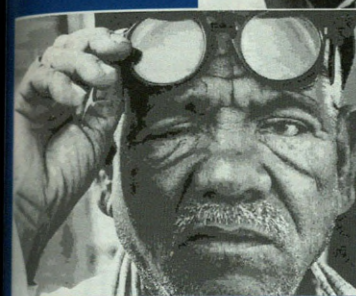

mak arintzeko botikak ematen dizkiete —buruko minarentzako aspirinak, sudur edo begietarako tantoak—. Ez dira ikertu gasak eragindako gaixotasunek epe luzera ekarriko dituzten ondorioak. Union Carbideri eskatu zaizkionean bere produktuek osasunean duten eraginaz dituen informak, korporazioak ezetz erantzun du, sekretu komertzialaren aitzakiatan.

Indiako Medikuek Ikerketa Erakundeak 24 dossier jarri zituen martxan tragedia jazo eta berehala, herritarrek izan zitzaizkien arazoak ezagutzeko. 1994an bukatu ziren lan horiek, baina emaitza ez da sekula publikatu. Aldiz, eskualdeko hainbat medikuek aitortu diote kazetariari inguruetan asko ugari direla kantzerrak, biriketako edemak, tuberkulosiak, depresioak, kataratak, gernuko eta genitaletakoa arazoak eta bihotzeko problemak. Bizi itxaropena jaitsi egin da.

Irabaziak Dow-rentzako, kosteak...

Okerrena da duela hogeitazero gas isurketaren ondoren ez zela eten pozoiketa. Bhopaleko herritarrek erakutsi dizkiote Neil Hodge kazetariari *poison* ("pozoia") dioten zakuak, irekita eta jende mordoak pilatuta bizi den txabolategiko erreka ondoan botata. Union Carbideren faktoriako lurrek kutsaturik jarraitzen dute, eta beren gai toxikoak eransten dizkiote inguru

pozi kimikoz hondatuta dauzkaten milaka herritarrekiko zorrak ez dituzte gaurdaino ordaindu ez Indiako gobernuak eta ez lantokiaren jabe den Dow Chemical multinazionalak. Goi-ekzerraldeko irudian Bhopaleko isuri kimikoak begiak erretako herritarrek ageri dira, duela hogeituroko argazkian. Beste hiru fotoak berriagoak dira. Horietan ikusten dira ama bat bere haur txikia kale erdian mediku kontsulta batean, operazio larriak jasan arren sendatzen ez den mutiko gaztea eta kasik itsuturik gelditu den gizon edadetua.

barkatzen diegunez gero". Baina egilea ez da barkatzean zentratu, zorretan baino. Common Dreams webguneko kazetariak honela argitu die gauza: "Ikustezina ikusgarri egitea lortu nahi dut 'Gure zordunak' horrekin, badirela mugak produktu toxiko horiek egunero urratzen dituztenak. Enpresa handiek etekin izugarriak lortzen dituzte nire espazio pertsonala eta nire biologia inbadituz. Beren operazioen kostu guztiak ez dituzte beren gain hartzen, eta guk pagatzen ditugu kanpoko kostuak, gaixotasun, min, immunitate galera, ugalketa arazo, jaio-tzeko gaitz eta abarrekin. Zor hilgarria da hori, eta geldiarazi behar dugu. Kontsumitzaileei eskatzen diegu epaia eman dezatela. Gure zor biologikoa-rekin nahi dutena egiten dute egunero Dow Chemical bezalako enpresek".

Trespass Against Us liburuan Dow Chemicalen balentria nagusiak bildu ditu Doylek. Berak sortu eta saldua zen Vietnamgo oihanak suntsitu zituen Laranja Agente-Napalm produktua, adibidez. Berea zen eta da Bhopalgo lantegia. Ingurumena kutsatu du berdin lehen munduan -Michigan, Texas, Kanada...- edo garapen bideko herrialdeetan. Bere 2,4-D belar hiltzaile pozoitsua da munduan salduena, besteren artean trenbideetako eta autobide bazterretako belarrak ihartzeko erabiltzen delako. Presoak erabili ditu behin eta berriro produktuak esperimentatzeko. Eta abar luze bat.

Bhopalen badakite zorrak nork pagatzen dituen. ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

osoari, baita herritarrek edan behar duten urari ere.

1999an Greenpeacek Bhopali buruzko informe bat kaleratu zuen. Bertan esaten da inguru guztia kutsatuta daukatela lantokiaren isuriek. Inguruak gainezka daude metale pizuz (merkurio), kutsadura organikoak eta kimikoz (legeak onartzen duenaren 600 halako izatera iritsi dira hauek): karbono tetrakloruro, kloroformo, tri-oroetano, tetrakloroetano eta diklorobentzenoz. Denak toxikoak, gehienak minbizia sortzaileak.

2002an Shristi and Toxics Link izeneko erakunde batek publikatu du, inguruko lurretan hazitako landare guztiak kontaminatuta egoteaz gain, inguruko emakumeen bularretako esnean ere kutsadura handia dela.

Bestetik, 2004ko maiatzean Indiako Auzitegi Gorenak erabaki zuen Bhopaleko lantegi kimikoaren inguruko ur guztiak -eta beraz, iturrietako ura ere bai- kutsatuta zeudela, enpresaren eta gobernuaren utzikieriatik; horregatik agindu zion Madhya Pradesh-ko gobernuari herritarrei tanke bidez ur edangarri garbia eramateko. Herritarrek zain daude oraindik.

Bhopaleko kimika lantegiaren jabea Dow Chemical da gaur. Korporazio erraldoi horren akzioak kontatuz liburua plazaratu berria du Jack Doyle-k. *Trespass Against Us: Dow Chemical and the Toxic Century*. Euskaraz: Gure zordunak: Dow Chemical eta Mende Toxikoa. *Trespass* horrek Gure Aita otuitza dakarkigu gogora: "Barkatu gure zorrak, guk gure zordunei

K A L I T A T E A

**Produkturik
onenak,
MultiOpticasen**

Aukerarik
zabalena
bettaurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
bettaurrekoetan.

**ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS**
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 • DONOSTIA

Bero-beroan

Josu Erkoreka Europako erreferenduma baloratzeko

Berrian galdetu zioten erreferendumen biharamonean, ea abstentzioak EAJren lehen balorazioa lausotu ote zuen: "Abstentzioa nahi baino altuagoa izan da, baina galdeketa honetan ez nioke aparteko garrantzirik emango, Europako azken hauteskundetan ere antzekoa izan zen".

Ariketa egin liteke beste arazo handi batekin, adibide gisa eta muturrerago eramanez, ea nola gera zitekeen erantzuna. Gaia, gosearean arazoa munduan:

"Arazoa nahi baino handiagoa da, baina une honetan ez nioke aparteko garrantzirik emango, duela urtebete ere antzekoa izan zen". Antton Morcillo Batasuneko legebiltzarkide ohiak honako hausnarketa egin du *Garan* erreferendumean izandako partehartzeaz: "AEBetan bezala jadanik ez dira beharrezkoak herritarren gehiengo kualifikatuak eta dagoneko inor ez da asaldatzen oinarritzeko lege bat %25ak bakarrik onartzen badu. Paradoxa handia benetan, bere onarpenerako gehiengo estua eskatzea eta bero-ri aldatu edo indargabetzeko ia erabateko gehiengo eskatzea".

Gorka Knörr haserre da EAko zuzendaritzarekin

EAko zuzendaritzak ez du Gorka Knörr Eusko Legebiltzarreko zerrendan sartu eta Knörrrek hitz gordinez adierazi zion *Garari* honek une honetan eragiten dion sentimendua: "Une honetan zera da adierazi dezakedana, ez EAko militante gisa, pertsona gisa baizik, babesik gabe eta defentsarik gabe nago, baina ez epaileen jardueragatik, nire alderdia zuzentzen dutenen jardueragatik baizik".

ION HERNÁEZ / ARGAZKI PRESS

Epaiketa politikoen salaketa

18/98 + taldeak Bilbon deitutako manifestazio erraldoiak euskal gizartearen gehiengo zabalak bultzada politikoa duten auzi eta epaiketarik zein modutan arbuizatu dituen erakutsi zuen. Espainiako judikaturaz Euskal Herrian dagoen ikuspegiaren adierazle dira agerraldi hauek, bildutako jendetzagatik eta, batez ere, bildutakoek ordezkatzeko dutenagatik. Ezker abertzalearen inguruko esparru zabalaren aurka egin zuen Estatuak *aznarismoaren* eskutik, baina euskaltzaleasuna ere nabarmen ukitu zuen, AEKren aurkako saioek eta *Egunkariaren* auziak argi erakutsi duten moduan. Areago, Estatuaren aginduei besterik gabe men egin ez izana ere auzipertatzeko arrazoi bihurtu da, Eusko Legebiltzarreko Mahaiaren auziaren berrirekierak erakutsi duen gisan. Lehen bultzada politikoz hasitakoari orain galga politikoa jartzea zein korapilatsua den erakusten du azken auzi honek. Batzuetan, gainera, bultzada politikoa oso lotsa gutxiarekin jartzen da berme juridikoen gainetik: Haika-Segi auzian nabarmen ikusi da.

Zer da...

Ezten FCR

Ezten FCR arrisku-kapitaleko funtsik garrantzitsuenetakoa da, Euskal Herriko Arrisku Kapitalaren Sozietatearen mendekoa. Eusko Jaurlaritzak estrategikotzat jo dituen sektoreetan inbertitzeko instrumentua da. Funts horrek enpresetako lehen urteetan inbertitzen du. 2003ko abenduaren 31n, 26 milioi eurotik gorako kapitela zeukan kudeaketan eta 33 enpresetan parte hartzen zuen. Funts horrek parte hartutako enpresetako batzuk dira honako hauek: Aguas de Bilbao, S.A., Energía de Bilbao, S.A., Bodegas Baigorri, S.A., eta Papelera Etxezarreta, S.A. Funts horiek dinamiakoak dira inbertitzeko eta desinbertitzeko garaian. Elkartek

dioenez, 2003ko irailetik abendura artean Eztenek desinbertitu egin zuen Guasco I+G taldean, zeinen helburua mikroenergiako plantak garatzea zen. Kide kooperatibaren berriz, MCC Desarrollo SPE, S.A. ren bitartez parte hartzen zuen. Hala ere, enpresa hauetako akziodunen artean sartu da: Game Pro, S.A. (bideo-jokoaren gaia jorrazten duen Bilboko enpresa) eta Rotartica, S.A. (klimatizazioeko ekipamenduak fabrikatzeko eta Gas Natural eta Fagor enpresek %50eko partizipazioa daukate). Beste enpresa hauetan ere hartu ditu partizipazioak: Inversiones en Concesiones Ferroviarias, S.A. eta VR Specialty Valves Research, S.A. (Lezamako enpresa).

Daniel Udalaiz

Euskaltegi pribatuak urduri

“OTSAILLEAN GAUDE eta oraindik ez dakigu aurtengo ikasturtean zein diru laguntza izango dugun; hori ez da oso normala”. Hilabeteak pasa ahala are eta urduriago daude euskaltegi pribatuak langileak, 2004-2005 ikasturterako aurreikusitako diru-laguntza oso urria dela uste dutelako. Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak %25 jaitsi omen du laguntza eta eskaerei entzungor egin omen die Kultura Sailak. Otsailaren 25ean, ostiralean, Donostian, HABEko egoitza aurrean bildu ziren protesta ekitaldia egin eta ondoren, egoitzan bertan itxialdia hasteko. HABEko ordezkariekin hitz egin zuten ordea eta itxialdia bertan behera utzi eta astebeteko epea hartu zuen HABE euskaltegi pribatuak erantzuteko.

G. G./ARGAZKI PRESS

Euskaltegi pribatuak otsailaren 25ean HABEren aurrean egindako protesta.

Hizkuntz eskakizunik gabeko irakasleak itxialdian

EAEKO HEZKUNTZA sistema publikoko irakasle hauek (157) egonkortasuna galdu dute lanpostuetan. Protesta gisa Bilboko Bertendona ikastetxean itxialdian daude. Hezkuntza Sailak sei urteko epea eman die euskara ikasteko, edo zehatzago esanda, lehen hizkuntz eskakizunaren azterketa gainditzeko. Ez dute azterketa gainditu. Pablo García de Vicuña itxialdiko irakasleen bozeramailearen ustez, kontua ez da irakasleok euskara ikasterik ez dutela nahi, baizik eta Irale programak ez duela euskalduntzeko balio. Azterketa gogorregia dela diote eta hizkuntz eskakizuna gainditu gabe ere, lanpostua gordetzeko eskatu dute.

M. R./ARGAZKI PRESS

Euskara sustatzeko laguntzak aurkeztu ditu Gipuzkoako Foru Aldundiak

EUSKARAREN Normalkuntzako Zuzendaritza Nagusiak euskarari zuzendutako 2005eko diru-laguntzak aurkeztu ditu. 2.244.570 eurokoa da kopurua eta erdia baino gehiago hiru sailletara doa: herri eta eskualdeetako aldizkariak, euskararen erabilera soziala sustatzeko jarduerak eta euskarazko edukiak informazioaren teknologia berrien bidez hedatzeko proiektuak. Lehenengo aldiz alor sozio-ekonomikoan euskara sustatzeko laguntzak emango ditu Gipuzkoako Foru Aldundiak.

Euskaltzaindiaren eta Iruñeko Udalaren arteko hitzarmena

HITZARMEN horrek urtebeteko iraupena izango du eta Iruñeko Udalak 6.000 euroko diru-laguntza emango dio Euskaltzaindiari. Euskarari buruzko gaietan aholkatuko du Euskaltzaindiak Iruñeko Udalak.

BAHEA

Oraindik ez dago garbi zer funtzio izango duen Aukera Guztiak hautes plataformak, baina pentsatzekoa da salaketa eta aldarrikapenaz gain, funtzio praktikoa ere izan dezakeela datozen maiatzeko hauteskundeetan. Orain, dena den, hautes plataforma sortu da, onartua izateko 40.000 sinadura aurkeztu behar ditu eta, ondoren, zerrendak aurkeztu beharko lituzke. Hala izatekotan, ikusi beharko litzateke Espainiako Justiziak, Alderdien Legea eskuetan, ea zein interpretazio egiten duen balizko zerrendaz.

Aldaketa plataformak ezetza eman dio PSE-EEtik bere zerrendetan sartzeko egindako aukerari. Maila pertsonalean, hala ere, bakoitzak nahi duena egiteko aukera eman du. Hilaren 26an Bilbon egindako aurkezpenean Jose Angel Cuerda, Antoni Castells, Felipe Juaristi, Andoni Perez de Ayala eta Pedro Luis Arias izan ziren, besteak beste.

Marc Palmes abokatu katalanaren heriotza

Otsailaren 16an hil zen Marc Palmes abokatu katalana 61 urte zituela. Palmes frankismoaren garaian egin zen ezagun, erregimenaren aurka aritu zirenen alde egindako defentsa lanengatik batez ere. Abokatu euskaldunekin ere izan zituen harremanak eta Miguel Castellsek, esate baterako, hitz egiten du berari buruz abenduan LARRUNen egindako elkarrizketa luzean. Palmesek, besteak beste, Juan Paredes Manot Txiki defenditu zuen eta 1975eko irailaren 27an Guardia Zibilaren pelotoi batek nola fusilatzen zuen ikusi zuen. Lekukotza horrek oroimen izaugarri garratza utzi zion eta zera adierazi zuen gertakizun haren 25. urteurrenean: “Ez diot inori aholkatzen exekuzio baten lekuko izatea”. Salvador Puig Antich anarkista katalanaren defentsan ere aritu zen; heriotz zigorra jarri eta frankismoak 1972ko abuztuaren 2an hil zuen Antich garrote vil izeneko moldez.

Iñaki Murua

Gerrikoa ala muturretakoa?

D

uela urte batzuetako bertso saioetan *gerrikoa estutu* esaldia sarri entzuten genuen. Noski, krisiak jota: langabezia, miseria... eta horrelako egoeretan, Lazkao Txikik irudimena eta irudia baliatzen zituen:

"Guri gerrikoa estutzeko, gehio ala? ta eak? Nei beittu besteik eztau, ttikie ta flakoa; gerrikoare azkeneko zuloaino estututa baino... baezpare, Fraga tiranteekin".

McDonald's salatu omen dute, enegarren aldiz, astean hiru edo lau aldiz han otordua egiten zuten bi haurren gurasoek, jateko ematen dutena eta iragartzen dutenaren artean alde dezentea omen dagoela eta. Enpresa ziur dago kasua artxibatu egingo dutela; ez omen da euren errua haur horiek gehiegi gizontzea; ez omen du ez buru eta ez hanka salaketak. Nik ere apustu egin beharko banu, enpresaren alde egingo nuke, nor dauka bada justiziaren makinaria bere alde jartzeko bitarteko gehien, munduko multinazional indartsuenetako batek ala bi mukitsu eta gurasoek? Beste kontu bat litza-teke arrazoiari begiratuta apustua egitea. Baina, orduan, ez nuke apustua norekin egin izango.

AEBetako biztanleen %60ak obesitate arazoak omen ditu eta, ikerketek diote elikadura txarraren eraginez dela. Jaten dena txarra eta asko jaten delako, gainera. Zenbat aldiz jaten duzu zuk egunean? Hiru, lau otordu eta gutxi gehiago. Agian gutxiago. Bada, AEBetan egunean 18 aldiz jaten omen da zerbaite. Atera kontuak zer dator-
kigun!

Europar ere kezka sortzen ari da kontu hau eta, azken asteetan gainera, areagotu egin da kezka, izan ere, laborategi batek kalkuluan huts egitearen ondorioz, haurren pisu eta hazkunde kurbak gaizki ateratu omen eta jan gehiegi eman diegula. Kasualitatea, amaren bularrarekin aski ez eta haurrak *normal hazteko*, laborategi horietako produktuak ematen aritu gara, amen frustraziorako eta laborategien patrikak aberasteko. Hanka sartzaileak, beste behin, ez direla etxekalte aritu aizue!

Baina obesitateak eragin larriagoak ere baditu: diabetesa, hiperkolesterolemia, hipertentsioa, egundoko gastuak nola jatenean hala osasun zaintzan...

Multinazionalak ez dio utzi, ordea, propaganda egiteari eta milioiak erabiltzen ditu, goizean jaiki eta lehenengo otorduan bere zerealak jan ditzagun, adi-

DANI BLANCO

bidez. Edo, beste estrategia batzuk ere baliatzen ditu, zein kirolek du arrakasta aparta AEBetan? Saskibaloia. Zenbat atsedenaldiritu partidu bakoitzak? Hiru behintzat bai eta hasierako itxaron aldia gainera. Zer egiten du zaleak tarte horietan? Jan eta jan, edan eta edan, iragarkiek agintzen diotena. Zerbaitegatik dauka futbolak arrakasta gutxi: batetik zaleek hainbeste denboran kontzentrazioari eusteko gero eta gaitasun gutxiago dutelako eta bestetik denbora asko atsedenek gabe entretenituta; hainbeste jende batera eta sarrera beste zukurik atera ez? Negoziante kaxkarrak!

A, baina gizendu ondoren argaltzeko dietak, a zer mauka! Dirutzak mugitzen dira beti bide berean kilo batzuk argaltze aldera. Ondorioak: inor gutxi argaltzen du nahi adina eta, batzuek, sendatzen zail samarrak diren gaixotasunak bereganatzen dituzte gainera: anorexia eta bulimia ezagunenak. Arrotzagoak: hortorexia, barazkiz soilik elikatu nahia eta gorputzaren beharrrak ongi ez asetzearen ondorio, bitamina ezak gaixotu ohi du pertsona; bigorexia, muskulatura sendotu nahia kosta ahala kosta, gaixotasun psikologikoa...

Familiek zer bide hautatzen dute? Beti-koa, erruduna kanpoan bilatzen hasi. Honi salaketa, hari erantzukizuna... Zer egin dugu guk? Hezi al ditugu haurrak dieta sanoan? Etxean zer eta nola jaten dugu? Ez dago horrelako galderarik edo, daudenean, beranduegi.

Egia da estresatutako bizimodua daramala jende askok eta etxean otordu duinik prestatzeko astirik gabe bizi dela hainbat. Beharbada, jangela kolektiboak antolatu beharko ditugu eskoletan, lantegietan, auzoan... arazoa eta ondorioak ikusita, irteera egokia izan daiteke, aste egunetarako behintzat.

Horretaz aparte, familiaren eragina ikusita, haur eta gazteak osasuntsu hezteko beharraz jabeturik, garaiz hasita, eskoletan hezi behar genituzke eta horretarako gastronomia eta dietetika gaiak jorratu. Horrekin batera kirol egokiak hautatzen irakatsi eta zer, zergatik eta zertarako egin behar luketen garbi azaltzen saiatu.

Edo bide hau edo, garai batean uztarrarian lotuta lanean erabiltzen genituen behiei bezala, muturretakoa jarri askatik kanpora jan ez dezaten, askakoa ongi prestatuz, noski. Ez dago beste aukerarik. ■

«
Egia da estresatutako
bizimodua daramala
jende askok eta
etxean otordu duinik
prestatzeko astirik
gabe bizi dela
hainbat. Beharbada,
jangela kolektiboak
antolatu beharko
ditugu eskoletan,
lantegietan, auzoan...
»

Nairobitarra rekin bidaia jolas

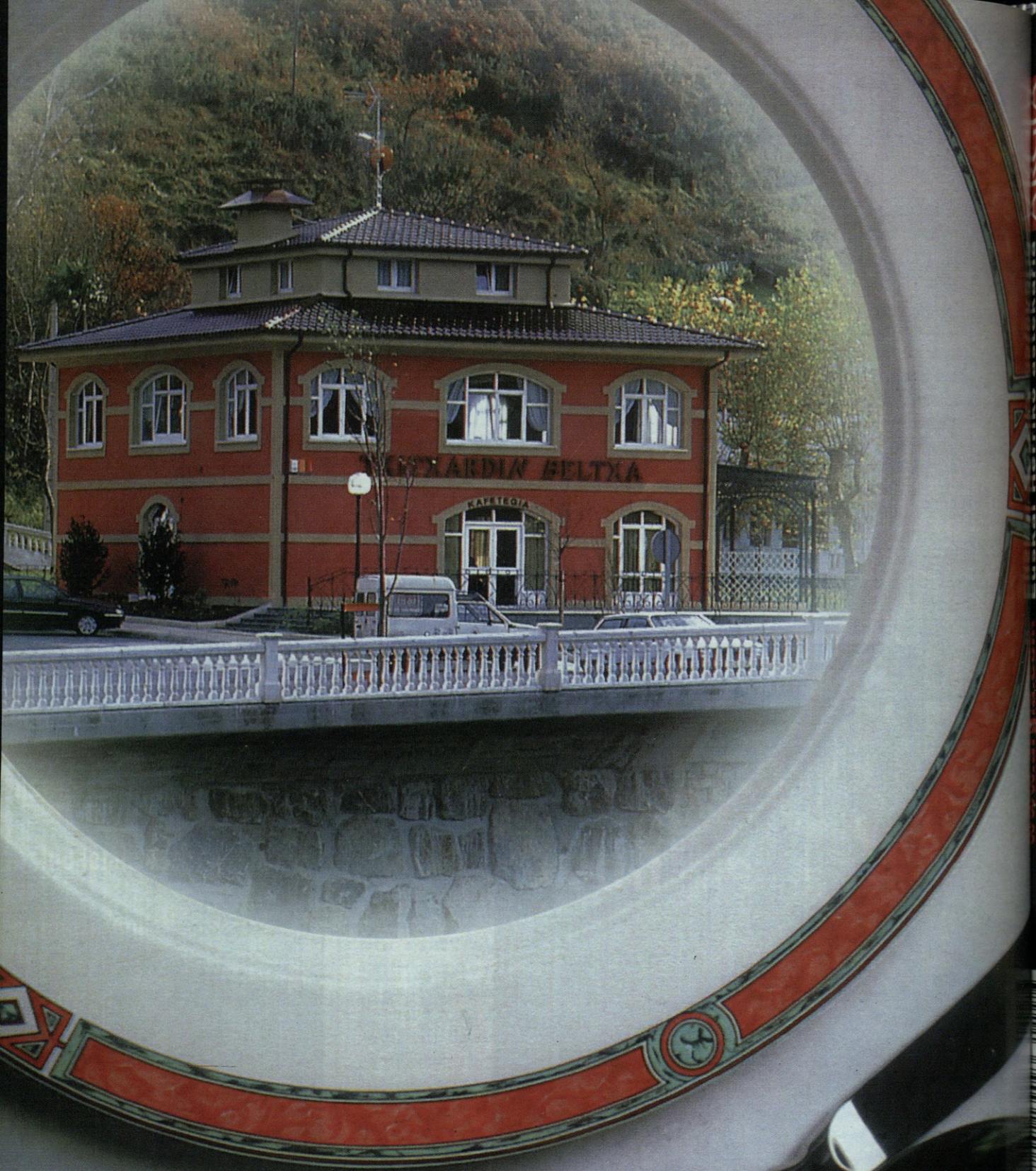
"Nairobitarra: mundua
ezagutzeko jolasa" k
tokian tokiko
bitxikeriak
ezagutzeko aukera
eskaintzen dizu.

38 €

Aukeratu
konfinentea,
ibilbidea, bota dadoa
eta ekin bidaiari.

8 urtetik
gorakoentzat

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12

☎ 37 03 04

20160 Lezarte Ori